

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE AKTARLI

EKİM – 2019

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

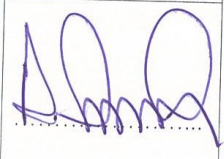
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
EMİNE AKTARLI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. SELMA BAŞ**

VAN – 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI (EK-3)

EMİNE AKTARLI tarafından hazırlanan "BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Başkan/ Danışman: Prof. Dr. Selma BAŞ Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum	
Üye: Unvanı: Prof. Dr.A. Mecit CANATAK Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum	
Üye: Unvanı: Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Bakır ŞENGÜL Türk Dili ve Edebiyatı, Bitlis Eren Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	/...../.....
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.	 Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (07.10.2019)

Emine AKTARLI

Yüksek Lisans
Emine AKTARLI
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ekim, 2019

BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

ÖZET

Birhan Keskin, 1980 sonrası Türk edebiyatında şiirleriyle dikkat çeken isimlerden biridir. İlk şiir kitabı *Delilirikler* (1991) ve ikinci kitabı *Bakarsın Üzgün Dönerim* (1994) ile edebiyatta adından söz ettirmeye başlar. İlk şiir kitaplarında bireysel temalar ağırlıktayken; daha sonraki şiir kitaplarında çağımızın problemlerine duyarsız kalmayarak ve insan değerini odak noktasına alarak toplumsal meselelere yönelir. Yaşananları irdelerken metinlerarasılık tekniğine sıkça başvurması da dikkat çeken diğer bir özelliktir. Şiirlerinde acı, üzüntü, yalnızlık, ölüm, yabancılaşma, insan değeri gibi temaları, ironi ve lirizmi birleştirerek anlatır. Yapıtlarında kapalı ve soyut bir anlatıma çok gitmeden imgeler ve çağrışımlar üzerinden işlenen temayı okura verir. Birhan Keskin, şiirlerinde çağrışım ve imgelere yer verirken anlamı göz ardı etmez. Hatta şiirdeki anlam, biçimsel özelliğin önüne geçer. Yer yer cinas, tevriye, istiare gibi söz sanatlarına başvurması, divan edebiyatı nazım biçimleri ile şiirini yazması anlamı yine de geri de bırakmaz. Şairin önceliği sanat yapmak değil, şiirin anlam gücünden okuru yakalamaktır. Bundan dolayı toplumsal meselelerden uzak kalmaz, bireysel meseleleri işlerken de birey üzerinden toplumun nabzını yakalamaya çalışır. Bu doğrultuda temaları belli bir sınıflandırmaya gittiğimizde aslında birçok temanın birbiriyle bağlantılı olduğu, neden-sonuç ilişkisi içerisinde işlendiği görülür. Bu çalışmada şairin yoğun olarak işlediği temalar üzerinde duruldu. Birhan Keskin'in eserleri incelenirken ondaki insana, insanlığa, hayvana, dağa, taş ve dolayısıyla tabiata karşı duyarlı duruşun şiirdeki yansımalarına değinildi. Bireysel konuların yanı sıra toplumdaki birçok problemi kucaklayabilecek bir şiir anlayışına sahip olan şairin şiirlerinde işlenen aşk, ölüm, kaçış, yabancılaşma, kadın cinayetleri, ezilmiş halk, doğaya bırakılan tahribatlar, ekonomi, insan değeri gibi konuların nasıl ele alındığı tespit edildi.

Anahtar kelimeler: Birhan Keskin, Kadın, Yabancılaşma, Aşk, İnsan Değeri, Tabiat.

Sayfa Sayısı: 125

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selma Baş

Master Thesis
Emine AKTARLI

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

October, 2019

A THEMATIC ANALYSIS OF BIRHAN KESKIN'S POEMS

ABSTRACT

Birhan Keskin is one of the prominent figures in Turkish literature after 1980 with his poems. His first poetry book, *Delilirikler* (1991) and his second book, *Bakarsın Üzgün Dönerim* (1994), began to make their mark in literature. In the first poetry books, individual themes predominate; In his later poetry books, he does not remain insensitive to the problems of our time, but he also focuses on social issues and social themes in his poems. Another feature that draws attention is the fact that he frequently uses the intertextuality technique when examining the events. In his poems he describes themes such as pain, sadness, loneliness, death, alienation, human value, irony and lyricism. In his works, he gives the reader the theme, which is processed through images and associations, without going to a closed and abstract narrative. Birhan Keskin does not ignore the meaning in her poems while incorporating connotations and images. Even the meaning in poetry overcomes the formal feature. The fact that he occasionally uses pun, *tevriye*, *istiara* and rhetoric as well as his verse forms of poetry in Divan literature does not leave meaning behind. The priority of the poet is not to make art, but to capture the reader from the meaning power of poetry. Therefore, it does not stay away from social issues, while trying to capture the pulse of society through the individual issues. In this respect, when we go to a certain classification of themes, it is seen that many themes are related to each other and processed in a cause-effect relationship. In our study, the themes that the poet worked intensively were emphasized. Birhan Keskin's works were examined in his poetry reflections of his sensitive attitude towards human, humanity, animal, mountain, stone and nature. The existence of an understanding of poetry that could embrace all the problems in society: the murders of the women, the oppressed people, the devastation to nature, the economy, the image of human values were determined.

Key words: Birhan Keskin, Women, Alienation, Love, Human Value, Nature.

Quantity of Page: 125

Supervisor: Prof. Dr. Selma Baş

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ.....	1
1. BİRHAN KESKİN'İN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ.....	3
1.1.Hayatı	3
1.2.Edebi Şahsiyeti	3
1.3.Eserleri	8
2. BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME	14
2.1.Bireysel Temalar	14
2.1.1.Kadın Kimliği.....	14
2.1.2.Tabiat.....	32
2.1.3.Aşk	43
2.1.4.Ölüm.....	57
2.1.5.İnanç	66
2.1.6.Yabancılaşma	72
2.1.7.Kaçış.....	77
2.1.8.Yalnızlık	84
2.2.Toplumsal Temalar	91
2.2.1.Toplumdaki Değerlerin Yitimi ve Eleştirisi Üzerine	91
2.2.1.1.İnsan Değeri	92
2.2.1.2. Çarpık Kentleşme	98
2.2.1.3.Savaş ve Sonrasının Yarattığı Tahribat	102
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	110
ÖZGEÇMİŞ	
ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR

Yay. : Yayın

Haz. : Hazırlayan

Çev. : Çeviren

A.g.e. : Adı Geçen Eser

ÖNSÖZBirhan Keskin, 1980 sonrası Türk edebiyatında şiirleriyle dikkat çeken isimlerden biridir. Şair, İlk şiir kitabı *Delilirikler* (1991) ve ikinci kitabı *Bakarsın Üzgün Dönerim* (1994) ile edebiyatta adından söz ettirmeye başlar. İlk şiirlerinde bireysel temalar üzerinde yoğunlaşan şair, daha sonra çağın koşullarının şekillendirdiği toplumsal sorunlara yönelir. Şiirlerinde duyarlı bir bakış açısı geliştiren Birhan Keskin kadın kimliği, aşk, yalnızlık, ölüm, kaçış, yabancılaşma, insan değeri, toplumsal yanılsamalar gibi temaları, ironi ve lirizmi birleştirerek ele alır. Yapıtlarında kapalı ve soyut bir anlatıma çok gitmeden imgeler ve çağrışımlar üzerinden meseleleri irdeler. Bu özellikleriyle de Türk şiirinde kendine özgü bir yer edinmeyi başarır. Biz de bu noktadan hareketle bu çalışmada Birhan Keskin'in şiirlerinde ele aldığı temaları incelemeyi amaçladık. Kısa zamanda başarı elde etmiş olan Birhan Keskin hakkında herhangi bir akademik çalışmanın olmaması, bizi bu boşluğun doldurması gerekliliğine inandırdı. Böylece şairi ve şiirlerini akademik anlamda edebiyat dünyasına tanıtmayı amaçladık. Daha sonraki zamanlarda şairle ilgili yapılabilecek çalışmalara bir ilk adım olmayı istedik. Bu çalışmada Birhan Keskin'in şiirlerinin tematik açıdan incelemesi yapıldı. Şairin öncelikle şiir kitapları temin edildi. Daha sonra düşünce dünyasını daha iyi anlayabilmek adına şair hakkında yapılan yayınlar üzerinden okumalar yapıldı. Ayrıca hakkında süreli yayınlarda çıkan makalelerin okuması yapılarak sanat hayatındaki değişiklikler hakkında bilgi edinildi. Çalışmanın alt yapısını oluşturan şiir çözümleme yöntemleri hakkında akademik kitaplar temin edilip incelendi. Daha sonra kronolojik sıra ile Birhan Keskin'in şiir kitaplarının okuma sürecine başlandı. Okuma sürecinde yoğun olan temadan daha az konu edilene doğru bir sıralama ile fişleme yapıldı. Ağırlıklı olarak işlenen temalar dikkate alınarak çalışma şekillendirildi. Araştırmamızda Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ile Türk Dil Kurumu İmla Kılavuzu yazım kurallarına uyuldu. Eser ve kaynak isimlerinde kısaltmalara gidildiğinde diğer Yeni Türk Edebiyatı çalışmalarında dikkate alınan yöntemler uygulandı.

Tez çalışması süresince beni yönlendiren ve benden anlayışını, güler yüzlülüğünü esirgemeyen, özellikle çalışmamın ara ara sekteye uğradığı anlarda beni sürekli motive eden, hayatımda oluşundan dolayı kendimi şanslı hissettiğim sonsuz hoşgörü sahibi değerli hocam Prof. Dr. Selma Baş'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca her daim beni destekleyen, varlığıyla bana güç veren canım annem Yazgül Aktarlı'ya teşekkür ederim.

Emine

AKTARLI

GİRİŞ

Türk edebiyatının yeni kuşak şairlerinden olan Birhan Keskin, 1984'te ilk şiirini, *Yeryüzü Konukları* dergisinde çıkarır. Şair, ilk şiir kitabı *Delilirikler* ve ikinci kitabı *Bakarsın Üzgün Dönerim* ile dikkat çeker. Sosyoloji mezunu olan Keskin, televizyon programlarında danışmanlık ve bazı dergilerde editörlük yapar. Bu sırada hayatının önemli bir noktasında yer edinen Gülten Akın ile tanışır. Ayrıca şair, arkadaşları ile *Geniş Zamanlar* ve *Göçebe* dergisini çıkarttıktan sonra edebiyat dünyasına hızla girmeye başlar. Birhan Keskin, Sema Kaygusuz'un *Karaduygun* adlı öykü kitabının başkahramanı olarak kendi ismiyle okur karşısına çıkarılır. Ancak şair, bu kitapta farklı düşünceler ile konuşturulur. Ayrıca 2009'da Atv kanalında yayınlanan *Ezel* dizisinde Kemal İmirzalıoğlu, Birhan Keskin'in "Taş Parçaları" şiirini seslendirir.

Birhan Keskin, ilk kitaplarında bireysel temalara ağırlık verirken; daha sonraki şiir kitaplarında özellikle çağımızın problemlerine duyarsız kalmaz. Toplumsal konuların şiirde yankısını, özellikle son kitaplarında görmek mümkündür. Şair, toplumda yaşananları irdelerken düşüncelerini, propaganda şeklinde değil imgeler üzerinden verir.

Bu çalışma, şairin bize sunduğu imgelerin arkasında yatan çeşitli temaları incelemek açısından önem arz etmektedir. Birhan Keskin, bazı temalarda ısrar eder. Şiirlerdeki temalar bazen birbiriyle ilişkilidir, bazen de aynı şiirde zıt temaların işlendiği görülür. Şair, ayrıca çağrışım bakımından oldukça zengin, imgeye dayalı bir dil kullanır. Şiirdeki bu çağrışımlar, şairin dilini anlaşılabilir kılmaz ve anlam bütünlüğünü yakalamada önem taşır. Zira Birhan Keskin, dili bilinçli ve ustaca kullanır. O, tercih ettiği üslubuyla özgün olmayı başarır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde şairin hayatı, edebi anlayışı ve eserleri üzerinde duruldu. Eserleri incelenirken şairin edebiyat dünyasına getirdiği yeniliklere dikkat çekildi; ayrıca aldığı ödüllere ve başarılarına değinildi. Tezin asıl bölümünü oluşturan ikinci bölümde ise şiirlerdeki temalar incelendi. Bunun neticesinde bireysel ve toplumsal temalar şeklinde bir ayrıma gidildi. İlk şiirlerde daha çok kişisel deneyimlerden yola çıkılarak yazılan şiirlerin varlığına dikkat çekildi. Birhan Keskin'in sonraki şiir kitaplarında toplumdaki olaylardan daha çok beslendiği ve şiirlerini bu doğrultuda şekillendirdiği ortaya konuldu. Çalışma daha çok tematik bir inceleme olduğu için biçimsel yeniliklere yer yer değinilmekle birlikte müstakil olarak şiirlerin yapı

özellikleri üzerinde durulmadı. Ancak biçimin konuyla ilgili anlamı tamamlama yönüne değinildi. Özellikle de son dönemde çıkardığı *Soğuk Kazı* ve *fakir kene* şiir kitaplarında bu husus dikkate alındı.

Birhan Keskin'in metinlerarasılık tekniğinden sıkça yararlanması, şiirlerin temalarının ve arka planlarının belirlenmesi konusunda farklı isim ve metinlere de gitmeyi gerektirdi. Bu doğrultuda metin okumaları yapıldı ve metinlerin birbiriyle olan ilişkilerine dikkat edildi. Şairin metinlerarasılık ve imgelerin buluşmasından ortaya çıkan farklı bakış açısına değinildi. Ayrıca metinlerarasılık başlığına gidilmeden yeri geldikçe metinlerarası kullanımların temayı tamamlama boyutu üzerinde duruldu. Temaların işlenme sıklığı dikkate alınarak, bireysel ve toplumsal temalar üzerine odaklanan metinler ışığında bir çalışma ortaya konmaya çalışıldı.

1. BİRHAN KESKİN'İN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1.1.Hayatı

Birhan Keskin, 22 Aralık 1963 yılında Kırklareli'nde doğar. Trakya'nın ayaz gecelerinden birinde iki erkek kardeşten sonra dünyaya gelir. Kendisinden sonra iki erkek kardeşi daha olur. 1969 yılında 5 kardeş, anne ve baba ile İstanbul'a göç ederler. 1970 yılında ilkokula başlar. Ancak sol eliyle yazması ve öğretmeninin sol elini bağlayıp sağ eli ile yazmasını istemesi, onu okuldan soğutur. Bir süre okuldan kaçır ve annesinin zoruyla okula gönderilir. İlkokul sürecini öğretmeninden dolayı böyle geçirse de daha sonra okula alışır. Herkes okuyamayacağını düşünürken başarıyla okulunu tamamlar.¹

1986'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitiren şair, TRT'de gösterilen "17'den 7'ye" ve "Yarım Elma" programlarında danışmanlık yapar (1989). Yapı Kredi Yayınları'nda editör olarak çalışır. Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte *Geniş Zamanlar* (3 sayı,1990-91) ve *Göçebe* (7 sayı,1995-98) dergilerini çıkarır. Şairin ilk şiiri, 1984 yılında *Yeryüzü Konukları* dergisinde çıkar. Şair hiç evlenmemiştir ve İstanbul'da annesiyle birlikte yaşamaktadır.²

1.2.Edebi Şahsiyeti

Birhan Keskin, şiire birey merkezli konuları ele alarak başlar. İlk şiirlerinde bireysel temalara dikkat çeken şair; yalnızlaşan, yabancılaşan, âşık olan insanın ruh halini şiire konu edinir. Şiirlerinde bireyin acısını, üzüntüsünü, aşkını ya da ayrılığını işlerken sitemli ve ironik bir dil tercih eder.³ Sonraki şiirlerinde şair, yüzünü bireyden topluma döner. Birhan Keskin'in şiirlerinin temel meselesi, yeryüzü ve insanlar arasındaki ilişkidir. Şair, insanın yeryüzündeki yolculuğunu, hayatın gerçeklerini, insanın doğaya bakışını, tabiatın dönüşümlerini, insanoğlunun birbirine yabancılaşmasını, bireyin zorlu yaşam mücadelesini, toplumun aksayan yanlarını geniş bir yelpazede işler.

Birhan Keskin, bütün şiir kitaplarında hayatın gerçeğinden uzaklaşmadan imgelerden hareketle okura toplumsal ve bireysel meseleleri hissettirir. Bunu yaparken de

¹ Birhan Keskin, "Otobiyografi", 10. *Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Birhan Keskin Şiiri ve Ba*, 2. Baskı, (Haz.: Ahmet Tüzün, Yüksel Büyüksal), Metis Yay., İstanbul, 2013, 15.

² Komisyon, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Mart 2010, 623.

³ Komisyon, a.g.e., 623.

sanatın ve edebiyatın haz noktasından okuyucuyu uzaklaştırmaz. Şair şiirleri için “ Benim hayatımda ne varsa şiirlerimde de o var.” der.⁴ Bir şairin şiirini oluştururken esere şekil veren şeyin onun ideolojisi olduğuna inanır. “Şiir benim kendimi, dünyayı, insanı, yeryüzünü sevme biçimimdir. Anlama biçimimdir.”⁵ diyerek ideolojisine bu doğrultuda şekil verir. Şair, toplumun nabzını tutarak günlük hayattaki gerçekleri ve sıkıntıları anlamaya çalışır. Anlama isteğinin özünde, yeryüzü ve insan sevgisi yatar. Anlamanın tıkanıdığı noktada ise şiiri devreye sokarak ironik bir dile toplumu eleştirir. Bundandır ki Birhan Keskin için “Kalemşor sıfatını en çok hak eden”⁶ şair denilir.

Birhan Keskin, şiirlerini gerçeğin potasında eritirken okurun anlama kabiliyetinin de önemli olduğunu bilir. Yalnız şiirlerinde salt gerçekleri okura anlatmaz, çağrışımlar üzerinden de okurla buluşur. Bu doğrultuda çağrışımları doğru anlamak, okurda biten bir eylemdir. Birhan Keskin okuru şöyle tanımlar: “Şiir çağrışımlar yarattığı için zengindir, çağrışımlar üzerinden okunur. Kat kattır, katmer katmer. Okur hangi kattaysa o kattan okur şiirini.”⁷ Şairin hayata bakış açısı, böylece şiirdeki diline rehber olur. Kapalı olmasa da kendine has dünyası ve bu dünyanın zengin oluşu, bazen şiirlerini anlamakta zorluk yaratır. Çağrışımları bol olan şiirlerinde, okuyucudan bu yüzden ciddi bir emek ister. Ancak çağrışımların zorluğu, şairin dilinden değil düşünce dünyasından kaynaklanır.

Birhan Keskin, çağrışımlarını metinlerarasılık tekniğini kullanarak da verir. Bu yüzden sanatın farklı dallarında da oldukça birikimli olan Keskin, bu tekniği şiirde sık sık kullanır. Dünya edebiyatından Türk edebiyatına, resimden müziğe, farklı şahsiyetlerin ve sanat dallarının isimlerine rastlamak mümkündür. Şair, bazen şiirinin duygusunu okura doğru vermek adına, arkada bir fon müzik varmış gibi şiiri ritimle buluşturur. Ritmi, ahenk ya da söz sanatı ile değil şarkıya, şarkının yazarına ya da seslendiren kişiye göndermeler yapıp okurda çağrışımlar uyandırarak şiirle müziği birleştirir. Bunu yaparken sadece batı müziğine ya da modern müziğe başvurmaz; Osmanlı dönemine kadar giderek önemli musiki eserlerine de gönderme yapar. Şairin müziğe dair ciddi bir repertuarı vardır ve

⁴ Pelin Özer, “Birhan Keskin: ‘Yeryüzü karşısında konuşmak ne zor!’ ”, *Cumhuriyet Kitap*, 30 Nisan 2002, <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934> (Erişim Tarihi: 12.05.2019).

⁵ Figen Şakacı, “Birhan Keskin: ‘Şiir benim iyiliğimdir!’”, *Radikal*, 9 Mayıs 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

⁶ Hüseyin Ferhad, “Siyah bir ışık damlası”, *Cumhuriyet*, 28 Nisan 2005, <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61344> (Erişim Tarihi: 28.05.2019).

⁷ Figen Şakacı, a.g.m. (<https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953>).

sonuna kadar bu kültürünü şiirlerinde hissettirir. Birhan Keskin, müziğin kendisindeki önemini şöyle açıklar:

“ Şiirin şarkı ile akrabalığı yoktur. Ama şiirin kendine ait bir iç müziği her zaman vardır. Benim müzikle bir dinleyici olarak tuhaf bir yakınlığım vardır ama. Bazı müzikler benim şiirime bir şekilde sızarlar. Vurmalılardan, klarnetin, klasik kemençenin, ney’in, piyanonun, çellonun, kemanın sesleri benim için her zaman özeldir. Ba’daki ilk şiirin yazılışı biraz da bir müzik parçasına borçludur kendisini. Şunu da ekleyeyim tabii: ‘Taş Parçaları’nın ilk bölümlerini yazmaya hakikaten bir rock ritmiyle başladım, sonra perde perde başka makamlara geçtim. Daha benden olanla, daha mahur bitti. ”⁸

Birhan Keskin’in bu düşünceleri müzikle şiirin bütünleyici gücünü destekler niteliktedir. Ayrıca şair, müziğin yanında fotoğrafçılıkla da ilgilidir. Bu da şiirlerini zenginleştiren ayrı bir kaynaktır. Uçak fobisi olan şair, gidemediği birçok yeri fotoğraflardan bakarak öğrenir. Bu yüzden şiir kitaplarının yanında fotoğraf kitaplarını da elinin altında çokça bulundurur. Gidemediği yerleri, bu kitaplardan en ayrıntısına kadar öğrenir. Haliyle şiirlerini besleyen fotoğraflara da şairin özel bir ilgisi vardır.⁹

Birhan Keskin’in tabiatla kurduğu özel bağ, zamanla hayata ve kendine dair yaptığı bütün yorumlarda ve düşüncelerde kendisini ortaya koyar. Doğayla bir olabilme özlemi vardır daima onda. Şiirlerinin çoğunda tabiatın mucizesi karşısında hayran olan bir anlatıcı söz konusudur. Şair, aynı hayranlığı okurda yaratmak için doğanın en mucizevî anlarına şiirde yer verir. Bu nedenle de “Yeryüzünün her halini yaşayarak kendisini bir Zümrüdüanka, bir karınca, bir örümcek, ova, buzul, avlu ya da ağaç olarak tasarlayan, bunların her birinin ağzından birer şiir yazarak onlarla ‘hemhal’ olmak isteyen şair”¹⁰ olarak nitelendirilir. Şairin doğada kendini bulma düşüncesi, ondaki imgeyi şekillendirme açısından önem arz eder. Çünkü şair, yeryüzünün diliyle okurla konuşur. Bu da onun diline samimiyet ve estetik bir hal katar. Bir şairi şiir yazmaya iten birçok neden vardır. Bunlardan biri de tabiattır. “Şair, insan zihninin doğayı anlamadaki en mükemmel ve en karmaşık biçimine sahiptir. O ne şeylerin

⁸ Figen Şakacı, a.g.m., (<https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953>).

⁹ Hacer, Yeni, “Birhan Keskin: ‘Birhan Keskin’le birkaç saat”, *Elle*, Eylül 2009
<https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3028> (Erişim Tarihi: 15.09.2019).

¹⁰ Tuna Kiremitçi, “Birhan Keskin’in yeryüzü halleri...”, *Varlık*, Ağustos 2003
<https://www.metiskitap.com/catalog/text/61336> (Erişim Tarihi: 25.08.2019).

ile insan arasındaki bağlaşıklığın yetkin derecede izindedir.”¹¹ Birhan Keskin de insanların yeryüzünü anlaması için öncü olmak ister.

Şair içinden geçenleri ve çevresinde olanları şiire kattıkça gerçekçi bir tavır, onu kapalı, soyut bir anlatımdan uzak tutar. Bu doğrultuda şiir ve gerçekliğin bir arada olması, Birhan Keskin’in şiirlerinde sanatlı söyleyişin var olup olmadığı sorusunu akla getirir. Hilmi Yavuz’un; “*Şiirin, gerçeklikle olan ilişkisi, problematiktir: Gerçeklik, herhangi bir değiştirmeye uğratılmaksızın dile getirildiğinde, şiir olmaz; değiştirmeye uğratılarak dile getirildiğinde ise, gerçeklik olmaktan çıkar. Bu problematik ilişkinin çözümü, şiir dilini gündelik konuşma dilinden ayırmak; şiir dilini ‘sembolik dil’, gerçekliğin dilini de ‘gündelik konuşma dili’ olarak belirlemektir. Böylece gerçeklik dünyaya ait bir gerçeklikten, şiire ait bir gerçekliğe dönüşür.*”¹² ifadeleri, Birhan Keskin’in şiir ve gerçeklik arasında kurduğu bağa da denk düşer.

Keskin, şiirde imgelere başvurur; ancak bunlar, okurun zihninde kolayca bir şemaya oturacak şekildedir. Bazı şiirlerinde günlük dili ya da sokak dilini de kullanır. Bir türkünün dörtlüğüne, deyimlere, halk söyleyişine başvurduğu da olur. Zaten şair bir söyleşisinde halk edebiyatına yakınlığını şöyle dile getirir: “Bir geleneğe bağlanacaksam halk şiirine akraba seçilmeyi isterim. Karacaoğlan’ı yıllar sonra yeniden okumaya başladım.”¹³ diyerek bu tarzı ne kadar benimsediğini gösterir. Şiirlerinin lirik bir yanı vardır, ancak bunu kırmak adına zaman zaman argoya yer verdiği de olur. Şair, “Konuşma/iletişim diliyle şiirine canlılık kazandırır; tekdüzeliği engeller ve şairanelikten kaçınmış olur.”¹⁴

Birhan Keskin’de sanat yapma gayesi yoktur. Onun şiirlerinde samimi ve akıcı bir üslup görülür. Ancak zaman zaman sözcükte biçimsel oynamalara gittiği olur. Harfleri uzatma, sözcük yinelemelerine başvurma, kelimenin doğru yazımını değiştirme gibi farklı yollara başvurur. Ayrıca yer yer “sözcükleri kırıp ayırarak, harfleri eksilterek alfabede

¹¹ Metin Cengiz, *Şiirin Gücü*, 2. baskı, Digraf Yayıncılık, İstanbul, 2006, 108.

¹² Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri VARLIĞIN VE SANATIN DİLİ*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, 82.

¹³ Berrin Karakaş, “Keskin, Ezel gününden beri hem kadın hem şair”, *Sabah Pazar Eki*, 4 Nisan 2010 https://www.sabah.com.tr/pazar/roportaj/2010/04/04/keskin_ezel_gununden_beri_hem_kadin_hem_sair (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

¹⁴ Gonca Özmen, “Çorak dünyamızda ‘Soğuk Kazı’”, *Radikal Kitap Eki*, 9 Nisan 2010 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61924> (Erişim Tarihi: 25.04.2019).

olmayan harfleri seçerek yapı bozumunu sürdürür.”¹⁵ Şiirdeki bu oynamalar, şiirin dokusunu değiştirmez; ayrıca şiirdeki anlamla bir bütünlük kurar. Bunlar, anlamı pekiştirmek için kasıtlı olarak başvuru olan söz oyunlarıdır. Şair, sadece biçimsel oynamalara yer vermez; aynı zamanda yeri geldikçe tevriye, kinaye, iham, iç cinaslar gibi söz sanatlarını da kullanır. Şair, divan edebiyatındaki söz sanatlarını kullanırken dil bu durumda bile süslü ve ağır bir üsluptan uzaktır. Birhan Keskin, söz sanatlarının dışında divan edebiyatı nazım biçimi olan gazel ile de şiir yazar. Ancak şiir, biçim olarak yazılan gazelden öteye gidemez; çünkü dil sade ve akıcı, konu ise gündelik hayattandır. Böylece şairin kullandığı dil, onu günümüz şairlerinden ayıran bir diğer özellik olarak belirginleşir. Çağımıza denk düşen değişimleri, çağımızın sorunlarını ve duyarlılıklarını, divan edebiyatı geleneği ile halk edebiyatı geleneği ile buluşturur: “Görülüyor ki ‘şiir geleneği’ni, dolayısıyla edebiyat geleneğini genel gelenek kavramından ayırmamızın olanağı yok.(...) Yeni ve ileri bir sanat anlayışı, ne geleneksel biçim ve içeriklere körü körüne bağlıdır, ne de bunları yok sayabilir.” der.¹⁶ Şiirlerini de bu doğrultuda şekillendirir. Şairin bu duruşu, edebiyatın belli bir kesiminden olumlu eleştiri almasını sağlar. Onun için; “ ‘kadınlara kapalı olan’ şiirin kapılarını bir kez daha açtı.”¹⁷ yorumu yapılır.

Birhan Keskin şiir ile ilgilenmeyi ve bu yolda karar kılmayı Gülten Akın, İlhan Berk ve Fazıl Hüsni Dağlarca’dan öğrendiğini dile getirir.¹⁸ Şair, Gülten Akın’la ayrıca bir gönül bağı kurar. *Toplu Şiirleri*’nin editörlüğünü yaptığı yıllarda onunla tanışıklıkları başlar. 2006 yılında *Ba* adlı şiir kitabıyla *10.Altın Portakal Şiir Ödülü*’nü alarak Gülten Akın’dan sonra bu ödülü alan 2. kadın şair olur. Birhan Keskin, hayran olduğu kadın şairle ortak bir paydada buluşur. Üstelik bu ödülün sonra onu ilk arayanlar arasında Gülten Akın vardır. Keskin, “ şiirleriyle olduğu kadar bu dünyada durma biçimiyle de beni müthiş etkilemiş biridir. Hayatı kavrayış ve yaşayış biçimiyle. (...) Ben onun şiir duygusuna da, şair duruşuna da aşığım. Keşke tırnağı olsam da buluşabilsem onunla.”¹⁹ diyerek şaire olan

¹⁵ Simla Sunay, “Bir Avuç Sımsıkı Harf”, *Remzi Kitap Gazetesi*, Nisan 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100692> (Erişim Tarihi: 17.08.2019).

¹⁶ Özdemir İnce, *Şiir ve Gerçeklik*, 2.baskı, Can Yayınları, İstanbul, 1995,109.

¹⁷ Turan Karataş, “Ve katılıyor dünya giderek”, *Yeni Şafak Kitap Eki*, 5 Mayıs 2010 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61926> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

¹⁸ Karakaş,a.g.m.,(https://www.sabah.com.tr/pazar/roportaj/2010/04/04/keskin_ozel_gununden_beri_hem_kadin_hem_sair).

¹⁹ Figen Şakacı, “Birhan Keskin: ‘Şiir benim iyiliğimdir!’”, *Radikal*, 9 Mayıs 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

hayranlığını dile getirir. Burada buluşmadan kast edilen şiirde, edebi anlamda aynı yerde durma ya da ona yetişebilmedir. Ancak Birhan Keskin, Gülten Akın'ın ustalığına vurgu yaparak bunun mümkün olamadığını dile getirir. Şairin aldığı bir diğer ödül ise 2011'de *Soğuk Kazı* eseriyle *Metin Altıok Şiir Ödülü*'dür.²⁰

Türk edebiyatında bir yazarın eserinde bir başka şair ya da yazarın başkahraman olması, çok rastlanılan bir durum değildir. Günümüz yazarlarından Sema Kaygusuz *Karaduygun* adlı anlatı eserinde başkahraman olarak Birhan Keskin'e yer verir. Yedi hikâyeden oluşan kitapta anlatıcı, ara ara Birhan Keskin'le dertleşir. Eserde dikkat çeken husus, Birhan Keskin'in bir kurgudan ziyade günlük hayattaki bilinen gerçek haliyle okurun karşısına çıkarılmış olmasıdır: “*Hayatımdaki en uykusuz kişi Birhan’dır. Bana sorsalar şimdi, Birhan’ı neresinden tanırsın? Ne şairliğinden kavrayabilirim iyice, ne her gündönümünde katmerlenen meşrebinden, ne de hayretten beslenen fikrinden. Söyleyeceklerim hep eksikli kalır. Bir tek uykusuzluğunu tarif edebilirim onun.*”²¹ diyerek Birhan’ı yakından tanıyan biri olduğunu okura anlatır. Çünkü Birhan Keskin, yaptığı söyleşilerde uyku probleminin var olduğunu zaman zaman dile getirir. Ayrıca şiirlerinde de dert ve tasanın yarattığı uyku problemine rastlanılır.

1.3.Eserleri

Birhan Keskin, şiirlerini *Şiir Atı*, *Fanatik*, *Düşler*, *Yedi İklim*, *Geniş Zamanlar*, *Sombahar*, *Göçebe*, *kitap-lık* ve *Kaşgar* dergilerinde yayımlar. Şairin ilk şiir kitabı *Delilirikler* (1991-İskenderiye Kütüphanesi) ile birlikte *Bakarsın Üzgün Dönerim*(1994-Era), *Cinayet Kışı + İki Mektup*(1996- Göçebe Şiir Kitapları), *20 Lak Tablet + Yolcunun Siyah Bavulu* (1999-YKY), *Yeryüzü Halleri* (2002-YKY) şiir kitapları toplu şekilde *Kim Bağışlayacak Beni* (2005-Metis-Toplu Şiirler) eserinde bir araya getirilir.²² *Ba* (2005-Metis), *Soğuk Kazı* (2010- Metis), *fakir kene* (2016- Metis) şiir kitapları ise sonraki yıllarda yayımlanır. *Ba* şiir kitabı ile 2006 yılında 10. Altın Portakal Şiir Ödülü’nü kazanır. Şair için Seçici Kurul Karar Tutanağı’nda; “Doğayı ve insan doğasını bütün açmazları, sorunları, çatışmalarıyla, tıpkı ‘insan halleri’ni ‘yeryüzü halleri’yle birleşmede gösterdiği gözalıcı başarı gibi, ürpertici bir şiir diline dönüştürmesinin yetkin bir örneğini

²⁰ Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 4.

²¹ Sema Kaygusuz, *KARADUYGUN*, 6.baskı, Metis Yayınları, İstanbul 2017, 12.

²²Komisyon, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Mart 2010, 623.

oluşturduğu”²³ ifadesi geçer. Kurul kararının da belirttiği gibi Birhan Keskin, yeryüzü hallerine kayıtsız kalamayan bir şairdir. Yeryüzüne karşı gösterdiği, hassasiyet ona bu ödülü kazandırır.

Birhan Keskin’in ilk şiir kitabı, *Delilirikler* 17 şiirden oluşur. Bireysel konuların ağılıkta olduğu bu eser, 1991’de yayımlanır. Şiir kitabı, ismini eserin içinde geçen *Delilirikler* şiirinden alır. Şairin sonraki eseri *Bakarsın Üzgün Dönerim*’de ise 6 şiir mevcuttur. Bireysel konular burada da devam eder. Şair bu eseri için; “Başından beri şiir serüvenimde her dönemin bir kitabı oldu. Mesela ikinci kitabım olan *Bakarsın Üzgün Dönerim* özel bir altı ayın kitabıdır, o altı ayın kristalize olmuş halidir.”²⁴ der. Böylece kitabın şair için özel bir anlamı olduğu ve şiirlerinde şairden izlere rastlamanın mümkün olduğu anlaşılır. *Cinayet Kışı* ya da bir diğer ismiyle *İki Mektup* şiir kitabında 17 şiir mevcuttur. Şairin *20 Lak Tablet* veya *Yolcunun Siyah Bavulu* eserinde 22 şiir görülür. Şair, sağlık anlamında ciddi problemler yaşadığı süreçte bu eserini oluşturur. Terapiler, ilaçlarla geçen günlerinin şiire yansıdığı dönemdir. Şiire *20 Lak Tablet* demesi de ilaç çağrışımını yaratmak istemesindendir. Şiirin iyileştirici olduğunu düşünen Birhan Keskin, bu zorlu dönemde şiire sığınır: “20 Lak Tablet eczalı bir döneme denk geliyor. Bir yanda acı deneyimler, bir yanda acıdan kurtulma çabası ve bir yanda uyuşturulmuşluk hali var ve onun sisli perdesinin arkasından seslenen ruh.(...) Şiirin şairini iyileştirici bir yanı vardır muhakkak.”²⁵ der.

Şair, 23 şiirden oluşan bir sonraki kitabı *Yeryüzü Halleri* için hazırlığını bu hastalığı döneminde tamamlamıştır. İnsanlıkla ters düşen her şeyi törpülemiştir kendinde. Çünkü hastalığı sürecinde yalnız kalmış ve bol bol düşünmüştür. Şair, bu süreçte doğayı iyi bir gözle okumayı dener. Kendisiyle baş başa kaldığı uzun günlerin sonrasında gözlem gücü ve şiir yetisi birleşir. Bunun sonucunda *Yeryüzü Halleri* eseri meydana çıkar. Hatta bu şiirin çıkış noktasını, izlediği bir salyangozun varlığına bağlar:

“*Yeryüzü Halleri*’nde sanki çok uzun zaman sonra göz kendine bakmaktan sıyrılıp dışarıya bakmaya başlıyor. Bu şiirlerin, bu kitabın fikri de bir tatilde, küçücük bir papatya yaprağının üzerinde mercimek tanesi büyüklüğündeki bir salyangozu gördüğüm zaman

²³ Ferhat H., Kayıran Y., Ergülen H., Çapan C., Doğan M.H., “10. Altın Portakal Şiir Ödülü Seçici Kurul Karar Tutanağı” 10. *Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Birhan Keskin Şiiri ve Ba*, 2. Baskı, (Haz.: Ahmet Tüzün, Yüksel Büyükuysal), Metis Yay., İstanbul, 2013, 13.

²⁴Şakacı F., a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> .

²⁵ Özer P., a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934> .

*çıktı. O gün kendi hayatımda ve şiirimde de bir dönemi kapattım ve başka bir döneme girdim sanki.”*der.²⁶

Eser, insanın doğayla bütünleşme haline örnek teşkil eder. Her anlamıyla önceki yazdıklarından farklı bir çizgide şekillenen bu şiirleri, bir sonraki şiir kitaplarının izleyeceği yol için de sinyal olur. Şiirlerine yalın bir dille doğanın her hali konu olurken; doğanın bir parçası olan insanoğlu da böylece sonraki eserlerinde yerini alır. Keskin’in kendisiyle yapılan söyleşide edebiyatın ondaki anlamına dair söyledikleri, aslında *Yeryüzü Halleri* şiir kitabında yaptığı yorumla örtüşür:

“Şiirimin, özellikle Yeryüzü Halleri’ndeki şiirlerin anlatmak istediği bir şey varsa eğer o da insanın kederidir. İnsan yeryüzünde zekâya ve bilgiye sahip olan tek yaratık. Kendinin dışını da anlamlandırabilecek kadar geniş bir bilgisi, hafızası, duygusu, sezgisi var. Bir yandan da bu bilinçlilik hali, yeryüzü üzerinde bu şekilde bulunuyor olması korkunç bir keder içeriyor. Yeryüzü muhteşem bir yer ve insan bu yeryüzünde sonlu olduğunu biliyor. İnsanın en büyük trajedisi bence bu. Öleceğimizi biliyoruz ve bu müthiş bir keder. Ama dağ bunu bilmiyor, karınca bilmiyor. Bilmeden yaşıyorlar ve bu çok daha neşeli bir durum.” der.²⁷ Yeryüzüne dair her şeyi, insanın yeryüzünü paylaştığı varlıkların her halini şiirde eriterek okura verir. Şairin bu beş kitabı metis yayınları tarafından *Kim Bağışlayacak Beni* şiir kitabında toplanır.

Birhan Keskin’in babasının ölümüne denk gelen şiir kitabı *Ba*, üç bölümden oluşur: monopo, monogam ve monolog olmak üzere. Toplamda 27 şiir yer alır. Şiir kitabını da babasına ithafen şöyle başlatır: “Dilimde yarım bir hece gibi kalan babamın güzel hatırası için...”²⁸ Şiir kitabının ismini, babanın ba- hecesinden aldığı anlaşılır. Sözcüğün ilk hecesini kullanması ise manidardır. Şair, baba ile paylaşılamayan, yarım kalmış yaşamı, bir heceye sığdırır. Bu yüzden baba sözcüğünün tamamını kullanmaz. Kitabın diğer önemli özelliği ise kadının biyolojik hallerini anlatmasıdır. Çünkü *Ba* kitabının oluşum evresi Birhan Keskin’in kırklı yaşlarına denk gelir. Erken menopoza giren şair duyduğu huzursuzluğu, yoksullaşan bedenin onda bıraktığı travmaları şiirlerine konu eder. Kadının kutsallığını, doğurganlığını temsil eden kanın olamayışı beraberinde ruhsal sıkıntılar yaratır. Zaten şiir bölümleri de menopozu çağrıştıracak şekilde

²⁶ Özer P., a.g.m. <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934>.

²⁷ Özer P., a.g.m., <http://www.metiskitap.com/Scripts/Catalog/Interview/Interview.asp?ID=11583>.

²⁸ Birhan Keskin, *Ba*, 7. baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 5.

isimlendirilir. Menopoz sürecinin bir kadın bedeni ve ruhu üzerinde kalan hasarları imgeler üzerinden gösterilir. Ancak imgeler, doğanın yörüngesinde yol alır.²⁹ Çünkü doğa ve kadın, üretkenliği konusunda birbirine benzetilir. Bir kadının en büyük özelliği olan üreme yetisini kaybetmesi sonucunda şair, kadını, doğanın bir parçası olarak tekrardan var eder. Veysi Erdoğan *Ba* kitabı için; “ Türk şiirinde kadınlığın biyolojik doğasını yansıtmaya açısından bir ilk kitap özelliği taşır. ‘ara bölge’ye hapsolmuş bedenin, içteki enkazı ‘dışarıya dökme’ ve ferahlama isteği üzerine kurulmasıdır.”³⁰ der.

Birhan Keskin’in *Y’ol* şiir kitabı Gülten Akın’ın “*En güzeli, yol yürüyüş öğretir/ Dostum, eskimeyen arkadaşım*”³¹ dizeleri ile başlar. Kitap iki bölümden oluşur. Birinci bölüm, taş parçaları ismini alır. Bölüm “sunu” adında düzyazı şeklinde bir şiirle başlar. Daha sonra “TAŞ PARÇALARI” ismini verdiği şiirle devam eder. Şairin en uzun şiiri “TAŞ PARÇALARI” şiiridir. Şiir ayrıca kendi arasında romen rakamları ile numaralandırılarak oluşturulur; ancak rakamlar bir düzen içinde değil belirsiz bir sıra şeklindedir. Kitap, 43 tane numaralanmış şiirden meydana gelir. Birhan Keskin “TAŞ PARÇALARI” için şöyle der: “*Uzun bir yolun sonuna ait. Son derece zalim bir sona ait. Ben o taşları içimden sökmeseydim, yaşayamazdım. Okurun kalbine sapsımsınlar istemem, okur kendine ait güzel bir şey inşa ederken bunları hatırlasın, bir kenarda tutsun isterim. Ayrıca karalar evet. Acı da haddini aşar bazen, aşk gibi.*”³² ifadelerinden anlaşıldığı gibi kitabın adı, ayrılık sonrası etekteki taşların dökülmesidir; yani bir nevi acının dışavurumudur. Şair, şiir kitabının ikinci bölümüne ise “eski dünya” ismini verir. Bölüm 14 şiirin toplamıdır.

Şairin *Soğuk Kazı* şiir kitabı iki bölüme ayrılır. İlk bölüm “SOĞUK KAZI” ismini alır, 25 şiirden oluşur. İkinci bölüme ise “DÜNYANIN KATI HUYU” ismi verilir ve 11 şiirden meydana gelir. Ayrıca iki bölümden bağımsız şiir kitabının en sonunda “Soğuk kazı” adında tek bir şiir vardır. Şiir kitabı ismini bu şiirden alır. Şair, bu ismi nasıl bulduğunu şöyle anlatır: “Bir metaforla yola çıktım ben aslında. Hawaii’de donup kalmış bir küçük kraterin adıyla açılıyor kitap. Tabiata, tabiat varlıklarına bakmaya meraklı bir insan olduğum için, tesadüfen görmüştüm ve ‘ Bu şiirin adı bu olsun,’ diye

²⁹ Veysi Erdoğan, *AKLIN AZABI Birhan Keskin Şiirinde Hatıra Medeniyeti*, Granada Yayınları, İstanbul 2012, 34.

³⁰ Erdoğan, a.g.e. 40.

³¹ Birhan Keskin, *Y’ol*, 9.baskı, Metis, İstanbul 2016, 6.

³² F. Şakacı, a.g.m. <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> .

düşünmüştüm.”der.³³ Birhan Keskin, bu eserinde katılaştan insanların dünyasını anlatır bize. Bu yüzden *Soğuk Kazı*, toplumsal meselelerin ağırlıkta olduğu bir kitaptır. Şiirler, “Dünyadaki soğumayı, insanların acımasızlığını-viddansızlığını ve vahşetini sorunsallaştırıyor.”³⁴

Birhan Keskin’in son şiir kitabı *fakir kene*’dir. Kitap “Kargo” isimli düzyazı şiirle başlar. Bunun dışında 4 bölümden oluşur. Birinci bölüm, “Kardeş Payı” 11 şiirden, ikinci bölüm “Küçük Şeyler” romen rakamlarıyla numaralandırılmış altı küçük şiirden, üçüncü bölüm “ALWAYS ON THE MOVE”, 5 şiirden oluşur. Son bölüm olan “CÜMLE KAPISI” düzyazı şeklindeki “Zehra Teyzem” şiirinden oluşur. Şiirden ziyade daha çok bir anlatı şeklinde yazılır. *Fakir kene*, konusu, dili ve üslubuyla olduğu gibi ismiyle de farklı bir eser olur. Şair bu ismi seçme hikâyesini Murathan Mungan ile söyleşisinde anlatır: “Bebekken, altı aylıkken sanırım, tarlada bir gün kafama bir kene yapışmış, akşam eve gelince fark etmişler keneyi. Babam onu sigarasının ucuyla yakıp düşürmüş, kafamda keneden kelli saçsız bir yer var. Ondan intikamımı almak istemiş olabilirim, bu bir. Kene biliyorsun boşaltım organı olmayan bir mahlûk. Emdiği kanla patlayarak ölür. İşte o mahlûkun adını bu kapağa kapak ettiğim için, mahlûktan özür dileyerek, *Fakir Kene*.”³⁵ Toplumsal sorunlara duyarsız kalamayan şair, içinde biriktirdikleri ile boşaltım organı olmayan fakir kene ile bir benzerlik kurar. Kitabın temeline toplumsal eleştiri hâkimdir. Kitap, bir çeşit toplumsal doku kitabıdır. Şair ironik ve eleştirel bir dil kullanarak toplumu değerlendirir.

Birhan Keskin, şiiri giderek kötüye giden dünya karşısında tutunacağı tek dal, tek sığınak olarak görür. Her şeyi şiir ekseninde şekillendirir. Şiir aracılığıyla konuşarak insana ve dünyaya dair bir duyarlılık yaratma derdine düşer: “Dünyanın hali hal değil, bunu biliyorum. Bunu her gün tekrar be tekrar görüyoruz. Benim şiirden başka sarınacak

³³Berrin Karakaş, “Keskin, Ezel gününden beri hem kadın hem şair”, *Sabah Pazar Eki*, 4 Nisan 2010 https://www.sabah.com.tr/pazar/roportaj/2010/04/04/keskin_azel_gununden_beri_hem_kadin_hem_sair (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

³⁴Gonca Özmen, “Çorak dünyamızda ‘Soğuk Kazı’”, *Radikal Kitap Eki*, 9 Nisan 2010 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61924> (Erişim Tarihi: 25.04.2019).

³⁵Birhan Keskin, “Murathan Mungan: ‘Bir kolum çolaktır şiir yazarken’”, *Radikal Kitap*, 8 Nisan 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/6204> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

bir örtüm yoktur. İyiliğim onadır, iyiliğim de ondandır. İnsana ait vicdanı geri istiyorum, insan için.”³⁶ diyerek şiirin ondaki önemini anlatır.

³⁶F. Şakacı., a.g.m. <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> .

2. BİRHAN KESKİN'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

Birhan Keskin, ilk şiirlerinde öne çıkan bireysel temalardan toplumsal temalara yönelen bir şairdir. Bu nedenle onun şiirlerinde ele aldığı temalar, bu iki başlık altında ele alınabilir.

2.1.Bireysel Temalar

Birhan Keskin, bireysel temalı şiirlerinde daha çok kendisinden hareket eder. Bu nedenle de kadın kimliği ve bunun etrafında yaşadığı durum, olgu ve duygular, şiirlerde öne çıkar. Şairin irdelediği bireysel temalar, şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

2.1.1.Kadın Kimliği

Kadın, edebiyatın ana izleklerinden biridir. Kadın kimliğini her yönüyle eserlerinde işleyen şair ve yazarlarımızın yanında, kadının tek bir yönüne dikkat çekenler de olmuştur. 1980 sonrası Türk şiirinde kadın kimliğini öne çıkaran şairlerden biri de Birhan Keskin'dir. Onun şiirlerinde kadın; bazen sığınılan bir liman, bazen anne kucağı, bazen de toplumda ezilen, hor görülen ve bunun neticesinde hunharca öldürülen mağdur konumundadır.

İlk şiir kitaplarından itibaren kadın kimliğini konu edinen ve kadını daha çok bireysel düzlemde işleyen Birhan Keskin'in, son şiir kitabı *fakir kene*'yle birlikte toplumsal bir bakış açısına kaydığı görülür. Bunu, şairin yaş almasına ve toplumun kadın üzerinde gittikçe artan baskına bağlayabiliriz. Şair, bir kadın olarak kadının toplum içinde olumsuz algılanışına sessiz kalmaz ve şiirlerindeki imgeler üzerinden bu konudaki duygu ve düşüncelerini şiirlerinde işler. Birhan Keskin, kadın problemlerini imgelerle örerek okurlara sunarken; onu anlamamanın çok kolay olmadığı mesajı üzerinde de durur. Şair, empati kurarak zorlu kadın dünyasını anlayanlarla buna duyarsız kalanları birbirinden ayırt etmeye çalışır. Birhan Keskin'in yoğun imgeler kullanmasının önemli bir nedeni, bir yandan bu meselelere dikkat çekerken diğer yandan buna duyarsız kalmayan seçkin okur kitlesini de oluşturma isteğidir.

Birhan Keskin, yaşamında onu etkileyen olay ve olguların izlerini şiirine taşır. Özellikle bu izlerden biri kadınsallık problemiyle ilgilidir. Otuz yedi yaşında gelen erken menopoza ve bu durumun onda yaşattığı tahribat, şiirlerinde sıkça işlenir. *Ba* adlı şiir kitabı, özellikle menopoza sürecini anlatan bir eserdir. Kitabın tamamında, menopozun

yansımaları bulunur. Üç bölümden oluşan kitabın bölüm isimleri şu şekildedir: “monopoz”, “monogam” ve “monolog”. Şair bir söyleşisinde kitaba, *Ba* ismini vermeden önce menopoz ismini vermeyi düşündüğünü belirtir; ancak daha sonra *Ba* isminde karar kılar.³⁷ Şair, kitaba olmasa da bölümlerden birine, menopozu çağrıştıracak monopoz ismini verir. *Ba*’da geçen “Hüzzam” adlı şiirde, erken menopoz durumunu şu mısralarla dile getirir:

Bütün suyunu dışarı terleyen

Kuru ota döndürdün beni

*Kırkına ermeden, neden?*³⁸

Otobiyografik özellik taşıyan bu şiir, şairin ruh halini dile getirir. Erken gelen menopozun, üzerinde bıraktığı şaşkınlığı üstünden atamayan şair, nedensellik kavramı üzerinde durur. Kendisini suyu çekilmiş kuru bir ota benzetir. Kırkına bile varmadan yaşadığı bu durum, ona ciddi bir hüznü yaşatır. Şiirin isminin “Hüzzam” seçilmesi, tesadüf değildir. Musikide segâh makamı anlamına gelen hüzzam ismi, ayrıca soylu hüznü anlamına da gelmektedir. Üzüldüğü menopoz hali, en soylu hüznüdür onun için. Böylece regl olma durumunun bir kadın için ne kadar kutsal olduğu düşüncesi, ortaya çıkar.

Kadının vücudunda dolaşan kan, bir kadın için özgüven teşkil eder; çünkü ona kadınlığını hatırlatır. Kadını erkeklerden özel kılan en önemli nokta, üreme yetisine sahip olmasıdır. Ne zaman ki kadın bu özelliğini kaybeder, bu durum onun için kabullenmesi zaman alan bir şeye dönüşür. Şair, “Estradiol 5.8” adlı şiirde kadının biyolojik verimsizliğine değinir. Estradiol, tıp terminolojisinde üremenin tıkanmışlığı anlamına gelir. Şairin böylesi özel durumunu ifade eden bu sözcük, bu nedenle şiir başlığı olarak seçilir. Burada kadınlığın yitimi, göze çarpar:

Eksildim ben, azaldı içimdeki su

*Yeşermiyor cümlem.*³⁹

Kadının verimsiz olduğu düşüncesi, bu mısralarda dile getirilir. Şair, kan ve su arasında bir benzetme ilişkisi kurarak aslında onu canlı tutan şeyin kan olduğunu söyler. Böylesi bir özelliğini kaybetmesi, şiirin devamında tarifsiz bir acıya dönüşür:

*Narın içinde canım niye kanyor?*⁴⁰

³⁷ Betül Tarıman, “Penguin 1, Penguin 2 Şiirleri Dolayımında Bedenin Yoksullaşması ve Birhan Keskin Şiirini Anlama Çabası”, 10. *Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Birhan Keskin Şiiri ve Ba*, (Haz.:Ahmet Tüzün, Yüksel Büyükuysal), Metis Yay., İstanbul, 2013, 17-25.

³⁸ Birhan Keskin, *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015,18.

³⁹ Keskin, a.g.e., 17.

⁴⁰ Keskin, a.g.e., 17.

Acıyan bir beden söz konusudur ve buna sebep olan şey, her kadında görülen biyolojik bir durumdur. Şiirde nar benzetmesine gidilmesi ise ayrıca kadın bedeninin kutsallığını çağırıştırır. Toplumumuzda bereket anlamına gelen nar ile kadının üreme özelliği arasında bir ilişki kurulur. Nara benzetilen beden, üreme işlevini kaybetmiştir artık. Bu yüzden de aslında sebebi bilinen acı, tekrar soru halinde sorulup bilinmezlikten gelinerek vurgulanır.

Beden ile başka nesneler arasında kurulan benzerlik ilişkisi, başka şiirlerde de aynı şekilde karşımıza çıkar. “Eziyet” adlı şiirde bu sefer beden ile ağaç arasında bir ilişki kurulur. Bu ilişkide bir önceki şiirden farklı olarak kadınlığın yitimini kabullenme söz konusudur:

Duran bir şey var bende,

ağaç gibi.

Onu ayaklandırıp, oradan oraya

gitmem zor.⁴¹

Kadını ayakta tutan, ona kadınsal özgüveni sağlayan bu hormonal süreç ve bunun olumsuz sonucunu kabulleniş, başka şiirlerde de vuku bulur. Birhan Keskin, “Buzul” şiirinde geçmiş üzerinden bu konuya değinir. Kadını kadın yapan hormonlar, artık bir hatıradan başka bir şey değildir. Bedenin içindeki değişimi izlemekten ve buna boyun eğmekten başka bir çare kalmamıştır:

Gül ekilirmiş dünyada

zülûf dökülürmüş yastığa.

Derinde bendeki, müebbet,

Ve aşağıda, yer değiştiriliyor,

Dönüyor

⁴¹ Keskin, a.g.e., 16.

*Koyu bir sıvı: hatıra.*⁴²

Bedenin çoraklaşmaya doğru gidişi, müebbet bir durum olarak belirginleşir. Müebbet ifadesi, zoraki bir dar alana hapsedilişi ve çaresizliği çağrıştırır. Bu değişim, ardından sadece bir hatıra bırakır. Öyle ki geçmişteki günleri, yaşayıp yaşamadığından bile emin değildir. Yeni bir çağ başlar artık onun için. Bu çağ, buzul çağıdır. Vücudunun içindeki yaşamı hatırlatan kan, yok olup bir buza dönüşür. Zaten şiirin ismine “Buzul” denmesi de bundandır:

Yaşadım mı yaşamadım mı ben o çağları

*içimde külrengi ve sonsuz buz ağları.*⁴³

Geri dönüşümü olmayan bu kadınsallık problemi, şairi derinden etkiler ve bu durumu hep kendi üzerinden dile getirir. Kadınsallığın imgelerle dile geldiği “Ova” şiirinde şair, önce bedenine yabancılaştığını fark eder. Yadırgadığı bu durum üzerinde tek tek durur. Tabiatla bir benzerlik ilişkisi kurarak kadın bedenini tasvir etmeye çalışır. Ancak burada vurgulanan şey, menopozun beraberinde getirdiği bedensel etkilerden çok bunun kişinin iç dünyasında yaratmış olduğu travmalardır. Şairin menopoz öncesinde yer alan hayatı, artık bir hatıraya dönüşmüştür:

Mutlak ıssızlıkla buluştum,

mutlak kopuştum hatıradan.

Bir şey değilim ben,

*geç benden.*⁴⁴

Bu mısralarda, kadın olmanın mucizesinden kopuş dile getirilir. Ona göre kadın olduğunu hissettiren hormonlar işlevini yitirmişse eğer, bir hatıradan başka bir şey değildir artık. Burada hiçliğe giden bir kabulleniş vardır:

Açtım kendimi, dümdüz, ovayım ben.

⁴² Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 23.

⁴³ Keskin, a.g.e., 23.

⁴⁴ Keskin, a.g.e., 22.

*rüzgar vurdukça bana çınlasın çimen.*⁴⁵

Kadın bedeninde gezen kanın verdiği güven, uzakta kalmıştır. Regl olma, aslında kadına üretken olma mucizesini her ay hatırlatan hormonal bir durumdur. Ancak bu mucize son bulmuş ve bu bitiş, dümdüz ova tabiriyle hatırlanmak istenmiştir. Kadın bedeninin içi, bir fonksiyonu olmayan dümdüz bir ovaya dönüşmüştür. Vücutta yer alan devingenlik, yerini durağan bir sessizliğe bırakır. Şair, bu köklü değişimi, kurumuş bataklıktan olma yeni bir bedene dönüş olarak nitelendirir. Yeni halini bir bataklığa benzeterek aslında, bu durumun onda yarattığı memnuniyetsizliği dile getirir:

Kurumuş bir bataklık göğsümde,

ayaklarımdan uzak duruyor su.

Ve sessizliğin yankısıyla kuruyorum

*kendimi yeniden.*⁴⁶

Şiirin başka mısralarında, menopoz sürecinin yarattığı huzursuzluklar göze çarpar. Menopoz dönemine giren kadın vücudu, farklı reaksiyonlar göstermeye başlar. Bu da beraberinde uykusuzluk ve ateşlenme gibi problemler doğurur. Şair, bu durumu imgeleştirerek kadın bedenini bir ağacın gövdesinden yola çıkarak anlatır:

Ağaç tutunacaksa bende, köklerine güvensin

yol gidecekse, varsın gideceği yere.

Sabahın sisi ayaklarımı yalıyor

*gece de geçecek benden.*⁴⁷

Burada kadın bedeni, önce bir ağaca benzetilerek zihinde bir şema çizilmek istenir. Ağaç, sulandıkça gürleşir ve zamanla bir olgunluğa vardığında meyve verir. Ağacı canlı tutan, damarlarında gezen sudur. Kadına, keza üreme özelliği kazandıran da damarlarında gezen kandır. Ağaçta su hangi görevi görüyorsa kadında da kan, aynı görevi görmektedir.

⁴⁵ Keskin, a.g.e., 22.

⁴⁶ Keskin, a.g.e., 22.

⁴⁷ Keskin, a.g.e., 22.

Su, ağacın meyve vermesi için önemli bir unsurdur. Aynı şekilde regl olma durumu da kadının çocuk doğurması için önemlidir. Ağaç üzerinden sadece üremeye değil ağacın köklerine de değinilerek genlere de göndermede bulunulur. Kadın hormonlarında önemli etken olan genler ve beden, menopozun zamanını ve etkisini belirler. Şair, buna atıfta bulunarak kök sözcüğünü seçer. Ona göre her kadın, köklerinde taşıdığı genler doğrultusunda bu süreci yaşar. Şiirde diğer bir husus ise bitmeyen gecelerin varlığıdır. Menopoz halinin beraberinde getirdiği ağırlı ve uykusuz uzun geceler, “gece de geçecek benden” söylemiyle dile getirilir. Çünkü bu durumda kaçınılmaz bir yazgı olan uykusuz olma hali görülür.

Birhan Keskin, yaşadığı menopoz halini, şiirsel özne üzerinden okuyucuya verir. Aslında bunu yaparken de her kadının bir gün yaşayacağı menopoz döneminin sancılarını, okuyucuyla paylaşır. Böylece bütün kadınları, aynı paydada birleştirmiş ve bir anlamda onların sözcülüğünü üstlenmiş olur.

Birhan Keskin için kadın, bazen tuttukça güçlenecek bir ele dönüşür. Metinlerde bu özellik, şiirsel özne tarafından birçok defa dile getirilir. Güç unsuru olarak bir kadının varlığı, şiirsel ben’i mutlu eder ve adeta bu varlıktan güç alır. Kişiyi, bulunduğu çağdan alıp onu çölleşen dünyasından başka bir diyara götüren, yine güçlü bir kadın olur. “Tırtıl” şiirinde Felice adında bir kadına seslenir. İtalyanca dilinde “felice”, mutluluk anlamına gelir. Seçtiği isim, anlamı itibarıyla manidardır. Kafka’nın sevdiği ve sonradan iki defa nişanlandığı kadının ismi de Felice’dir. Bu aşkı yaşadığı süreçte sevdiği kadın, ona *Dönüşüm* romanını yazdırmıştır. Şiirle ilişkilendirecek olursak, şiirde de aslında bir dönüşümden bahsedilir. Zaten şiirin isminin “tırtıl” olması da bundandır. Tırtıl, kelebeğe dönüşmeden önceki kurtçuk halidir. Tırtılın dönüşümü, gözle görülür bir güzellik olarak şekillenir. Şiirsel ben, burada Felice’ye kendi dönüşümü için bir çağrıda bulunur:

bu yüz­süz çağda, sen içimde duruyorsun büsbütün

Ah Felice, söksene beni çölden

Gün uzun rüzgâr dip fena öğlen⁴⁸

⁴⁸ Keskin, a.g.e.,17.

Şiirsel ben, yaşadığı çağın olumsuzluklarından kendine bir çıkış yolu bulmaya çalışır. Umutlarının ve duygularının çölleştiği bir dünyası vardır ve bu dünyadan kurtulmak ister. Onun, Kafka'ya *Dönüşüm*'ü yazdıran Felice gibi güçlü bir kadın modeline ihtiyacı vardır. Burada Birhan Keskin, tırtıldan kelebeğe, dolayısıyla da çirkinlikten güzelliğe, karamsarlıktan iyimserliğe, olumsuzluktan olumluya dönüşme gücünü bu kadında var eder. Bu, aynı zamanda imkansız olanı talep etme yakarışıdır ve zorlayıcı bir süreci de içinde barındırır.

Metnin devamında şiirsel öznedeki, bir mucize isteğinin uyandığını görürüz. Onu, düzlüğü olmayan bu çağdan kurtaracak bir mucize ister. Ancak o mucize gerçekleşmez ve yine başka bir kadına sığınır. Bu kadın, bir annedir. Şiirsel ben, yaşadığı hayal kırıklıkları karşısında acılarını serinletecek bir anne kucağında olmak ister. Aile kavramında anne ve baba, her koşulda çocuklarının yardımına koşandır. Ancak şiirsel ben, yine tercihini bir kadın olan anneden yana kullanır:

Çıkacak bir düzlüğü yok ki hayatın

Bulmadım anne serinliğinde bir iklim⁴⁹

Birhan Keskin'in "İz" adlı şiirinde ise Felice'nin yerini, başka bir yabancı kadın alır. Şiirsel ben, sıkıldığı dünyasından bu sefer, Ingeborg adında bir kadına seslenir. Şiirin altında dipnot olarak verilen bilgide, bu kişinin Avusturyalı yazar Ingeborg Bachmann olduğunu görürüz. Felsefe ve psikoloji üzerine okuyan Ingeborg, 1973 yılında Roma'da evinde çıkan yangında ağır yaralanır, daha sonra ise hayatını kaybeder. Şiirsel özne, "İz" şiirinde kendi acısının tarifini yaparak acılarından bir kaçış yolu arar. Bu kaçış, ona Ingeborg'un ölümünü hatırlatır ve onunla benzer bir kader örer kendisine. Keskin, şiirlerinde, hayatının belli noktalarında belli yönlerden kendisiyle özdeş gördüğü ya da kendisine yakın hissettiği güçlü, toplumda iz bırakmış kadınlardan yardım dileyerek onlara seslenir. Bu sesleniş, "İz" şiirinde şöyledir:

Kurtar beni! Daha fazla ölemem

Ah Ingeborg,

Neden mi?

⁴⁹ Keskin, a.g.e.,17.

Bilmiyorum.

Pek çok şeyi bilmediğim gibi.⁵⁰

Bu sesleniş, şiir boyunca kendini hissettirir. Ingeborg ile kurulan yakınlık, bir rüyada buluşmaya kadar gider ve onunla ortak paylaşımlarda bulunulur. Şiirsel öznenin, bir kadının kaderinde var olma isteği gittikçe artar. Böylece ateşler içinde yanan Ingeborg gibi bir ölüm düşünür: “*Sen hep ölümü düşünmek gibisin.*”^{der.} Varlığını ve yokluğunu bir kadının kaderinde birleştirir. Acısını da onunkine benzetir. Kendi acısından onun acısına bir yol çizer. Acısını, yangın faciasına da bir gönderme yaparak kora benzetir:

Ah Ingeborg,

Ben kor yuttum.

İçimdeki her şey yandı.

İçimde yanacak bir şeyler daha

var mıdır, Ingeborg?

Daha fazla acı çekemem

acı çekecek yerlerimi o kor yuttu.⁵¹

Şiirsel ben, acısından Ingeborg’u haberdar ettikten sonra onun halini merak eder. Şiir boyunca aralarında bir dostluğun varlığı hissedilir. Şimdi sıra, dostunun acılarını sormaya gelir. Bunu öyle samimi bir dille yapar ki aralarında eskiye dayalı bir tanışıklık varmış hissi uyandırır okurda. Şiirsel ben, sorma eylemini gerçekleştirirken bile onda kendinden bir şeyler yakalamaya çalışır:

Gerçekten iyi misin Ingeborg?

Affedebildin mi?

⁵⁰ Keskin, a.g.e., 98.

⁵¹ Keskin, a.g.e., 99.

Tekrar sevebiliyor musun?

Yaralanan bir şey tekrar iyileşebilir mi?

İyileşen yerde İZ kalınca

Tekrar eskisi (gibi) olunur mu?

Hayır Ingeborg.

İz bırakmaz insanı.⁵²

Şiirsel ben, sorduğu soruların cevabını ondan almak istese bile kendi deneyimlerinden yola çıkarak son noktayı yine kendisi koyar. Ona göre yaşanılanlar, hiçbir zaman tam olarak zihnimizden silinmez. Bu yaşanılan acılar ve deneyimler karşısında kendisi, Ingeborg ile yollarını benzerlik bakımından birleştirmek ister. Yakınlık duyduğu bu kadın şairin şiirini, metinlerarasılık tekniğini kullanarak kendi “İz” şiiri içinde verir. Böylece kader bağlamında bir olmanın dışında, sanatsal birliği de vurgulamış olur. Ingeborg’a duyduğu yakınlığı, bir rüya olarak nitelendiren şiirsel ben, bu durumu şöyle dile getirir:

Belki sen –bu rüyadan habersiz olarak –benim tek taraflı yakınlığımı hissetmeyeceksin.⁵³

Metinsel özne, “XII” isimli şiirde farklı bir istekle karşımıza çıkar. Yaşamın verdiği yorgunluktan kaçma isteğini, doğaüstü güçleri olan yine bir kadın üzerinden anlatır. Bir peri olan bu kadından onu anlamasını ve dinlemesini ister:

Şimdi bir masaldan bir peri

Sessizce dinlesin beni,

Alsın yorgun başımı

Alsın cümlemi

⁵² Keskin, a.g.e., 100.

⁵³ Keskin, a.g.e., 100.

*Usulca kalbine koysun.*⁵⁴

Hayat karşısında duyduğu bezginlik halinden onu, ancak kurtaracak olan bir peridir. karamsarlığın hakim olduğu şiirde yine kendisinden yardım dilenen varlık, dışı olması yönüyle öne çıkan peridir. Fakat dikkat etmemiz gereken nokta bunun bir umut etme düşüncesi olduğu. Çünkü periler gerçek hayatta yoktur. Ayrıca şiirde geçen masal sözcüğü, bu hususta özellikle tercih edilir. Şiirin devamında periden neden yardım istendiği anlaşılır. Kişi, onu dinleyecek bir varlığın olmayışı ve hayat karşısında takatinin kalmaması nedeniyle, onu bu durumdan kurtaracak tek kişinin kadın bir peri olduğunu vurgular. Çünkü bu olumsuzluklardan kurtulmanın gerçek hayatta bir karşılığı yoktur ve bu, ancak masallarda var olan bir durumdur.

Alsın cümlemi

Usulca kalbine koysun.

Benim cümle taşıyacak halim

*Yooooooooğğğğğğğğ.*⁵⁵

Son mısradaki yer alan yok sözcüğünün “ooooooooğğğğğğğğ” şeklinde verilmesi, şiirsel öznenin sözünü ettiği hayat karşısında duyulan yorgunluğun ve bir cümleyi bile taşıyabilecek bir gücün kalmayışını ifade etmeye yöneliktir. Şairin kendisi de hayatın yorgunluğu karşısında kendisini “Bezgin Bekir”e benzetir.⁵⁶ Şair bu bezginlik halini, şiirde kelimelerin şekilsel formuyla oynayarak metinsel öznenin ağzından okura sunar. Bu tür kullanımlar, aynı zamanda şairin düşüncelerini okura hissettirmek adına başvurduğu biçimsel tekniklerden biridir.

Birhan Keskin, kadınlara dair farklı sorunları işlese de genellikle benzer vurgular üzerinden şiirini şekillendirir. Metinlerde öne çıkan karamsar ve umutsuz ton, her defasında farklı görünüm ve kimliklerde karşımıza çıkarılan kadın figürlerden istenen desteklerle dengelenir. Şiirsel ben, zora düştüğünde yardım elini her defasında bir kadının

⁵⁴ Birhan Keskin, *Y’ol*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 27.

⁵⁵ Keskin, a.g.e. 27.

⁵⁶ Özer P., a.g.m. <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934> .

uzatmasını tercih eder ya da mucizesini, bir kadının ellerinden bekler. “IX” şiirinde ise kişi, kendi kurduğu dünyasında bir tablo çizer ve bu tabloda mutluluğu, yine iki kadın üzerinden verir:

Bir düşümüz vardı, “birlikte yaşlanmak” koymuştuk adını.⁵⁷

Şiirsel ben, anlattıklarının bir düştten ibaret olduğunu önce okuyucuya hissettirir. Daha sonra asıl olmasını istediği dünyayı dile getirir:

Mutfakta reçel yapan iki kadın. Kırmızı biberleri filan. Rüzgâr alan biraz tepe bir yer. Bakınca, iki yandan da ufffffffffuk filan.⁵⁸

Burada da mutlu olma düşüncesi, yine bir kadınla birleşince bütünleşmiş ve tamamlanmış olur. İki kadının şehirden uzak, tepede bahçeli bir evde yaşama hayali, aslında bir kadının bir kadına yettiği düşüncesini de doğurur. Bir kadının bir kadına yetmesi bir kadın dayanışması olarak vurgulanır. Yine bastırılmış bir sözcük göze çarpar. Bunun “ufuk” sözcüğü olması ise hayal edilen şeyin uzak olduğu düşüncesini çağırır.

Kadın zihninin farklı olduğu düşüncesi, şiirin devamında karşımıza çıkar. Şiirsel ben’e göre bazı şeyleri anlamlandırma noktasında tablodaki iki kadın, farklı düşüneceklerdir. Aslında iki kadından yola çıkarak kendi zihninde tasarladığı olmasını istediği kadınları anlatır. Eleştiren ve bilgileri olduğu gibi kabul etmeyen kadın profili çizer:

Dünya yuvarlak değil de hafif elipsmiş gibi.

Kaldı ki iki kadın, dünyanın yuvarlağını zaten anlamayan.

Böyle. Kendime inandığım gibi inanmıştım ona da.⁵⁹

Birhan Keskin’in şiirlerinde, kadın gücünün bileşkesi, beraberinde çok daha anlamlı bir güç doğurur. Bu gücün, kadına yakışan bir estetiğe dönüştüğüne şahit oluruz. Böylece şair, kadını daha güçlü bir kadında var eder; zayıf olanı güçlü olanın içinde eritir. Çünkü zayıf kadın görmek istemez. “Fotoğraf” adlı şiirde, beş farklı kadını bir resimde

⁵⁷ Keskin, a.g.e., 21.

⁵⁸ Keskin, a.g.e., 21.

⁵⁹ Keskin, a.g.e., 21.

toplar. Şiirdeki kadınların farklılıkları, yaşanmışlıkları ile ilgilidir. Şiirsel özne, farklı yaşamlar beraberinde farklı kederler doğursa bile, bir kadının diğer bir kadına, vefasına değinir. Çünkü ona göre bir kadının en büyük destekçisi, yine bir kadındır:

Beş kadın bir de yeşile yakın bir sepya:

Biri yanındakine ömrünü veriyor,

Üçüncüde boynunu sola çeken bir keder

Öylece duruyor. Dördüncü ha var ha yok bir hayal.

Beşinciye çok eski bir yağmur vuruyor.⁶⁰

Şiire başlık olarak “fotoğraf” isminin seçilmesi, ayrıca bir anlam ifade eder. Bir kadının hayattaki duruşu, hatıralarının toplamıdır. Şiirde, kadınların kederlerinin arkasında hatıralarının durduğunu görürüz. Hatta şiirin devamında şiir kişisi bu düşüncesini netleştirerek şöyle der:

Siyah beyaz bir günmüş,

fotoğrafın derininde bir gümüş nehir,

donan andan dışarı, bir tek o, yürüyor.⁶¹

Kişi, geçmiş üzerinden bugünün kederini anlamaya çalışır. Daha sonra hatırayı, daha da önemli kılarak onu yürüten canlı bir varlığa dönüştürür. Dolayısıyla yaşamın her anında geçmiş, bizi bırakmayan ikinci bir ben haline dönüşüp bir bedende var olur. Aslında Birhan Keskin, her anlamıyla hatıra kavramı üzerinden şiir kişisini konuşturur. “Gül Toplamak” şiirinde metinsel özne, bahsettiği kişinin önce çocukluğunu ve gençliğini anımsar. Daha sonra onu, geniş zaman kavramına yerleştirir. Çünkü onu her zamanda var etmek ister. Hatıralar, bir kez daha bir kadının gücünü anımsatır şiir kişisine. Bunu biraz daha estetize ederek yaşantıları gül toplamak eylemine dönüştürür. Her hatıradan sonra kadın, daha da güçlenerek çıkar:

⁶⁰ Birhan Keskin., *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 42.

⁶¹ Keskin, a.g.e., 42.

Ben gördüğümde bütün zamanlardaydın sen.

Anladım bir kadına düşerse ışık nehirlere fısıldayandan,

*gecenin koynundan gül toplar, başka şey gelmez elinden.*⁶²

Birhan Keskin, şiirlerinde kadını her koşulda güçlü var etmek ister. Ancak bunu yaparken, toplumun gerçeklerinden uzaklaşmaz. Bir kadın, toplumumuzda hangi konumda olduğu ya da hangi konumda olması gerektiği ikilemi üzerinden şiirlerini götürür. Eleştirilmesi gereken husus varsa da bunu, ustaca şiirlerinin içinde eritir. Özellikle son şiir kitabı *fakir kenede* birçok yönden toplumsal eleştiri yapar. Kadın kimliği üzerinden de toplumun aksayan taraflarını eleştirir. Kadın ölümleri ve bunun beraberinde getirdiği psikolojik şiddet üzerinde durur. “Neredeyse her gün bir kadına şiddet, tecavüz, taciz haberine uyandığımız bir coğrafyada, Birhan Keskin’in isyanlı şiirleri tüm bunlara direnen kadınların sesine eklen”ir.⁶³ Onun şiirlerinde “Ülkenin aktüel gerçeği, şiirsel elekten geçirilir.”⁶⁴ Bu konuda şairin feminist bir duruş sergilediği görülür. Cinsiyetçi ayrımcılığa karşı olduğu, kadın cinayetlerini ve kadına şiddeti eleştirdiği “ <http://www.anitsayac.com>” adlı şiiri tam da bu hususta yazılan bir şiirdir. Metin, baştan sona olumsuz eleştiri üzerinden şekil alır. Birhan Keskin, bir söyleşisinde Özgecan cinayetinden çok etkilendiğini ve ülkemizde gittikçe artan kadın cinayetlerinin kendisini bu şiiri yazmaya mecbur kıldığını söyler. Ayrıca şiirin sonunda da neden böyle bir şiir yazdığını yine ifade eder. Şair, birçok şiirinde başlık üzerinden okuyucuya mesaj vermek ister. Bu şiirin başlığına baktığımızda, konuyla alakalı bir başlık olduğunu görürüz. Gerçekten de kadın cinayetlerini kayda alan bir sayacın varlığından yine aynı söyleşisinde bizi haberdar eder.⁶⁵ Böyle bir isim seçmesi de bundandır. Şiirde sık sık ölüm sözcüğüne vurgu yapar. Şiir, bir sayacın varlığından bahsederek başlar. Aslında kadın ölümlerini sayan bir sayacın varlığının bir kadın üzerinde yarattığı huzursuzluk ve bunu normalleştiren toplumdur eleştirisi. Ancak şair, bilinçli olarak sayaç sözcüğünün önüne “anti” sözcüğünü ekleyerek bu duruma karşı olumsuz tavrını, şiir kişinin ağzından ortaya koyar. Zaten metinde

⁶² Keskin, a.g.e., 43.

⁶³ Emek Erez, “Mutlu güneşler gönderen kitap”, *Edebiyat Haber*, 29 Şubat 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/book/6166> (Erişim Tarihi: 29.02.2019).

⁶⁴ Ömer Erdem “Hidrofor”, *Radikal Kitap*, 4 Mart 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/99810> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

⁶⁵ Serap Çakır, “Birhan Keskin: ‘O ağaçlar bizim kardeşimiz!’ ”, *Cumhuriyet Kitap Eki*, 3 Mart 2016, <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/6179> (Erişim Tarihi: 04.03.2019).

şiiirsel özne, şairin kendisine seslenir. Gittikçe artan ölümler ve bunun önünün alınmaması, buna bir dur denilmemesi onu huzursuz eder.

Ölülerimizi “sık kullanılanlara” ekliyoruz.

Ölülerimize ölülerimiz ekliyoruz.

Şans eseri yazmıyorsa adımız bir sayaçta

Birhan, ben bunu hep “antisayaç” olarak okudum.⁶⁶

Şairin ülkede gittikçe artan ölümleri eleştirirken özellikle ‘ölülerimiz’ sözcüğünü seçmesi, oldukça manidardır. Hayattayken tek başına mücadele eden kadının öldükten sonra neden ‘-miz’ ekini alarak çoğul hale geldiği sorusunu okuyucuya düşündürür. Diriyken bizleşmeyen kadın bedeni, öldükten sonra sahiplenilir. Bu durum da ayrıca toplumun yanlış zamanda kadını sahiplenişine yönelik bir eleştiridir. Şair, aynı zamanda kadın ölümlerinin diğer bir sebebi olan erkek şiddetini de eleştirir. Şiddet, her iki cinsi, insan olma özelliğinden uzaklaştırarak hayvan olmaya yaklaştırır. Ona göre zaten şiddetin her türlü, düşünebilen insandan uzaktır. Güçlü ve güçsüz olan iki hayvan ancak güçleri ile savaştırılır. Modern uygarlıklar, birbirine saygı duyarak, iş birliği içinde kadın erkek bir bütün olarak yaşam mücadelesi verir. Bundan dolayı da her iki cinsin, biyolojik olarak birbirinden farkı özgürlük alanlarını daraltmamalıdır.⁶⁷

Erkek ve kadın, iki farklı hayvan.

Ve kuraldır öldürür hayvanlar âleminde güçlü olan

Mesele bu değil, mesele başka.⁶⁸

Güçler savaşında kaybeden kadın olur ve bu, onun ölümüne sebebiyet verir. Aslında burada bedensel bir güçten bahseder şair; çünkü aksi durumda kadını yenmek zor olur. Şiddetin sebebinin fikir farklılıklarından kaynaklı olduğunu ise şöyle ifade eder:

Niye sevsin pembe tülleri kırmızı pancurları

⁶⁶ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 36.

⁶⁷ Hannah Rachel Bell., *Erkek İş/Kadın İş*, (Çev.: Meltem Erkmen), Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2003, 27.

⁶⁸ Keskin, a.g.e., 36.

Ve niye aynı evde yaşasın bir fille mesela

*Aha kırılacak bir vazo birazdan*⁶⁹

Şair, erkeği bir file benzetirken; kadını hangi hayvana benzettiğini dile getirmez. Zaten özellikle bir hayvan ismini söylemez. Her kadının mücadelesi farklı olduğundan kadının kuvveti, bir fil karşısında şekil değiştirir. Ayrıca toplumsal düzene de bir eleştiri vardır burada. Birlikte yaşamamanın mecburiyetine eleştiride bulunulur. Bu eleştiri, bir evlilik kurumuna olabileceği gibi birbirleri ile anlaşılamayan insanların birlikte yaşamaya mecbur kılınmasına yönelik de olabilir. Her durumda şair, doğru bir gidişatı olamayan düzenden rahatsız olur. Üzüntüsünü, şiirde yine kendisine seslenerek dile getirir:

Çaresizlik var Birhan bak:

Türkiye'nin güneyinden üzücü haberler geliyor

Türkiye'nin kuzeyinden üzücü haberler geliyor

Türkiye'nin doğusundan üzücü haberler geliyor

Türkiye'nin batısından üzücü haberler geliyor

*Türkiye giderek üzücü bir habere dönüyor...*⁷⁰

Şair, kadın ölümleri konusunda ülkenin her bölgesini sayarak batı ve doğu ayırımına gitmez. Dolayısıyla her koşulda ve her kesimden insanın, her yerde buna maruz kaldığını vurgular Çünkü gittikçe artan kadın cinayetleri, ülkenin her tarafını sarmıştır. Bu da şairi huzursuz eder. Şiirde bir hatırlatmaya giderek Oscar Wilde'ın mısraına yer verir: “Çünkü herkes öldürür sevdiğini.”⁷¹ Sorgulamaya gider şair. Kadını, toplumda ötekileştiren sebepler üzerinde durur. Din olgusu üzerine düşünür. Aslında ona göre din, baştan beri zaten kadını ötekileştirerek erkek egemenliğine maruz bırakır. Hz. Âdem ile Hava hikâyesinin çıkış noktasından bu yana kadın, zaten ötekileşmiştir:

Başka bir şey var, boynumuzda asılı olan.

⁶⁹ Keskin, a.g.e., 36.

⁷⁰ Keskin, a.g.e., 36.

⁷¹ Keskin, a.g.e., 37.

Koy kadını bir tarafa, koy kadını bir tarafa

Koy kadını bir tarafa, var.

*Âdem var ve onun kaburgası filan.*⁷²

Toplum arasında bilinen dinen kadının erkeğin kaburgasından yaratılması durumu, şairi sinirlendirir. Ona göre din, erkeklerde kendini kadından üstün görme düşüncesini yaratır. Dolayısıyla erkekler, böylesi olumsuz davranışları yapma konusunda cesaret alır. Çünkü Âdem'den bu yana zaten kadın, onun kaburgasından olan ötekidir. Bu doğrultuda sadece dini eleştirmede, eleştiri oklarını ülkenin adalet anlayışına yönelik de yapar. Tecavüze uğrayan bir kadının olay sonrası haksızlığa uğraması, yasaların çoğu zaman kadını suçlu görmesi, tecavüz eden şahsın pişmanlık yasası gibi bir yasa ile serbest bırakılması ve benzeri durumlara gönderme yapar:

Onların dikliği bizim yataylığımız pornografik bir görüntü

verebilir. Değil!

Çörmek yani pişmanlık yasası, kendimde değildim içmiştim

*safsatası*⁷³

Şekilciliğin sonuçları değiştirmesi yanlısına bir kez daha değinir. Yapılan bir hata ve bu hatanın affedilebilir yönünü eleştirir. Pişmanlık yasasının böylesi dönüşü olmayan bir tahribatta uygulanmasını safsata olarak değerlendirir. Üstelik kadın ya da erkeğin bedensel duruşuna atıfta bulunur. Sapkın insan, her durumda pornografik düşüncelere kayabilir. Kendince mantığı olmayan, bahanelere sığınan sapkınları hiçbir koşulda haklı bulmaz. Kadın üzerinde yapılan bütün tahribatların toplumda bir açıklaması vardır. Şair, gelenek ve görenek olarak adlandırılan bu tarz eylemleri eleştirir. Toplumda kadın cinayetlerinin arka kısmında yatan nedenleri tek tek sıralar. Sıraladıkça daha çok üzülür ve basit nedenlerle açıklanan bu düşüncelere mantıklı bir açıklama bulamaz. Kadın ve erkek eşitliğinden ziyade insan ve insani dışı eylemlerde bulunanlar arasında bir eşitliğin olmaması gerektiğini savunur:

⁷² Keskin, a.g.e., 37.

⁷³ Keskin, a.g.e., 37.

Çömelmek: Törelerimiz böyleydi ben istemezdim filan

Çömelmek: Bana karılık yapsaydı

Çömelmek: Telefonla konuşmasaydı

Çömelmek: Boşanmasaydı

Onlar koca onlar baba onlar sevgili onlar devlet.

Eşitlik istediğimizi sananlar yanılıyor

Kim eşitlenmek ister hırsızlar ve katillerle Birhan!⁷⁴

Toplumdaki kadın cinayetlerinin sebeplerini açıkladıkça, buna sebep olan kişilerin aile denilen kurumdan ya da bize en yakın olanlardan seçilmesine dikkat eder. Şiirde konuşan kişi, Birhan Keskin'in kendisidir. Şiirin dipnotunda bu şiiri yazmaya Aslı Serin adında bir arkadaşıyla karar verdiğini söyler. Şiir boyunca Aslı ile dertleşir nitelikte ve arada bir kendine de seslenerek devam eder. Kadına yapılan zulme karşı kendi ailesinin tepkilerinden de bizi haberdar eder:

Sana bir şey diyeyim mi Aslı?

Cinsine koduğum derdi benim dedem kendi cinsine.⁷⁵

Kadınların toplumda itilmesi ve bu hale gelmesi konusunda kendi gibi düşünmeyen başka kadınları da sorumlu tutar. Bir kadın kendini değersiz kılıyorsa bir erkek neden yapmasın der. Bu noktada hemcinslerini eleştirir:

Kadınları kaburgadan yapıldığına

Kadınları bile inandıran neydi Birhan?⁷⁶

Bu düşünce bile kadının eğitimsiz kalmasına bir eleştiridir. Toplum istediği şekli bir kadına verebilir, yarattığı şekil üzerinden kadını harcayabilir. Bu doğrultuda kadının özgürlüğü konusunun eleştirisine gidilir. İsteddiği saate dışarı çıkamayan bir kadının

⁷⁴ Keskin, a.g.e., 37.

⁷⁵ Keskin, a.g.e., 38.

⁷⁶ Keskin, a.g.e., 38.

varlığından bizi haberdar eder. Bu düşünce okumuş bir batı ve geri kalmış bir doğuda bile üstelik aynıdır. Kadın, her yerde psikolojik bir baskı altında tutulur:

Dönelim Van'da bir kadına, dönelim Mardin'de, dönelim İzmir'de

Dönelim Birhan bak geç oluyor hava kararıyor evimize dönelim

*Bize bunları söyleten neydi, gülerken ağız kapatmayı, ağlarken saklanmayı*⁷⁷

Toplumun kadının özgürlük alanlarını kısıtlaması durumuna, şiir boyunca eleştiride bulunulur. Bu kısıtlamanın aile fertlerinden gelmesi, aile kurumuna ayrıca bir eleştiridir. Ailedeki erkek fertlerin, toplumdaki düzeni sağladıklarını düşünmeleri, Birhan Keskin'e göre asıl düzensizliğe sebep olan kendileridir. Toplumda görülen genelevlerinin varlığı da yine erkeklerin isteği doğrultusunda ortaya çıkar. “Erkeklerin tatmin edilmesi gereken cinsel ihtiyaçlar var. Eğer bu tatmin edilmezse ‘kamu düzeni’ açısından tehlike yaratıyor ve sarkıntılık, tecavüz gibi suçlar artıyor.”⁷⁸ Bir kadının her anlamdaki yitimi, beraberinde başka yıkımlar getirir. Kadının giyimine karışılması, cinsel hayatına müdahale edilmesi ya da diğer başka engeller, daha büyük sorunlarla topluma geri döner. Toplumda kadının meta gibi düşünülmesi ve reklam piyasalarında kullanılması fikrine karşı çıkar:

Giydiğimiz etek boyuna, doğuracağımız çocuğa karar verenler kim

Kadınlar ilk sevişmesinde neden babasının yüzünü gördü

Küçücük kızlar dedesi yaşındaki adamlarla neden

Neden genelevler var neden hep bir kadın otobanda

*Ütü reklamında bir kadın çıplak.*⁷⁹

Kadının her anlamda kısıtlanması ve beraberinde getirdiği problemler, toplum eleştirisi olarak şiirde yer alır. Kadının cinsel obje olarak kullanılması ve buna sebep olan erkek varlığına eleştiri vardır şiirde. Ayrıca ailenin kadına baskısı, cinsellik üzerinden de yapılır. Bastırılmış korkular, ailenin olmadığı zamanlarda da ortaya çıkar. Fizyolojik

⁷⁷ Keskin, a.g.e., 38.

⁷⁸ Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İletişim, İstanbul, 2012,77.

⁷⁹ Keskin, a.g.e., 38.

ihtiyaçlar arasında olan cinselliğin, baskı altında oluşu görülür. Baba sözcüğü üzerinden kız çocuklarına çocuklukta dayatılan ayıp kavramı okuyucuya hissettirilir.

Toplumsal baskı ve toplumsal dayatmalar, kadın kimliğinin gün geçtikçe olumsuz bir hal almasına sebep olur. Küçüklükten erkek ve kadınların değerlerinin farklı ve erkeğin daha üstün olduğu düşüncesi toplumun kadınlar üzerinde bıraktığı ilk hasar olur. Sonraki süreçte ise zihne oturtulan bu düşünce hem kadında hem erkekte birtakım sorunlara sebep verir. Karşı karşıya getirilen iki cins, toplumun onlarda yarattığı ne kadar değerliyim düşüncesiyle birlikte, topluma kendilerini beğendirme gayesini başlatır. Özellikle kadınlarda toplumdan beğeni almak daha elzem bir hal alır. Çünkü erkeğin kendini topluma kabul ettirmesi ve ondan onay alması bir kadına göre daha kolaydır. Kadın, *“her şeyden önce başkalarının bakışı tarafından varedilir ve o bakış için varolurlar, yani sıcakkanlı, çekici ve elaltındaki nesneler olarak. Onlardan ‘kadınsı’ yani güleryüzlü, sempatik, dikkatli, itaatkâr, ağırbaşlı, ölçülü olmaları beklenir, hatta kendi kendilerini geri plana atmaları.”*⁸⁰ istenir. Toplum eli ile dönüşen kadın profili beklentiler doğrultusunda hareket etmeye başlar. Toplumun beklentilerini karşılayamadığını düşündüğü noktada ise ruhunda çatışmalar başlar.

2.1.2.Tabiat

Birhan Keskin, şiirlerinde tabiat kavramını geniş bir yelpazede işler. Onun tabiata bu kadar yoğunlaşmasındaki temel etken, toplumda çözilemeyen problemlerin zihninde yarattığı çıkmazlardan uzaklaşma isteğidir. Şair, tabiatı nefes alacak bir yer olarak düşünür. Hayatı, tabiat unsurları üzerinden anlamlandırmaya çalışır. Her bir unsur ile özel bir bağ kurarak bir nevi dertleşir. Birhan Keskin, tabiata yönelişinin nedenini şöyle açıklar: *“Neyi yazacağız, dünyaya şuradan baktığımızda? Ben de zaten artık sadece dağı, salyangozu, ırmağı yazmak istiyorum. Öylece olanları, kendi kendilerine bir güzellik olanların hallerini.”*⁸¹

Birhan Keskin, tabiat unsurları üzerinden bir imgeye gider ve vermek istediği duygular, bu imgeler üzerinden şekil alır. İmgelerden hareketle metinsel öznenin yalnızlığı ya da kötü hatıralardan kurtulma isteği ele alınır. Birhan Keskin, hayatında çiçeklerle

⁸⁰ Bourdieu Pierre, *Eril Tahakküm*, (Çev.: Bediz Yılmaz), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2014, 87.

⁸¹Birhan Keskin, “Levent Yılmaz: ‘Şiir, neşe ve tedirginliktir’”, *Radikal*, 1999 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2899> (Erişim Tarihi: 15.07.2019).

ilgilenen biri olarak özellikle çiçek ve bitki imgesi üzerinden bu duyguları verir. Ayrıca tabiat, bazen sığınılan bir yer olarak hayal edilir; bu doğrultuda yazılan şiirler de vardır. Şairin tabiatı birebir işlemese de şiir başlıklarını tabiat unsurlarından seçtiği şiirleri de mevcuttur. “Kış, Badem, Çöl, Erik kiraz kalpli yaz, Penguen, Fiyort, Şubat, Güneş...Yıldız, Denizkabuklusu, Tırtıl, Karınca, Ova, Buzul, Göl, Deniz İncir, Gül, Kışın Bana Yaptıkları, Pu’u O’o” gibi şiirler buna örnektir. Şair, bu seçilen isimlere asıl anlamlarının dışında yeni anlamlar yükleyerek okura sunar. Duygularını tabiat üzerinden var eder. Özellikle, *Kim Bağışlayacak Beni* ve *Soğuk Kazı* şiir kitapları, tabiatın derinleştirilerek anlatıldığı şiirlerden oluşur.

İyi bir gözlemci olan Birhan Keskin, tabiatı sözcüklerle resmeder. Tabiatın mucizelerle dolu oluşu, onda hayranlık uyandırır. Şair, bu hayranlık karşısında insanoğlunun doğa karşısındaki eksiklerinin farkına varır. İnsan ve tabiatı, bazı özellikleri yönüyle karşılaştırır. “Dağ” adlı şiirde sabahın güzelliği karşısında sözcüklerin yetersiz olduğunu dile getirir. Her gün tekrarlanan sabahın oluşu, şaire bir mucize gibi gelir ve bu, onda hayranlık uyandırır. Ona göre böylesi mucizeler insanoğlunda yoktur. Tabiatın güzellikleri, insanın güzelliklerine ağır basar:

Sabahın karşısında konuşmak ne zor!

İncecik kül gibi kalıyorsun

Dağ susmaya giden yolu biliyor

sen bilmiyorsun

Taş yarıyor bir çiçek için, yol veriyor.⁸²

Tabiata duyulan bu hayranlık, beraberinde farklı inanışları da getirir. Mesela insanlarda eksik olduğu düşünülen erdemlilik ve anlayış gibi duygular, insanın aksine doğada vardır. İnsanların birbirine saygı göstermediği dünyamızda, taş dediğimiz sert cisim bile bir çiçeğin açması için sertliğini kırıp yarılır. Şair, şiirin devamında çiçeği konuşturarak bütünlük fikrine dikkat çeker. Aslında bir eleştiri, bir gönderme yapmak ister insanoğluna. Onların beceremediği bir olma fikri, bir çiçeğin dünyasında çoktan gerçekleşir:

⁸² Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 21.

Kısacık konuşuyor çiçek: “Dünya” diyor,

“gördüm, benimle tamamlanıyor.”⁸³

Çiçeğin bu düşüncesi karşısında şair, insanın acizliğini bir kez daha fark eder. Bütün eksiklikleriyle insana seslenir. Tabiatın güzelliği karşısında kekeme olması gerektiğini düşündüğü insana çağrıda bulunur. Bu, insanın doğadan birçok şeyi öğrenme çağrısıdır. Çünkü doğanın her hali değerlidir onun için ve doğa insanlara en iyi rehberdir. Şairi hayrete düşüren doğaya, insanların dönüp bakmasını ister. Ancak bu şekilde insanoğlu eksikliğini fark edip tamamlama çabasına girebilir:

Yeryüzü karşısında konuşmak ne zor!

Yamaçtan aşağı bak, uçurumu gör!

- görsene kekeme!

İçindeki zayıf kan, dayanıksız dil,

olmamış hal

gümüş bir zirvede eriyor.⁸⁴

Yeryüzü karşısında insanların eksik oluşu, bir başka şiirde yine görülür. “Çöl” şiirinde insanların yaşantılar karşısında sabırsız duruşuna ve dertler karşısında çabuk çöktüğüne değinilir. Yeryüzünün sonsuz sabrı ve bilgisi, şiirsel ben’i şaşırtır. Doğa, hayatın gerçeklerini insanlara hatırlatır. Yeryüzünün yüceliği karşısında insan şu dizeyle tarif edilir:

Dünyada bir heves değil mi insan?⁸⁵

İnsanı bir heves öteye götürmeyen şiirsel özne, yeryüzüne duyduğu saygıyı devam ettirir. Yeryüzünün insanlara sunduğu gerçekler, hoşla gitmez; çünkü gerçekler onlara acı verir:

⁸³ Keskin, a.g.e., 21.

⁸⁴ Keskin, a.g.e., s.21.

⁸⁵ Keskin, a.g.e., s.26.

Yeryüzünün acı bilgisine uyandık,

şaşkınlığa.

Derin uçurumlardan doğrulup doruğa,

yollarda kabuklar soyunduk.⁸⁶

Şiirde, yaşam yolundaki insanın mücadelesine değinilir. Bu mücadelede karşılaşılan zorluklar ve bunların insan üzerinde bıraktığı olumsuzluklar görülür. İnsanoğlunun hayatta kalma mücadelesini verirken insanlığa yaptığı yanlışlar, doğayı sinirlendir. Şiirde insanlara kızgın olan ancak dili olmadığı için konuşamayan bir dağ görülür. Kişileştirilen dağ, sinirli olduğu insanlara yine de merhamet eder. Zaten çekilen bir sürü dert ve yapılamaması gereken yanlışlar vardır:

Dilsizmiş dağ, ses etmemiş bize

Merhamet etti bakıp halimize

-Ah boynumuz ağırdı bize

boyumuzdan büyük yükler edindik.⁸⁷

Şiirsel özne, yolunu kaybeden insana doğanın rehber olmasını ister. İnsanlık bir çıkmaz içine girmiştir ve ona yardım edecek tek varlık doğadır. Doğaüstü bir güce seslenir gibi çöle seslenir ve bir mucize bekler ondan:

Çöl!

yetmez mi bunca ağrıdığımız

sarı zehir işte dört yanımız

Çöl! Kaldır kumunu duy halimiz:

-Kaybolduk sende, nerde yolumuz?⁸⁸

⁸⁶ Keskin, a.g.e., s.26.

⁸⁷ Keskin, a.g.e., 26.

Birhan Keskin, bazen de geçmişe olan özlemi ya da geçmişte yapılan hataları tabiatla bütünleştirerek şiirsel ben ağzından okura verir. Tabiatı bir araç olarak kullanır ve böylece vermek istediği duyguyu okura geçirir. “Deniz” adlı şiirde geçmişle hesap içinde olan şiirsel özne, pişmanlıklarıyla hüznlenir ve tabiatı okumaya başlar. Okurda hüzn duygusunu çağrıştırmak için önce yağmur ve rüzgâr sözcüğünü seçer. Kurduğu şemayı tamamlamak adına, derine ağlayan birini çizer. Derinlik fikri okuru geçmişe götürür. Şiirsel öznenin ağlama nedeninin geçmiş, yani hatıralar olduğu anlaşılır. Doğadan yalnızlığına eşlik eden yağmur, rüzgâr gibi dostlar edinir:

Uzun uzun bir yağmuru okudum,

Uzun ıslığını taşıdım rüzgârın,

Uzak bir kıyıya mektup yolladım.

Döndüm, derinde dövdüm kendimi.

Duydum, kırıldı içimde tuz sesi

Bir derine ağladım

Keder saldı içime bir denizden bir midye,⁸⁹

Heidegger, “geçmiş zamanı, artık olmayan şimdiki zaman şeklinde ifade eder.” Birhan Keskin de bu kullanıma uygun olarak zaman kavramına yer verir. Şair için geçmiş, “üzeri örtülmüş ama hafıza değerini yitirmemiş bir şimdilik halidir.” Bundan dolayı da “‘şimdi’nin merceğiyle ‘geçmiş’e atıfta bulunarak” varoluşunu anlamlandırmaya çalışır.⁹⁰ “Deniz” şiirinde de metinsel özne, eskiyi hatırladıkça kederlenir ve kederini bir midyeye benzetir. Doğanın bir parçası olma düşüncesi, burada da devam eder. Kederinde bile tabiata dönüşme isteği vardır. Şiirin devamında bu şekilde var olma düşüncesi devam eder. Bir aşk ister ve bu aşk, doğada gördüğü en gerçek olanındandır. Bir ağaçta var olan bademin çiçeği kadar gerçek, gülün kokusu kadar keskindir:

Hayal kıvamıymış aşk,

⁸⁸ Keskin, a.g.e., 26.

⁸⁹ Keskin, a.g.e., 25.

⁹⁰ Veysi Erdoğan, “Birhan Keskin’in şiirine genel bir bakış denemesi”, 20 Nisan 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61348> (Erişim Tarihi: 17.04.2019).

Gölün kokusunu bademin neşesini

*istedim.*⁹¹

Yaşanmışlıklar, hayatın somut gerçeği, kurduğu hayallerden onu alır ve tek gerçeğin tabiat olduğunu anlar. Bademin neşesi gibi bir aşk isteğinin ne kadar büyük bir istek olduğunu anlar. Yine de tabiat kadar gerçek bir kucak isteğinden vazgeçmez:

Ah bilemedim de nasıl geniştim

*koşup kapaklanmaya bir kucak istedim.*⁹²

Metinsel özne, “Zümrüdüanka” şiirinde ise farklı bir durak bulur kendine. Kaf Dağ’ının tepesinde yaşanıldığına inanılan Anka kuşu, burada şiir başlığı olarak seçilir. Efsanevi olan kuş, uzun yıllar yaşaması ve bilgeliği ile bilinen bir kuştur. Şiirsel ben, burada kendini Anka kuşuna benzeterek olmayan Kaf Dağı’nın tepesine çıkar ve serin bir dünyanın hayalini kurar. Günümüz dünyasından tabiata sığınır. Ruh kederliyi yeni bir dünya umut eder. Hayalini kurduğu yeri, ona nefes verdiğini düşündüğü serin sözcüğüyle imgeleştirir. Ancak devamında rüya sözcüğünü kullanması, bu imgeyi zihinde yok eder; çünkü bir hayalden öteye gidemeyeceğini bilir:

Serin bir rüyanın hatıranadır

çektğim dünya ağrısı.

Bir hayalden geldim ben,

bir hayal verdim sana

mavi-yeşil bir hatıra: işte dünya

Ruhum! Ovada sert es, yamaçta sus,

*ırmakta ağla.*⁹³

⁹¹ Keskin, a.g.e., 25.

⁹² Keskin, a.g.e., 25.

⁹³ Keskin, a.g.e., 13.

Şiirsel benin dünyası, maviliklerle ve yeşilliklerle süslü bir dünyadır. Ancak böyle yeşil bir dünya artık hatıralarda kalmıştır. Bu olumsuz değişim, ruhunda ağrılar yaratır. Şimdiki dünyanın onda bıraktığı ağrıyla ruhuna seslenir. Tabiatın koruyucu yönüne dikkat çekerek ruhundaki ağrılarını her durakta eşlik etmesini ister. Ağır basan dünya kederi yanında ağrılarını yok edecek tek seçenek olarak tabiatı görür ve ağrıyan yanlarını tabiatla iyileştirir:

İşte dünya kapısı, işte dünya kederi

ister dağının gölgesinde dur, ister

incirin nefesine vur.

ağrı kendini ve tamamla.⁹⁴

Birhan Keskin'in şiirlerinde tahribata uğrayan doğanın izlerini de görürüz. “Yağmur” adlı şiirde günümüz insanının değişen zihni karşısında doğanın mücadelesi anlatılır. Çağımız insanı, doğaya gereken önemi vermez. Bu doğrultuda insanlarla bir mücadele içinde kendini bulan doğa, varlığını devam ettirmede ısrarcı davranır. Şiirsel ben, tarafını doğadan yana kullanarak insanların bu düşüncesine anlam veremez. İnsanların zihninde, canlı çiçeğin plastik çiçekler kadar önemli olmayışı, onu doğanın gerçeğinden uzaklaştırmaz. Çünkü doğada bir döngü olduğunu bilir. Tabiatın varlığını eskisi gibi devam ettirmede bu kadar ısrarcı davranmasının asıl sebebi de bu döngüdür:

Çağımın aklında plastik çiçekler açıyor,

Gülüyor ve seviniyorlar buna. Oysa yağmur

Durmadan yağıyor. Biz bir odanın ışığını açana dek yağacakmış.

İki kişilik bir sessizliği buluşturana dek,

bir ritmin içinde tekrar. Yağacakmış, hayatı

oluşturana dek, tekrar.⁹⁵

⁹⁴ Keskin, a.g.e., 13.

Şiirde değinilen diğerk bir husus yağmurun birleştirici gücünün olmasıdır. Yağmur, yalnızlaşan iki kişinin hayatını birleştirerek yalnızlık duygusunu ortadan kaldırır. Böylece tabiat, sadece görsel güzellikte değil ruhsal güzellikte de önem arz eder. Şiirin devamında yağmur insani özellikler atfedilerek bir bilgin gibi konuşturulur. Hayatı anlamlandırmaya dönük bir konuşmadır bu. Zaten metinsel özneye göre tabiat, her zaman insanlara doğru yolu gösterendir:

Yağmur: Sessizliğinizin huzursuzluğunuzun sesi

diyormuş size. Yankılanıyormuş yağmur:

Ömrün bir şey anlatıyor sana, ama sen anlamıyorsun!

Yağmur durmadan yağıyormuş:

Hiçbir şey rastgele değildir.

Hiçbir şey rastgele değildir.⁹⁶

Metinsel özne, insanların yanlışları karşısında bazen doğanın sevgisini kaybeden insanoğlundan kendini ötekileştirir. Öteki olma, kendisinde diğerlerini anlama güçlüğü yaratır. Zamanla insanın dünyasında kaybolan bazı değerler, yağmurun da insana olan sevgisini yok eder. İnsanoğlu arasında yok olan bu sevgi tekrar oluşana dek doğa, insanlığı terk etmemeye karar verir. Böylece insanın insana göstermediği vefa ve sabrı, insanoğlu doğadan görür. Tabiatın sürekliliği, insanlar arasında kaybolan sıcaklığı tekrar kazandırır:

Ben anlıyorum ama onlar anlamıyor daha,

içlerindeki çoktan unuttular. Yağmur da

sevmiyor artık bizi. Ama terk etmiyor,

unutmuyor yine de: Yağmur yağacakmış daha:

Buluşturana dek içimizdeki kopuk ritmi,⁹⁷

⁹⁵Keskin, a.g.e., 59.

⁹⁶ Keskin, a.g.e., 59.

Birhan Keskin, şiirlerinde tabiatı ve hayatı anlamlandırırken sadece kendi deneyimlerinden yola çıkmaz. Otobiyografik bir şiir özelliği olan “Suyun üstünü kaplayan şeyler” şiirinde annesinin deneyimlerinden yola çıktığını görürüz. Şiirde, güllerin bakımı hakkında annesinden öğrendiği yeni bilgi onu şaşırtır. Tabiata dair bilmediği çok şey olduğunu söyler. Şair, bu eksikliğin sebebini, anlamlandıramadığı tabiatın kanunlarına bağlar:

Güller açtıkça kesilmeli diyor annem

Oysa,

Tabiatın kanunlarına hiç alışamadım ben.⁹⁸

Şair, tabiatı anlamlandırdıkça kendinden bir şeyler bularak tabiatla arasında benzerlik ilişkisi kurar. Bazen kendini doğada gözlemlediği bir hayvana benzetir. “Flamingo I” şiirinde önce gözlemlediği bir flamingoyu tasvir eder. Sadece fiziksel bir betimlemeyle kalmaz, hayvanın davranışlarını da tasvir eder:

Daha kalkarken, bir anı

İnce ve pembe.

Bir gölden öbürüne.

Bir cümle, kısacık, koşar adım,

yok karşılayanı.

Yakar seni öyle.⁹⁹

Şiirsel ben, flamingonun hareketlerinden bir hatırasına gider ve anlattıklarından bu hatıranın onu mutlu etmediğini anlarız. Flamingoyla arasında, bekleyeni olmayan yalnız bir kişi olması yönüyle, özdeşlik kurar. Şiirin devamı olan “ Flamingo II” şiirinde bu benzerlik ilişkisini devam ettirir. Ancak bu sefer yalnız değildir. Kenya’nın eski taşra

⁹⁷Keskin, a.g.e., 60.

⁹⁸ Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 18.

⁹⁹ Keskin, a.g.e., 20.

başkenti olan, doğal parkı ve flamingolarıyla bilinen Nakuru'da kalabalıklar içinde yalnız kalan insanlar vardır. Flamingo imgesi üzerinden insanın yalnızlığı anlatılır.

Öyle çoktum bir gün

Nakuru'da.

Sonra evden uzağa.

Bacaklarım öyle ince öyle pembe

Bir tuzlu suda,

Öyle çoktum bir gün

su bir hatıra Nakuru'da¹⁰⁰

Şairin şiirlerinde tabiat, bazen sığınılan bir yer olarak görülür. İmgeye dönüşen tabiat unsurları ile metinsel özne arasında bir bütünlük kurulur. Onun dünyasını, bütünleştiği bu imgeler üzerinden anlatılır. “Eski avluda” şiirinde şiirsel ben, önce sarı bir çiğdeme dönüşür ve burdan yine bir hatraya gider. Yaşanmış olanın sonucunu değiştirmek istediği için yeni yerler hayal eder:

Çalıda sarı bir çiğdemim ben

Ve senin çok eski cümle.

Sen otursan, gitmemiş ki! Olsan

Ben sana bir eski Endülüs avlusu

İstersen serin bir Portofino getirsem

Ya da Yedigöllerin yedisini birden.¹⁰¹

Metinsel özne, istemediği şekilde sonuçlanan bir ayrılığı yok sayar. Önce kır çiçeği olan sarı bir çiğdeme dönüşür. Çiğdem çiçeği, her renkte açarken şiirde sarı renk tercih

¹⁰⁰ Keskin, a.g.e., 21.

¹⁰¹ Keskin, a.g.e., 26.

edilir. Sarı renk, hüznü ve ölümü temsil eder. Şiirsel özne, ayrılık sonrası, sarı çiğdem imgesi üzerinden hüznünü okura anlatır. Bu hüznünden kaçış, onu farklı yerlere götürür. Kaçtığı bu yerlerden biri de İtalya'nın bir belgesi olan ve rengârenk evleri ile bilinen Portofino şehridir ya da Bolu'da yer alan Yedigöller Milli Parkı'dır. Şiirin devamında metinsel özne, hayal kurmaya devam eder. Hayalden kurduğu evinin duvarlarını rengârenk olan begonvil çiçekleriyle süsler. Çiçek imgesinden yola çıkarak ruh halini de okura sunar. Şiirin başında çiçek imgesi, ayrılık sonrası kırdaki kalan sarı bir çiğdemken; daha sonra hayalindeki çiçekler canlı renkli begonvillere dönüşür:

Ben sana kırmızı kiremitli bir çatı

Begonviller ve bir mavi kapı

Ve illa amansız bir avlu getirsem¹⁰²

Birhan Keskin'in şiirlerinde metinsel özne, tabiat olaylarından yola çıkarak ruh halini aşama aşama okura sunar. "Tüf" adlı şiirde volkanik bir olay üzerinden kendi dünyasına götürür bizi. Coğrafi bir terim olan tüf, volkanın oluşumunu tamamladıktan sonraki küllerine denir. Bir kayaya dönüşen bu küller, genelde inşaat yapımında kullanılır. Şiir başlığı olarak seçilen "Tüf" aslında dönüşümün son halidir. Şiirsel özne, başlangıçta volkan patlamasının ilk halleriyle kendi iç dünyasındaki hallerini kırmızı alev imgesi üzerinden verir. Seçtiği kırmızı renk, duygularının coşmuş ve patlamaya hazır halidir. Volkanın patlamasından sonra kırmızı rengin yerini siyah, gri ve kül gibi renkler alır. Aslında ruhunun sancılı bir süreçten sonraki son halini bu renkler ile ifade eder:

Başlangıçta, dünyanın karnında, birbirine dolanmış,

Bir ateş gölünde koyu bir kıvam

Kırmızı bir sıkıntı... Bir dağın içinde ateşle kıvranan.

Hatırlamaya çalıştığı bir cümlesi belki de hiç olmadı.

Gri siyah bir nefesti külden dumandan.¹⁰³

¹⁰²Keskin, a.g.e., 27.

¹⁰³ Keskin, a.g.e., 14.

Kül imgesi üzerinden geçmiş silinmek istenir. Ancak buradaki kül, bir kağıt ya da odun külü değildir. Bir işlevi olan tuf halinde olan bir küldür. Hatıralar ve yaşıntılar, metinsel özneyi kayaya dönüştüren güçlü bir kül haline getirir.

2.1.3.Aşk

Edebiyat tarihimizde aşk çoğu zaman şairlere ilham kaynağı olmuş ve birçok şiirde her yönüyle işlenmiştir. Birhan Keskin, şiirlerinde duyguların yoğunluğuna göre imgeler üzerinden aşkın olumlu ya da olumsuz yanlarını ele alır. Özellikle hatıra kavramı üzerinden geçmişe giderek aşkın, metinsel öznenin dünyasında yarattığı duygusal fırtınalara değinir. Şiirlerde yaşanan aşk ve sonrasında gerçekleşen ayrılığın sancıları sıkça görülür. Hayatın birçok noktasında duyguda ve düşüncede hatta pek çok eylemde aşkın farklı hallerini anlatır. Sevinç, hayal kırıklıkları, umut, tutku, özlem, üzüntü, aşk acısı gibi her duyguyu şiirlerinde görmek mümkündür.

Birhan Keskin'in şiirinde aşkın tanımı "Aşk" isimli şiirde yapılır. Aşk, aniden gelen ve bazen beklenmeyene de duyulan duygudur. Şiirsel özne, aşkı kutsallaştırarak bütün manayı onda buldurur. Aşkın kendisinde yarattığı duygu, serin nehirleri bile ısıtacak güçtedir. Aşk için bir olmak fikrine değinir. Eksikliğini tamamlayan tam sözcüğünü bu doğrultuda seçer:

Adını andığımda sıcak akıyor bütün nehirler

Dünyayı dolduran sözü olduran o.

Ve ben ne desem şimdi, benden değiller.

Hala soruyor musun bana, aşk ne demek:

O en "bir" ve "tam" olana yürümek.¹⁰⁴

Şiirsel ben, aşkın gerçekliği ve derinliği üzerine düşüncelerini "Dua" adlı şiirde ortaya koyar. Hayatında devamlı olmasını istediği birinin varlığını hissettirir. Bir istek olan bu düşünceler, yer yer emir kipiyle verilerek isteğin yoğunluğu ortaya konulur. Başlığın "Dua" ismini alması, ayrıca bu isteği pekiştirir. Yaşamın beraberinde getirdiği

¹⁰⁴ Birhan Keskin, *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 29.

olumsuzluklar, şiirsel öznedeki bir kedere dönüşür. Onu bu durumdan kurtaracak olan ise bahara benzettiği aşktır. Ancak aşkın kısa olmasından memnun değildir:

Kederli ömrümün

kısa açan çiçeği

bahar işte

tekrar sana

çiçeklensin diye yüzüm

noktalanma,¹⁰⁵

Şairin şiirlerinde aşk kadar ayrılığın izleri de görülür. “Mektup” isimli şiirde sevgiliye duyulan özlem, pişmanlık duygusuyla birlikte verilir. Yaşanılan bir aşk sonrası terk edilen metinsel özne, eski günleri hatırlayarak sevgilim dediği kişiye mektup yazar. Özlem, kedere dönüşerek sevgili bu çekilen acıdan haberdar edilmek istenir:

Sevgilim, sen bunu aldığında

-ki mektup denemez buna-

Umarım bağışlarsın beni:

Yazamadığım mektuplarda biriktirdim kederimi.¹⁰⁶

Şiir, mektup formatında hitapla başlar. Böylece şiire gerçek bir aşk hikayesi hissi verilir. Ayrıca şiir boyunca şiirsel özne, sevgiliye olan özlemini dile getirdikten sonra, sevgiliyi unutmak için kendi iç dünyasındaki mücadelesini dile getirir. Bu iç mücadele, onu intihar düşüncesine götürür. Sevgiliye duyulan özlem, onun dünyasında bunu gerektirir. İntihar düşüncesini, deniz imgesi üzerinden verir. Ancak hayatın diğer güzel yanları, onda bu düşünceyi yok eder. Zihninde yeni bir dünya hayal eder ve bu uydurduğu dünyasından vazgeçmek onu korkutur. Sevgiliyi unutmak gibi bir çıkış yolu dener:

¹⁰⁵Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 85.

¹⁰⁶Keskin, a.g.e., 70.

Deniz “öylece” duruyor, orada, yazda.

Hayat öylesine caydırıcı ki, korkuyorum

Sevgilim... bu dünyayı ben uydurdum

desem, sonrasını diyemiyorum.

*Sevgilim, günün belli saatlerinde seni unutmayı deniyorum.*¹⁰⁷

Aşk sonrası yaşanan ayrılık, Birhan Keskin’in başka şiirlerinde de görülür. “Ayrılık” adlı şiirde aşk ve ayrılık ikilemi, birbirini tamamlayan duygu olarak ele alınır. Metinsel özne, ayrılığın onda bıraktığı yıkımlara tek tek değinir. Aşk, bir hançere benzetilir; ancak aşk ve aşık olan aynı nesnede bütünlük kurar. Yani metinsel özne hem kendini hem de aşkını hançere benzeterek bir olma düşüncesi üzerinde durur. Şiirsel ben, daha sonra sabrını anlatmak için kendini taş benzettir. Taş kadar güçlü olan bu sabır duygularının önüne geçemez ve bu, beraberinde uykusuz geceler getirir. Alev gibi yakan aşkı, onu küle döndürür:

Her ayrılıkta kendine saplanan bir hançer

kendi sabrını deneyen taş,

kendi uykusuzluğuna yatak oldun.

Kül koy şimdi yanına korunun,

*seni kavuran onu da yakmasın.*¹⁰⁸

Ayrılığın yaşattığı acı, şiirsel beni, aşk duygusundan uzaklaştırmaz. Ruhunu, aşkın güzellikleri ile beslemek ister. Bu doğrultuda kendini gül yetiştiricisine benzetir. Tabiatla aşkın birleştirici gücünden faydalanarak çiçek yetiştirir. Ancak bu çiçekleri, toprakta değil ayrılık acısına iyi geleceğini düşünerek ruhunda besler. Çünkü ona göre aşkı tamamlayan diğer bir unsur ayrılıktır. Bundan dolayı aşkı kadar ayrılığına da sahip çıkmalıdır:

Aşkla besle kendini, gül yetiştir,

¹⁰⁷ Keskin, a.g.e., 71.

¹⁰⁸ Keskin, a.g.e., 52.

sardunya çoğalt.

Ki, sen aşktan ve ayrılıktan

*başka ne anlıyorsun.*¹⁰⁹

Modern dünyanın aşk anlayışı, Birhan Keskin'in şiirlerinde olumsuz bir eleştiri olarak okura sunulur. Yaşadığımız çağla ilişkili yaşamsal gerçeğimiz olan aşk duygumuz, eskisinden farklı bir şekle girer. Şair, "AY-RI I" ve "AY-RI II" şiirlerinde birbirinin devamı olan bir aşk hikâyesini anlatır. Şiir başlığı olarak seçilen ayrı sözcüğü, vurgulanarak kısa çizgi ile hecelenir. Bir bütün olan sözcüğün kendi içinde ayrı olması ve bu bütünlüğü sağlayamaması üzerinden aşkın ayrılık haline değinir. Öncelikle "AY-RI I" şiirinde ayrılık sonrası acı çeken metinsel özne, bir sorgulamaya gider ve bir suçlu arar. Suçu, iletişimsizliğin olduğu ve saf olamayan duygularda bulur. Bu durumda kaçınılmaz olan ayrılık, yine devreye girer:

Kirli ve kopuk sesler var aramızda

Suç bu.

Bak, bir kâğıtta notlar var, sana yazılan

"ben şimdi uzaklarda bir fırtınayım

*Gece geçen tren seslerine karışan."*¹¹⁰

Bir not eşliğinde uzak yerlere giden şiirsel öznenin yalnızlığı görülür. İçinde yaşattığı aşk, gece-tren ve fırtına imgesi üzerinden yalnızlık şeması çizilerek okura sunulur. Yaşanılan hoşnutsuzluk, fırtınayla özdeşlik kurularak anlatır. Şiirin devamında ayrılığın sebebine bir kez daha değinilerek sevgiliye bir tercih sunulur. Aralarındaki iletişimsizliğe yeni bir şey olan uzak mesafeler eklendiği halde zihin, sevgiliyi unutmaz. Unutulmayan sevgiliye bir seslenişte bulunur ve tercihini ortaya koyar:

Bak, bütün tınılar isyan

¹⁰⁹ Keskin, a.g.e., 52.

¹¹⁰ Keskin, a.g.e., 160.

Bütün kemanlar gece

duysana, kopuk ve uzak şeyler var aramızda

ya beni bırak,

Ya sarıl bana.¹¹¹

Metinsel özne, “AY-RI II” şiirinde yaşadığı aşkı başka bir boyuta taşıyarak günümüz aşk anlayışına eleştiride bulunur. Kendi dünyasındaki aşktan ziyade toplumun ortak sorunu olan çağın aşk duygusunu tanımlamaya gider. Çabuk tükenen, artık cinsel objeden öteye gidemeyen bir aşk anlayışı hâkimdir. Âşık olan kişiyi, bir kahraman olarak nitelendirir. Kahraman sözcüğü burada başrol görevinde kullanılarak okurda bir oyunun içinde olma hissini uyandırır. Zaten oyundaki kahraman, bir şeyleri başaran değil tuzağa düşüp kendini yok eden konumundadır:

kahraman tuzağa düşmüş ve kendini yok etmiştir.

Aşk, çok telefonlu uyku aralarında geçmiştir

Ter, ter, ter aralarında

öpüldükçe yiten göğüs aralarında.

Aşk, piyastolar ve eğlenceler arasında geçmiştir.¹¹²

Kahraman âşık, artık günümüzde aşkını ve cinsel arzusunu telefon başında yaşıyandır. Eskiden ulaşılamayan sevgili, telefonla her an elinin altında olan biri olarak anlatılır. Aşk, cinsel arzu ve eğlence dünyasında hızla tükenen ve başka bir fonksiyonu olmayan duyguya dönüşür. Bu tüketim, beraberinde can sıkıntısı ve yalnızlık getirir. Çağımız insanı, aşka gereken değeri vermemiş ve yalnızlığa mahkûm kalmıştır. Metinsel özne, bu durumu insanoğlunun yıkımı olarak tasvir eder. Doğa bile bu değişim karşısında nasibini alarak bir ayrışmaya gider ve bir olmaktan uzak kalır:

Şimdi yalnızca can sıkıntısı

¹¹¹ Keskin, a.g.e., 161.

¹¹² Keskin, a.g.e., 162.

Ve açık pencereler vardır, deniz savrulmuş

Su ayrıışmış, rüzgâr ve tuz olmuştur.

Kahraman tuzağa düşmüş,

aşk tek kişilik bir yatakta geçmiştir,¹¹³

Aşk duygusu, Birhan Keskin'in şiirlerinde çağımız insanın düşüncesinin aksine bazen sığınılan, nefes alınan bir yer olarak görülür. Metinsel özne, "Tırtıl" isimli şiirde yaşadığı çağ için yüz­süz der. Aşkı­nı, bu kötü çağdan korumak için ayrıca sahiplenir. Kendisini bir çimene dönüştüren şiirsel ben, sevgiliyi de güneşten gelen ışığa benzetir. Çimen ve ışığın buluşması, aşkın tarifini yaratır onda. Işık yayıldıkça çimenle bütünleşir. Aşk, bilinmezliklerde saklanan ağrılarını iyi gelir. Zamanla onu var eden aşk, bu sefer yok etmeye başlar. Yine de bu halinden memnundur. Çünkü aşk, bu çağda sığındığı yerdir:

Aştın sen, çimene düşmüş ışık,

ağrıda gizli sözüm­dün.

Bu yüzden parçalanarak yaşılanıyorum ben

bu yüz­süz çağda, sen içimde duruyorsun büsbütün.¹¹⁴

Aşk, insanı bazen kapandığı dünyasından alarak ona farklı bir bakış açısı kazandırır. "Denizkabuklusu" şiirinde metinsel öznenin, kimsenin olmadığı aşktan uzak "kendimi gömdüğüm" diye bahsettiği bir dünyası vardır. Öyle bir dünyadır ki bu, kimsenin uğramadığı ya da uğrayamadığı sert kumlardan örülmüş bir dünyadır. Kişi, belli yaşantılardan sonra aşksız bir dünyada yaşamını devam ettirir. Aşk acısı ile yaşamının, insanı zayıflattığını düşünüp içindeki bu duyguları zayıf hayvana benzeterek öldürür. Ancak bir gün "O" diye bahsettiği kişi, şiirsel özneyi yalnız dünyasından alır. İçinde öldürdüğü ve inancını kaybettiği aşk, tekrar ortaya çıkar:

O beni sahilden, kendimi gömdüğüm, sertleşmiş ıslak kumdan aldı

¹¹³ Keskin, a.g.e., 162.

¹¹⁴ Birhan Keskin, Kim Bağışlayacak Beni, 8.baskı., Metis Yayınları,17.

elledi.

Ben, bana düşen acıyı da neşeyi de yaşamıştım, diye

(düşündüyüm.

İçimdeki zayıf hayvan çok olmuştu öleli.¹¹⁵

Metinsel özne, aşka bu kadar uzakken içindeki aşka dair duygular yeniden uyanır. Bu uyanış, eskisinden farklıdır. Eski yaralarının iyileştiğine şahit olur. Kabuğundan çıkmasına yardım eden “o” dediği kişi, metinsel beni yalnızlığından kurtarır. Şiirde geçen sedef imgesiyle yalnızlık duygusu vurgulanır. Sedef, midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan pırıltıda olur. Şiirsel ben, sedef sözcüğü üzerinden kendini sahile vurmuş bir deniz hayvanına benzetir. Sahile gelene kadarki mücadelesini bu benzetme üzerinden verir. Böylece hayatta yaşadığı zorluklardan da bizi haberdar eder:

O beni sahilden...

Yani yoktu sedefimden başka şeyim.

Derin denizlerle, soğuk denizlerle

tuzla, dalgayla boğuştuydum ben, ve hayvanım çıkmıştı benden.

Kendi içime kıvrılmış, rüyasını unutmuş

soğuk taş değil miydim artık ben?¹¹⁶

Kişi, yaşadığı bu aşk mucizesine inanamaz. Bir dönüşüm vardır ve bu, bir taştan yeni bir şeylere dönüşmedir. Metinsel özne, bir yenilik içine girer. Bu süreçteki duygularını, bahar mevsiminde kısa bir sürede açan badem çiçeğine benzetir. Tabiatın güzelliği kadar gerçek ve kısa bir aşk ile karşılaşır:

O bana bir rüya verdi, inanamadım.

(Bademin neşesi, dedi, al bak, dedi, kısacık, dedi.)

¹¹⁵ Keskin, a.g.e., 14.

¹¹⁶ Keskin, a.g.e., 14.

*O-benim sedefimi elledi.*¹¹⁷

Birhan Keskin, “Salyangoz” adlı şiirde kavuşulması zor olan bir aşktan söz eder. Şiirsel benin taş tutmuş duyguları, yeni bir aşkla hareketlenir. Ancak buradaki aşkın imkânsız olmasından dolayı şiirsel ben, bir seçim yapmak durumunda kalır. Sunulan bu seçim, bir papatya çiçeği üzerinden okura hissettirilir. Papatya falındaki seviyor-sevmiyor, şiirde olur-olmaz sözcükleriyle yer değiştirir. Şiirsel özne istemediği halde tercihini olmazdan yana kullanır. Çünkü yaşadığı şartlar bunu gerektirir:

İçimdeki taş yerinden kımıldadı

Göğün altında, yerin telef edilmiş yüzünde

*Bir papatyanın “olmaz” yaprağına düştüm.*¹¹⁸

Kişinin tercih ettiği bu seçim, onu mutsuz eder. Zamanla susan bir varlığa dönüşmesi, kararını sorgulamasına sebep olur. Bütün olumsuzluklara rağmen tercihini değiştirmeye karar verir. Aldığı bu karar, geç kalınan bir karardır. Geçmişinde eksik yaşayıp tamamlayamadığı bu aşkını, hatıralarla yeniden yaşatır. Yaşadığı bu aşk, onda bazı yaralar açsa dahi bütün olumsuzluklarına rağmen bu aşkı yaşamak ister:

Ben sustuysam söz de sussun. Olmadı.

Taşındım ertesi gün “olur” yaprağına

Orda büyüttüm hatırayı,

Ordan düştüm.

*Hatıra da unutsun kendini koyuluğunda.*¹¹⁹

Büyük bir kararlılıkla seçimini yapar. İmkânsız gibi görünen aşk, onun kendi gerçeğidir artık. Kırgınlıklar, çözümsüzlükler içinde bu aşktan bir hatıra kurar kendine. Zamanla bu çözümsüzlükler, zaten kendi içinde bu hatırayı yok edecektir. Papatyanın olur yaprağından düşündeki hatıraya seslenir:

¹¹⁷ Keskin, a.g.e., 14.

¹¹⁸ Keskin, a.g.e., 16.

¹¹⁹ Keskin, a.g.e., 16.

Beni gel beni bul beni al,

İstedğin yerde uyut bendeki hatırayı

*İstedim.*¹²⁰

Bu sesleniş bir çözüm olmaz. Hayal ettiği yerden kırılır. İmgelerle kurduğu bu aşk yolculuğunda verdiği mücadele, istediği şekilde neticelenmez. Artık susmayı tercih eder.

Vardığım yer bir uçurumdan kekeme,

Gümüştten ipliğim azaldı-

*susmaya unutmaya uykuya yelteniyorum.*¹²¹

Birhan Keskin, şiirlerinde yasak olan ya da engellenmeye çalışılan bir aşk hikâyesi üzerinden özgürce yaşanılmayan aşktan söz eder. “Hüzünlü Gezinti Güvertesi I” şiirinde anneden gizli balkondan odalara gelen bir sevgili vardır. Aşk, bir kadının uzun saçlarından yol alıp sevgiliye kavuşur. Balkondan sarkan uzun saçlar Alman edebiyatında Rapunzel masalında geçer. Masalda, saraya yaşlı bir cadı tarafından hapsedilen güzel bir kadının, balkondan saçlarını sarkıtarak beyaz atlı prensini içeriye alma hikâyesi anlatılır. Metinsel ben, balkon ve uzun saç imgesinden yola çıkarak, yasak olanı okura sunar. Ancak şiirde geçmiş zaman kipinin kullanılması, yaşanan aşkın hatıralarda kaldığını gösterir:

Kimbilir hangi ürkek mevsimi alırsın

gizlice odalara,

saçların balkonları terk edeli kimbilir

ne kadar olmuştur?

*-annene göstermeden aşağı akardı saçların*¹²²

¹²⁰Keskin, a.g.e., 16.

¹²¹ Keskin, a.g.e., 16.

¹²²Keskin, a.g.e., 165.

Masaldaki cadı gibi baskı kurarak korku yaşatan anneye rağmen yaşanan ve anneden gizli tutulan bir aşk vardır. Şiirin devamında metinsel özne, hayal sınırlarını zorlayarak kadının özgürlüğü ile özdeşleşen mor rengini bir hayvanın bedeninde var eder. Arzularını bir kedi üzerinden anlatır. Masalda beyaz atlı olan prens, mor bir kediye dönüşerek yasaklı olan saraya kadının saçlarından yardım alarak yukarı çıkar. Hayal edilen birliktelik, şiirsel bene kendi gerçeğini hatırlatan lanetli aynalar eşliğinde yaşanır:

Mor bir kedi geceyi sıyrarak geçiyordur

kuyruğunda teneke yıldızlar

düşlerinle buluşurken lanetli aynalarda

söylesene hangi ürkek mevsimi alırsın

*gizlice odalara...*¹²³

Sevgiliye giden kedi, yasak olana doğru yol alırken bir gelin -güvey gibi kuyruğuna teneke yıldızlar takılarak süslenir. Metinsel özne, bu özel geceyi bir düğün gecesi gibi anlatır. Ancak bu, ürkek bir mevsime benzettiği yasak ve herkesten gizli yaşanan bir birlikteliktir. Yasak olan bu ilişki, aralarında bir sır olarak saklanır.

Ne gece yer rüşveti ne ben

*Söz! Annene söylemem...*¹²⁴

Birhan Keskin'in şiirlerinde, aşk anlatılırken âşık olunan kişinin bir kadın olduğu görülür. Kırılan, âşık olunan ya da özlenen bir kadını şiirlerinde işlenirken şiirsel benin cinsiyetine rastlanmaz. "Zeytin Ağacı" adlı şiirde metinsel özne, kendini bir zeytin ağacına benzetir. Yaş almış, yalnızlaşan bu zeytin ağacı, gençliğinde ela gözlü bir kız sever. Seven kişinin bir kadın ya da erkek mi olduğu bilinmez. Zeytin ağacı bir imge olarak kullanılır ve ayrılan sevgiliye barışın göstergesi olarak zeytin dalı uzatılır:

Yaşlı, durgun bir zeytin oluşuma bakma

¹²³ Keskin, a.g.e., 165.

¹²⁴ Keskin, a.g.e., 165.

Şuramda bir su vardı ve şuramdan

Neşeyle akardı aşağıya.

Ela bir kızı sevdim ende zamanında.¹²⁵

Kadın ve şehvetin aşkla birlikte işlendiği bir başka şiir ise “Woman ın red” isimli şiirdir. Türkçesi “kırmızılı kadın” anlamına gelir. Kırmızı renk, ateş, sevişme, ay ışıklı, kıyamet gibi sözcükler şiirde vurgulanarak kadına duyulan şehvet dile getirilir. Şiirsel özne, bir kadına duyulan aşktan ziyade güzelliğine duyduğu hayranlığı dile getirir. Kadının fiziksel özelliklerini tasvir ederken onu insanlardan ve şehirlerden uzak yerlere götürür. Ay ışığına benzettiği kadının güzelliğiyle yaşanan zaman durur ve kıyamet dediği olay gerçekleşir:

Kadının ince ve uzun parmakları vardı.

Şehrin ve insanların dışına gidiyordu.

...ateş vurunca saçlarına

zaman dururdu, gözlerini saklar kuytulara,

alır başını giderdi...

sevişmeye, atlıkarıncaya, hüznülere

giderdi.¹²⁶

Birhan Keskin’in aşkı, iki kadın üzerinden anlatıldığı şiirleri de vardır. “XXIX” adlı şiirde bir kadının diğerine olan özlemi, anne-kız imgesi kullanılarak verilir. Ancak yaşanan bu aşkın geçmişte kaldığı, bir hatıraya dönüştüğü görülür:

Sonra, çoook sonra, bu parçaların sonunda

Sen beni kızını çok seven

¹²⁵ Keskin, a.g.e., 30.

¹²⁶ Keskin, a.g.e., 158.

Bir anne olarak hatırla.

*Ben ki hiç kavuşamamıştım sana.*¹²⁷

Birhan Keskin'in, "Yaz Fotoğrafları..." adlı şiirinde yine bir kadının aşkı görülür. Dört bölümden oluşan bu aşk hikâyesi, metinsel öznenin sevgiliye hitabıyla başlar. Sevgiliden birçok istekte bulunan şiirsel özne, isteklerini sıralarken geçmişte yaşadığı güzel günleri de tek tek sıralar. "III" ismi verilen üçüncü bölümde şiirsel öznenin, aşkı uğruna aklını yitiren bir kadın olmayı bile kabul ettiği görülür. Aşk acısı, zirveye ulaşarak onu bir mum gibi eritir. Eriyen mum imgesi üzerinden yaşadığı hüznü okura anlatır:

İçimde büyüttiğim acı

tamamlandı

çalsın şimdi valsler

mumlardan hüznün aksın

hazırım

eski bir konakta

*aklını yitiren kadının olmaya.*¹²⁸

Şiirin bu dizelerinde aşk acısını yaşayan kişinin bir kadın olduğu anlaşılır. Ancak "IV" ismi verilen son bölümde, kadın olan metinsel öznenin geçmişinde hayatına giren başka kadınların olduğu görülür. Geçmişini anlatırken çocukluğuna gider ve içinde kalan ukdeleri sıralar. Yaşayamadıklarına sebep olarak kendini görür. Kendini eleştirirken suçluluk payını, kendisi ve hayatına daha önce giren kadınlar arasında böler. Dört bölüm halinde devam eden aşk acısında, başka kadınların da payının olduğunu söyleyerek süreci sonlandırır. Ayrıca bunu kadın-lar çokluk ekiyle pekiştirerek birden fazla kadının hayatından geçtiğini dile getirir:

Suskunluğu ve dilsizliğinde

¹²⁷ Birhan Keskin, *Y'ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 46.

¹²⁸ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 140.

büyür kadının sorular

içimde yağmurlar boşaltan çocuklar

elimden şeker

yüzümden şaşkınlık düşürür.

Kendime de kırıldım az çok

hayatımdan teğet geçen kadınlara

olduğu kadar,¹²⁹

Kadın bir şairin, eşcinsel aşkı şiirlerinde anlatması Türk şiirinde bir ilktir. Toplumdaki ayıp kavramı, şiir dilinde Birhan Keskin'e bir sınır çizdirir. Daha çok imgelerden hareketle bu düşünce, şiirlerde şekil alır. Özellikle *Y'ol* adlı şiir kitabında yer alan “sunu (ya da bir parça matematik)” şiirinde iki kadının birlikte yaşlanma isteği ve buna duyulan özlem konu edilir. Aşk sonrası yaşanan ayrılık ve metinsel öznenin duyduğu üzüntü, şiir boyunca işlenir. Birlikte yaşlanma hayalinin gerçekleşmesine engel olan kadına yönelik öfke duyulduğu görülür. Yaşanılan öfkeye rağmen şiirsel özne, sevgilisini unutamaz ve kendi iç dünyasında sevgiliyi yaşatır. Ondan bahsederken zalim deyip aşkın karşılıksız olmasının ya da bu aşka karşı taraftan cesaret edilememesinin üzüntüsünü yaşar. Duygular, şiirden ziyade bir anlatı şeklinde verilir. Anlatılan bu aşk öyküsü, iki kadın üzerinden dile getirilir. Bir fotoğrafa giren iki kadının ayrılığı, fotoğrafın yırtılması imgesi üzerinden okura sunulur:

Her gün sana içimden bir kez “sevgilim” diye seslendim. Her gün sana bir kez “zalim” diye seslendim. Her gün, yan yana oturup birbirlerine rikkatle bakan iki yaşlı kadını düşündüm. Her gün o kadınların bu fotoğrafı yırtıldı dedim.¹³⁰

Toplumsal kurallar ve dini inançlar, bu aşkın yarım kalmasıbı sebepleri arasında görülür. Metinsel özne, insan olmanın ve insan kalmanın zorluğuna değinir. Bu doğrultuda dini inancını günah kavramı üzerinden sorgulayarak din olgusu üzerinde durur. Yaptığı bütün sorgulamalara rağmen ondaki kutsal aşk düşüncesi değişmez. Önemli olan,

¹²⁹ Keskin, a.g.e., 142.

¹³⁰ Birhan Keskin, *Y'ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 11.

yol arkadaşı diye tanımladığı sevgiliyle mutlu bir beraberlik yaşamaktır. Ayrıca *Y'ol* kitabı, bir önsöz mahiyetinde olan “sunu” şiiriyle başlar. Şiirde de metinsel özne, âşık olduğu kadın için yol arkadaşım tabirini kullanır. Şair, yol sözcüğünü şiir kitabının isminden hareketle farklı anlamlara gelecek şekilde verir. Aynı yolda olmak anlamının dışında, birlikte bir yola girmek anlamı da vurgulanır. Bununla birlikte yol sözcüğünün “Y'ol” şeklinde yazılmasında da şekil üzerinden bir mesaj verilir. Sevgiliyle aynı yolda olma isteği, emir kipi üzerinden de pekiştirilir. Y, aynı zamanda bir kişinin adını çağrıştıracak şekilde kullanılır ve bu kişinin hayatında var olması vurgusunu taşır. Birhan Keskin de bu kullanımın çoğul anlamlara gelebileceğine dikkat çeker: “Düzünden okuyup kısaca Yol demek de mümkün. Y harfindeki apostrof sebebiyle Yol'da bir çentik, ayrılık diye okumak da mümkün. Ol hecesini ayırdığım için “ol” fiiline yapılan göndermeyi de okumak mümkün. Bence hepsine birden vuruyor. Özel okunuşu bana kalsın.” der.¹³¹ Şiirde bu durum, şöyle ifade edilir:

Her gün “yol arkadaşım” dedim, kahırla kapladım sözlerimi. Her gün acını tattım. Her gün unutmak için değil, unutmamak için ağı kattım kalbime. Her gün insan olmak ne çok kusur içeriyor diye düşündüm... Çile nedir, günah ne? Bana ne bunlardan. Dünyanın merkezi sendin her gün ben senden uzayan uçsuz bucaksız bir kara. Karrrrrrrrrrraaaaaaaaaaaaaa¹³².

Birhan Keskin, şiirsel özne üzerinden verdiği mesajları, sadece sözcüğün anlamı ile yapmaz; ara ara harfleri uzatarak da söyleneni vurgular. Şiirde geçen kara sözcüğü uzatılarak sevgili sonsuz bir kara parçasına benzetilir. Böylece ucu bucağı olmayan bir sevgili, harfler uzatılarak okurun zihninde çizilir.

Birhan Keskin'in aşkta bir cinsiyet ayırımına gitmediği şiirleri de vardır. “Beyaz Delik” isimli şiirde, periler üzerinden aşk verilir. Herhangi bir cinsiyeti olmayan periler, toplumumuzda genelde kadın olarak kabul edilir. Kadın olarak düşünülme dahi aynı cinsten iki varlığın birbirine olan ilgisi söz konusu olduğundan eşcinsel bir aşkın varlığı söz konusudur. Şiirsel ben, şiirde çocukluk anılarını anlatarak bu yaşlarda tanıdığı ve periye benzettiği birini sever. Çocukluğundaki masum düşüncelerini okura anlatarak

¹³¹ Serpil Gülgün, “Yücel Kayıran, Birhan Keskin: ‘İkimiz de üryan şiir yazıyoruz’ ”, *Milliyet Kitap Eki*, 2 Mayıs 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2954> (Erişim Tarihi: 20.05.2016).

¹³² Keskin, a.g.e., 10.

dünyanın kötülüklerinden habersiz olduğunu dile getirir. Zamanla olumsuz olarak değişen dünya karşısında perilerle kendi dünyasını kurmaya çalır.

*Şimdilik, dünya geniş ve ılıktı. Biz kendi ılık dünyamızın içinde salınan, uçuşan perilerdik.*¹³³

Hatıralarla öyküleştiren ve çocukluktan başlayan bir aşk hikâyesi şiirde anlatılır. Kendisinden peri diye bahseden şiirsel ben, tanıştığı periye karşı bir ilgisinin olduğunu dile getirir. Zihninden ilk tanıştıkları zamanı hatırlamaya çalışır:

*Nasıl oldu da tanışmıştık, ben mi onun yanına gitmiştim yoksa o mu benim yanıma gelmişti, bilmiyorum. Bildiğim, bir yabancıya, ötekine yakınlık duymuştum. Esmer tenli, beyaz gülüşlü bir “öteki” peri.*¹³⁴

2.1.4.Ölüm

Türk şiirinde ölüm teması, eskiden beri önemini koruyan bir konu olma özelliğine sahiptir. Ölüm olgusu, İslamiyet öncesinden günümüze dek çok çeşitli şekillerde açılım kazanır. Değişen yaşam koşulları, dilin ve düşüncenin değişimi, ölüm olgusunu, hayata karşı farklı bir duruşla karşımıza çıkarır. Ölüm, dünya görüşü ne olursa olsun, her şairin beslendiği bir kaynaktır. Ancak her din ve medeniyetin dünya görüşü farklı olduğundan ölüm olayına da bakışı farklıdır ya da aynı toplumda yaşayan şairlerde bile şairin derinlik dünyasına göre ölüm, apayrı bir şekil alır.

Ölüm; ruhun öldükten sonra da yaşadığı, öte âlem inancının daha derin olduğu, Allah’a kavuşma, ibret, dini ve tasavvufi düşünüş, yeniden doğuş gibi İslami motif çerçevesinde işlendiği gibi farklı bir boyutta da ele alınır. Allah inancına bağlılıktan ziyade yaşanan bir boşluk ya da varlığın sonunda bir hiçe dönüşme olarak da şiirlerde işlendiği görülür. Bu doğrultuda Türk şiirinde ölüm teması, şairlere kendini mutlaka düşündürmüş şairin hayata dair bakış açısına göre şekil almıştır.

Birhan Keskin, şiirlerinde ölümü kendine özgü dünyası ile farklı bir çizgide işler. Modernist bir bilinçle ölümü kabullenme ve yüceltme görülür. Bu kabullenme, dini ve tasavvufi düşünceden uzaktır. Şair, hayatın anlamlarından uzaklaştırmadan ölümü yeniden

¹³³ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 37.

¹³⁴ Keskin, a.g.e., 39.

doğuş olarak da ele alır. Ölümü, imgeler üzerinden anlatırken tabiat ve insan arasındaki benzerliklerden yararlandığı zamanlar da olur. Yaşanılan acıların da etkisiyle ölüm temasını, yalnızlık duygusuyla derinleştirerek anlatır. Ayrıca şiirlerinde ölümün, siyasal anlamda öne çıkardığı ve ironiyle bütünleştirdiği şiirleri de vardır. Şair, ölümü, toplumda insanoğlunun başına gelen en doğal şey olarak anlattığı zamanlarda bile onun toplum üzerinde bıraktığı korkutucu yönüne değinir. Böylece zulme uğramış insanların ve çocukların ölümünü yücelterek anlatır. Birhan Keskin'e göre toplumda zulme uğrayarak haksız yere öldürülen birçok insan vardır. Bu nedenle de eceliyle ölenleri şanslı olarak nitelendirir.¹³⁵

Birhan Keskin, ölümü "XXVII" isimli şiirde aşkla birlikte vererek ölümün en zarif halini aşk üzerinden anlatır. *"Aşk, nasıl içinde yaşadığımız hayatın bir gerçekliğiyse, ölüm de tıpkı aşk gibi hayatın bir başka gerçekliğidir. Bu bağlamda ölüm ve aşk gibi ilk bakışta birbirine karşıt gibi görünen iki unsurun aslında hayatın bir ritmi olduğunu söylemek gerekir. Ancak Asıl önemli olan bu iki unsurun ritmi yakalaması değil, ölüm ve aşkın sürekli bir arada anılmasını sağlayan etkilerdir."*¹³⁶ Metinsel özne, aşkın yaşattığı acı karşısında ölmek ister. Ayrılık sonrası yaşadığı acıyla kendini Japonya'daki Fuji yanardağına benzetir. İçindeki acıyı yanardağ benzetmesiyle anlatır. Geçmişte kalan bu aşkın izlerini fotoğrafı yırtarak yok etmek ister. Fotoğrafın yırtılmasıyla bir olmak fikri de yok edilir:

İçimdeki çilekeş Fuji 'yi tırmıyor sana

Eski bir mektupta gözlerime yağma

Dünyanın bütün neonları yanıyor sönüyor

*Ve bir fotoğraf iki jiletle paramparça.*¹³⁷

Yaşanılanlar şiirsel özneyi, her şeye herkese karşı yabancılaştırır. Kendisini, insanlara karşı vahşiliği ile bilinen ve oldukça çirkin olan su aygırına benzetir. Hayata bir anlam veremeyen şiirsel özne, kendi dünyasında hapsolür. Aşkın ve yalnızlığın onda yaşattığı acıyla ölmek ister. Kendisini dünyadan kurtaracağını düşündüğü ölümcül suyun

¹³⁵Birhan Keskin, "Levent Yılmaz: 'Şiir, neşe ve tedirginliktir'", *Radikal*, 1999 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2899> (Erişim Tarihi: 15.07.2019).

¹³⁶ Salim Çonoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde ÖLÜM*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, 242.

¹³⁷ Birhan Keskin, *Y'ol*, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 41.

peşine düşer. Divan edebiyatında ab-ı hayat dediğimiz ölümsüzlük suyu, şiirde ölümcül su olarak görülür:

Bir su aygırı kadar yaralıyım dünyadan

Anlıyor musun?

İçimde uzağa bakan bir zürafa var

Hayat orda burada her yerde kaynıyor.

*Birazdan öleceğim, içeceğim su nerde?*¹³⁸

Birhan Keskin, aşk bağlamında ölüm düşüncesini “XXXIV” adlı şiirde de işler. Sevgiliyi cellâda benzeterek ölüm görevini ona verir. Böylece sevgili; katı yürekli, suç işleyen, acımasız yönüyle tarif edilir. ölüm, aşkla birlikte farklı bir anlam kazanır. Sevgilinin elinden ölüm gerçekleşir. Bu, onu diğer ölümlerden daha değerli kılar:

Birini seviyorsan onu öldürme! demek kolay

Oysa her âşık önce kendine sonra yanındakine cellât.

Ve aşkta ölümün bir anlamı vardır, görklü kılınan

Bozulsun diye im

*Her ateş önce yanını yoklar sevgilim.*¹³⁹

Âşık-sevgili-ölüm üçlüsü, “Hançer” isimli şiirde aşğın sevgiliye teslimiyeti üzerinden anlatılır. Divan şiiri geleneğinde sevgilinin, aşğın üzüntüden öldürme düşüncesi burada da görülür. Geleneksel sevgili tipinin en belirgin özelliği, aşğa acımayıp ona eziyet ederek öldürmekten beter etmektir. Şiirde metinsel özne, sevgiliden gelen ölüme teslim olarak geleneğin izini devam ettirir:

Teslim oldum...

¹³⁸ Keskin, a.g.e., 41.

¹³⁹ Keskin, a.g.e., 49.

Öldür...

Öldüm...

...

Bana,

beni öldürdüğün kan

beni öldürdüğün yer

beni öldürdüğün hançer

onlar sarılsın bana

*elinden gelecek olanlar.*¹⁴⁰

Âşık, sevgiliye ulaşmak için her şeyi göze alır. Sevgiliden gelen ölüm dahi olsa âşık, aşkında ısrar ederek ona sığınır. Sevgiliden ayrı kalmak zaten ölüm olacaktır; o yüzden canını hiç düşünmeden sevgiliye verecek kadar cömert davranır.

Birhan Keskin, tabiat ve insan ilişkisinden yola çıkarak da ölümü anlatır. Tabiatın sonsuzluğu karşısında insanoğlunun öleceğini bilir. Şairin “aşk” isimli şiirinde tabiatın sonsuz oluşu karşısında metinsel özne, bir sorgulamaya gider. Tabiatı ve insanı karşılaştırarak insanın ölüm karşısındaki acizliğini düşünür. Ona göre insanların ölümün bilincinde olması, korkunç bir kedere yol açarken; tabiattaki varlıklar, bu bilinçten uzaktır: “Öleceğimizi biliyoruz ve bu müthiş bir keder. Ama dağ bunu bilmiyor, karınca bilmiyor. Bilmeden yaşıyorlar ve bu çok daha neşeli bir durum.”¹⁴¹

Birhan Keskin, varlığın gerçek özünü tabiat üzerinden keşfetmeye çalışır. Daima öleceğini bilen biri olarak yaşamak düşüncesi, tabiatla ölüm ilişkisini kavrayışta ortaya çıkar. Kaçınılmaz olan bu düşünce, şiirsel öznedeki bir aşk sonrası ortaya çıkar. Şiirde sonsuz olan tabiatın yanında biten bir aşk ve akabinde biten bir ömür ele alınır. Metinsel

¹⁴⁰ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 92.

¹⁴¹ Özer, a.g.m. <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934> .

özne, yok olmak fikri üzerinden insan ömrüyle sardunya çiçeği arasında bir benzerlik ilişkisi kurar. İnsan ömrü, bir sardunya çiçeği kadar narin görülür:

Su ve rüzgâr, dağ ve doruk,

Sonsuz hepsi,

Oysa camdaki sardunya gibi üşür

Bana biçtiğin ömür,

Ölüm geliyor aklıma bir,

Bir, çıplağın çıplağında.¹⁴²

Ölüm kaygısı, insanı tükenişe ya da korkulu bir varoluşa götürür. İnsan için büyük öneme sahip olan şey, onun ölümle olan ilişkisidir. Ölüm fikri var oldukça varlık, kaygı ve yorgun bir bekleyiş de olur. “Yaprak” isimli şiirde metinsel özne, ölüm gerçeğinden uzaklaşamaz. Bu bekleyiş onda bezgin ve tükenmiş bir his uyandırır. Ölüme yazgılı olan varoluş, onda depremi hatırlatan korkulu bir ruh yaratır. İnsanlık tarihiyle var olan ölüm gerçeği, kök sözcüğü üzerinden okura verilir. Ayrıca yazın bitmesinden sonra duyulacak olan deprem sesi ile zamanı gelen ölüm gerçeği hatırlatılır. Ömrünü tamamlayan varlık, elbet korkutucu ve kaçınılmaz olan ölümle karşılaşacaktır:

Yorgundum.

köklerimdeki uğultuyla ölümü beklemekten..

yaz bitmişti..

bir deprem sesi geliyordu..

yaprağını savuran ağacın köklerinden.¹⁴³

Birhan Keskin, ölüm temasını “Tünel” isimli şiirde intihar olgusu üzerinden okura sunar. Yaşam süreci içerisinde kişileri, intihar davranışına yönelten birçok neden vardır.

¹⁴² Keskin, a.g.e., 51.

¹⁴³ Keskin, a.g.e., 58.

“İnsan yaşadığı çevreden hoşnut olmadığında veya zorluklarla baş edecek gücü kendisinde bulamadığında ölümü arzular. Bu durumun arkasında elbette mutsuzluk ve umutsuzluk vardır.”¹⁴⁴ Şiirde metinsel özne, varlık sorunundan ziyade var olan ve yaşanmış olayların onda yarattığı iç ağırlardan dolayı ölüm düşüncesine yönelir. Özkıyım olarak da bilinen intihar düşüncesi, yaşama isteğine zıt bir davranıştır. Metinsel özne, sevgiliyle var olmanın tek yolunu birlikte yaşamakta görür. Ancak gerçekleşemeyen bu hayal, şiirsel bende birçok defa planlanan intihar düşüncesinin oluşmasına neden olur:

Yürüdüğüm yollar yormadı beni,

kendimi öldürmek için

kurduğum planlar işe yaramadı,

hiç eksilmedim, çoğalmadım hiç

*unuttum çıplağında öldüğüm geceyi.*¹⁴⁵

Kendi varlığını birçok defa ölüme hazırlayan metinsel özne, kendini hiçliğin içine bırakmaktan korkmaz. Saldırgan dürtüleri ve hayata karşı istekleri, onu öz benliğine yöneltir. Bu isteklerin arasında yine kavuşulamayan bir sevgili vardır. Neticede benlik, onu ölüm düşüncesine götürür. Metinsel özneye göre bu ölüm, bir cinayettir; çünkü onu ölüme götüren çıplağında öldüğüm dediği sevgilidir:

Bir iççağrısı gibi buldum kendimi

ne kaçtım cinayetinden ne öldüm

*ortada bir kan vardı, üşüyordu ıssız..*¹⁴⁶

Şair, şiirlerinde ölüm temasını biçimsel özelliklerle de destekler. “IX” isimli şiirde yaşanan acıların şiddetiyle ölme isteği artar. Ölme eyleminin gerçekleşememesi, kişiyi öfkeliendirir. Böylesi bir istek, ölüm sözcüğünün harfleri uzatılarak pekiştirilir:

Kendimi acıya teslim ettiğimde hatırladım,

¹⁴⁴ Çonoğlu, a.g.e., 256.

¹⁴⁵ Keskin, age., 62.

¹⁴⁶ Keskin, age.,62.

ölünmüyordu, hatırladım.

*Ölünmüyooooooooooooooooooooo.*¹⁴⁷

Birhan Keskin, ölümü toplumsal meseleler üzerinden de şiirlerinde işler. Edebiyatı ve sosyolojik meseleleri ortak bir noktada birleştirir. Toplumsal düzensizlik ve bu düzensizliklerin toplumda bıraktığı yıkımlar üzerinde durur. İnsanlara eşit dağıtılmayan ve haksız yere gerçekleşen ölüm, bu yıkımlar arasında olur. “Sağlıklı Yas” adlı şiirde Türkiye’de son dönemlerde artan ölümler ele alınır. Ölüm teması, şiirde toplumsal eleştiri mesajı olarak işlenir. Metinsel özne, şiirde Ross kişisiyle toplumumuzun ölüme bakışı hakkında konuşur. Gerçekte Ross, 1926-2004 yılları arasında yaşamış, ülkesindeki ölümleri araştıran, ölmekte olan insanlarla diyaloglar kuran, yas tutma konuları hakkında çalışmalar yapan İsviçreli kadın psikiyatrist Elisabeth Kübler Ross’tur. 1969’da Ross, *On The Death and Dying* adlı kitabında insanların inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme şeklinde beş aşamadan oluşan acı ve yas durumlarına değinir.¹⁴⁸ Ross, yaşadığı dönemde bu “sağlıklı yas” tezini savunmasıyla bilinir. Bundan dolayı metinsel özne, konunun muhatabı olarak şiirde Ross’u seçer.

Çalışmasına ithafen Birhan Keskin, şiir başlığına “Sağlıklı Yas” der. Ülkemizin sağlıklı yas fikrine ne kadar uzak olduğunu, ülkemizde artan ölümlere değinerek anlatır. Bir söyleşisinde Aslı Serin adındaki arkadaşının şiirinden etkilenecek bu şiiri yazdığını söyler. Daha önceki şiirlerinde ölüm, soyut bir kavramken ve daha çok ruhun ölümü şeklinde işlenirken; bu şiirde bedensel ölümlerden yola çıkarak toplumun ölmüş düşüncelerine değinir. Metinsel özne, şiirde Rossa seslenerek sağlıklı yas kavramına bir mana veremez; çünkü ona göre toplumumuzda hastaya ve ölüye değer verilmez. Dolayısıyla bizde sadece yas vardır. Ülke, sağlıklı kavramından uzaktır. Şiirde “bilmek” sözcüğünü “bilemek” şeklinde kullanarak hastaların acılarının artmasında toplumun etkili olduğunu düşünür. Başvurduğu bu söz oyunundan okuru haberdar etmek ister. Bir sonraki dizede buna dikkat çeker:

Yas ne Ross?

O ne!?

¹⁴⁷ Birhan Keskin, *Y’ol*, Metis Yayınları., İstanbul, 2016, 21.

¹⁴⁸ Veysi Erdoğan, “Aşk, Tabiat ve Dünya Algısı Bağlamında Fakir Kene”, *Egoist Okur*, 17 Mart 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100044> (Erişim Tarihi: 17.03.2019).

(...)

Yas, üstelik sağlıklısı ne bunun, ha benim kuzum!

Biz ufak ufak ölmek diyoruz memlekette buna.

Bunun için var bizim sıra sıra “hastalıklarımız”

Doktor muyuz biz Ross. Biz sadece ağrıyı bileriz.

*Biz sadece ağrıyı biliriz de diyebilirdim, demedim.*¹⁴⁹

Şiirsel ben, toplumumuzda dini inanç bağlamında ölüleri zaman kaybetmeden gömmeye olumsuz bir eleştiride bulunur. Ölen kişinin ölümünün yeteri kadar araştırılmadan ölen bedeni defnetme davranışını doğru bulmaz. Metinsel özneye göre bu davranış, ölüden kurtulmaya meraklı bir toplum olduğumuzu gösterir. Toplumumuzdaki bu gerçeğe Ross’un savunduğu sağlıklı yas tezi bu noktada uyum sağlamaz:

İnkârmuş pazarlıkmuş kabullenmekmiş

bilmemneymiş

Geç bunları Ross. Geç bunları.

*Aynı günde ölür aynı günde yıkar aynı gün gömeriz.*¹⁵⁰

Şiirde toplumsal ve tarihsel gerçeklerin okura sunulduğu görülür. Metinsel özne, ölümün siyasi düşüncelere alet edildiği ve bu doğrultuda mahsum çocukların haksız yere öldürüldüğüne değinir. Toplumumuzda hayatın ne kadar ucuz olduğunu, yaşanan gerçekler üzerinden örnekler vererek anlatır. Küçük bir kızın siyasi oyunlara kurban olduğu haksız ölümüne değinir. Şair, şiirde yine bir söz oyununa başvurur. Çocuğun ölmesini ölüyor-larız şeklinde vererek üçüncü çokluk kipiyle çekimler. Böylece ölmek eylemi, toplumda bizleşerek bir bütünlük içinde verilir. Ölüm, bireysel bir ölümden ziyade toplumsal bir meseleye döner:

Bizim buralarda Ross, her şey aynı anda oluyor.

¹⁴⁹ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 33.

¹⁵⁰ Keskin, a.g.e., 33.

Aynı anda patlıyor birbirimizin gözü önünde bir bomba

*Bir küçük kız. Ölüyorlar.*¹⁵¹

Toplumumuzda doğal olmayan, kaygı verici daha birçok ölüm vardır. Metinsel özne, bunlara değindikçe toplumun belli bir kesiminin bunu sıradanlaştırmasına eleştiride bulunur. Ülkede siyasi oyunlara alet olan ve tesadüflere bağlanan ölümlere değinir. Örneğin yaşanan bir trafik kazasını masum bulmaz ve arkasında başka gerekçeler olduğunu düşünür. Bu olayı, toplum üzerinde hissettirilmek istenen korku psikolojisiyle ilişkilendirir:

Birinin kolu kırılıyor, sızdırmayın, kalsın yen içinde diyorlar.

Yen içinde patlasın ödünüz!

Aynı anda kaza geçirir misal trafik canavarı imgemiz

Bir otobüs dolusu genç, hangisi öldü, kurtuldu mu benimki

diyemeyiz.

*Benimki diyemeyeceğimiz bir yerdeyiz biz Ross.*¹⁵²

Ülkemizdeki yaşanan bu ölümleri ve arkasındaki gerçekleri saydıkça Ross’a tekrar seslenir. Şiirsel bene göre bizim bu gerçeklerimiz sağlıklı yas değildir ve cinnet geçirecek boyuttadır. Toplum, dayanılması güç ölümlere şahit olur. Böylesi bir ülkede yaşamının zorluklarını anlatır. Ross’un ülkemizdeki bu ölümlerden haberdar olması durumunda tezinden vazgeçeceğini düşünür:

Ross sen bunları yaşasaydın, üç beş günümüzü görseydin bizim

koymuşum yasına derdin Ross.

*Cinnet üstüne yapardın doktoranı aynı gün hiç uzatmadan.*¹⁵³

¹⁵¹ Keskin, a.g.e., 34.

¹⁵² Keskin, a.g.e., 34.

¹⁵³ Keskin, a.g.e., 35.

Edebiyat ve toplum, şiir boyunca karşılıklı bir etkileşim içindedir. Toplumsal gerçeklerden hareketle yazılan “Sağlıklı Yas” şiirinde yakın tarihin izleri görülür. Şiirde gezi parkı olayları sırasında Eskişehir’de öldürülen Ali İsmail Korkmaz’ın ismi geçer. Dövülerek öldürülen gencin ölümüne üzülmür. Bir olmak fikri üzerinden anneyle aynı duyguyu yaşar:

Geç bunları Ross, geç bunları.

Nasıl olsun bizim öyle kompartıman kompartıman

“sağlıklı” süreçlerimiz

Biz Ross, al sana misal;

Ali öldürüldü dövülerek,

Kadın erkek hepimiz onun anasıyız.

Sağlıklı yas ne Ross?¹⁵⁴

2.1.5. İnanç

İnsanoğlu var olduğundan bu yana yaratılış itibariyle bir şeylere inanmak ister. İnanç; bir düşünceye istekle, gönülden bağlanma ya da bir yaratıcının varlığına, birliğine inanma gibi farklı şekillerde gerçekleşir. İnsan, yaşadığı dünyada tabiatın olağanüstü bir düzen içinde devam etmesi karşısında, bir yaratıcının varlığına inanmak ister. İnanma duygusu, zihni ve bedeni dinç tutar. Kişi inançsızlığın yarattığı boşluktan korunmak için inancına büyük bir kararlılıkla bağlanır. Bu doğrultuda inananlar, gündelik yaşamlarını düzenlerken dini kuralları dikkate almaya çalışırlar.

Dini inançlar, Türk kültürünün önemli bir unsuru olduğundan edebiyat alanında yapılan birçok çalışmada din konusuna rastlanır. Türk şiirinde de birçok örnekte, dini tema ve motiflere rastlamak mümkündür. Türk toplumunda İslam inancı hâkimdir ve bu inanca göre yaratıcı Allah’tır. Türk şiiri, bu hususta İslam dininin etkilerini taşıyarak imge ve temalar üzerinden din-toplum ilişkisini ortaya koyar.

¹⁵⁴ Keskin, a.g.e., 35.

Birhan Keskin'in şiirlerinde metinsel özne, Allah'a inanma konusunda İslami anlayıştan uzaktır. Bir şeyi yokluk sahasından varlık sahasına çıkartan bir yaratıcıya inanılır; ancak bu tam anlamıyla bir teslimiyet değildir. Şiirlere gel-gitleri olan bir inanış hâkimdir. Onda, ahlak kuralları dini inancın önene geçer. İnsanın iyisine, düşüncenin güzel olanına inanmak ister. Şiir kişisine göre bütün ahlaki erdemlere uymak, dini inançtan çok daha önem arz eder. Din adına ortaya konan olumsuz eylemler, onun inancını sorgulamasına neden olur ve bazen bir yaratıcının varlığının olup olmadığının bilinmezliğine götürür.

Birhan Keskin'in şiirlerinde din olgusu, kimi zaman bir imgeden ziyade diyaloglar ya da metinsel öznenin düşüncesinden hareketle anlatılır. Şiirden çok bir anlatı şeklinde yazılan "Firdevs teyze" isimli manzumede metinsel öznenin, agnostik olduğunu görürüz. Yaratıcın varlığına şüpheyle yaklaşır. Şiirsel bendeki öteki dünyanın bilinmezliği, onu İslamiyet'teki sevap kavramından uzaklaştırır. Şiirde yaşlı, hasta Firdevs teyzeyle sevap üzerine kurduğu diyalogdan sevap düşüncesinin onda önem arz etmediği görülür:

Ben kuşlara sevap olsun diye yem vermem Firdevs teyze.

Ver sevaptır diyorsun ya her seferinde. Ben he he diyorum sana.

Ama bilmen lazım. Söylesem anlayacak mısın bilmiyorum ama,

söylemesem de ben çatlayacağım. Bıktım senin bu beni sevaba

sokmak sevdandan.¹⁵⁵

İslam inancında, yapılan iyiliğin karşılığında yazılan ve öteki dünyada karşılığı verileceği düşünülen sevap, metinsel öznenin inancında yoktur. Ona göre bir kuşa yem vermek eylemi sevap için değil insani bir görev olarak yapılmalıdır. Zihnindeki düşüncelerini Firdevs teyzeyle açar, ancak ondan anlaşılmayı beklemez. Çünkü ikisinin dini inanca yaklaşımı farklıdır. Şiirsel ben için yaratıcının olup olamadığı kesin değildir. Bu yüzden de kendine agnostik der:

Ben zaten agnostik biriyim Firdevs teyze. Ben bilemem, öteki

¹⁵⁵ Keskin, a.g.e., 18.

*tarafıta ne var. Beni bu taraf ilgilendiriyor. İşte şimdi bak bu
tarafıtayız. Bu tarafıta olduğumuz sürece de burada olanların
hepsinin karnı tok olsun isterim ben.*¹⁵⁶

Metinsel öznenin, inandığı somut gerçekler vardır. Etrafında aç kalan insanları doyurmak, bir yaratıcının varlığından daha gerçektir. Öteki taraf dediğimiz ahiret inancına şüpheyile yaklaşır. Yaşadığı bu dünyada ihtiyaç sahibi insanları düşünür. Onlara merhamet duyar ve bu merhamet duygusu onu kendi yaratılışı hakkında düşündürür. Zihnindeki bu düşüncelerini var eden ile insanları yaratan aynı tanrıdır. Bu düşünceyle böyle yaratılışından, yaratana sorumlu tutar. Öteki insanların aksine sevap kazanmak kaygısından uzak olduğunu her fırsatta dile getirir:

*Öyledir bu duygum,
kendiliğinden kalbimdedir. Hayat birazda tok bir karındır.
Varsa eğer bir Allah, o benim kalbime bunu böylece koyduğundan
öyledir. Emrettiğinden, sevaplar yazacağından değil. Öyledir işte,
ben yaşadığım sokakta herkes tok olsun isterim. Kuşlar da tok
olsun kediler de tok olsun. Firdevs teyze de tok olsun.*¹⁵⁷

İslam dininde, ahirete inanma düşüncesi temel meselelerden biridir. Ahiret inancı “Zehra teyzem” şiirinde öteki dünya söylemiyle dile getirilir. Şiirden ziyade hikâye biçiminde yazılan metinde Zehra teyzenin öyküsü işlenir. Şiirsel ben, ahiret inancın doğruluğuna şüpheyile yaklaşarak ölmekte olan Zehra teyzeyle konuşup cd’den şarkı açar. Ölen ses sanatçısı Sabite Tur Gülerman’ın ismini şiirde zikrederek öteki dünya inancına ironik bir dille yaklaşır:

*Ama bu kadın da müthiş söylüyor, çok severek dinleyeceksin. Öteki tarafıta Sabite
Tur Gülerman’ı görürsen ona söylet asıl bu şarkıyı.*¹⁵⁸

¹⁵⁶ Keskin, a.g.e., 19.

¹⁵⁷ Keskin, a.g.e., 19.

Metinsel özne, öteki dünyanın varlığından yola çıkarak Allah, ruh, ölüm gibi konular üzerinde düşüncelerini derinleştirerek şüphelerine cevap bulmaya çalışır:

-Lan Hayriş! Ya öteki taraf diye bir şey yoksa!

-Olmazsa olmasın n'olcak! Bu taraf yetmiyor mu?¹⁵⁹

Şiirsel ben, inancını bir yaratıcının varlığının olup olmamasının dışına taşır. Öteki taraf gerçeğinin olmama ihtimali, beraberinde ruh kavramının nereye gideceği sorusunu getirir. Görünüşün ötesinde var olan gerçeği bulmak ister. Öteki dünya yoksa varlığın özü olan ruh gerçeğinin nereye gittiğini merak eder:

-Yani şimdi teyzem ölünce, onu hani bizimkiler karşılamazsa filan.

-Senin kafa iyi mi lan!?

-Saçmalıyorum ben boşver. Ama yine de sana diyorum huuuuuu.

Ruh yoksa ne bok yiycez lan oğlum.¹⁶⁰

İnsan, varlığın özünü sorarken gerçekleri, görünen dünya ve gözleme dayandırır. Ancak somut gerçeklerin ötesini anlamak için aklın yetersiz olduğu durumlar vardır. “Geçmiyor bu, sabit” isimli şiirde metinsel özne, Allah’ın varlığını bulmak ister. Dünyanın bir devri daim olduğu düşüncesi, ona nerden geldiğini ya da nereye gideceğini sorgulatır. Akıl, bu konuları anlayıp çözümleme de yetersiz kalır. Bu düşünceler şiirsel beni, agnostik düşünceye götürür. Bu bilinmezlik içinde O diye tanımladığı yaratıcısına seslenir:

Benim yaşıım

O’ndan uzaklığımla ölçülür

B’enim sabitim O’dur.

¹⁵⁸ Keskin, a.g.e., 73.

¹⁵⁹ Keskin, a.g.e., 73.

¹⁶⁰ Keskin a.g.e., 74.

Ben geldim

Senden geldim

Sana geldim

*Sen O'ysan eğer.*¹⁶¹

Bilinmezlik ve ihtimaller şiirsel bende, yer yer inanç krizlerine dönüşür. Akıl ve inanç meselesi karşısındaki tavrı ve akli rehber edişi, onu geleneksel din görüşünün dışına iter. İnanç krizlerinin çıkışını, somut gerçekler üzerinde durarak sonlandırır. İnsanoğlunun öldükten sonra toprağa karışıp fosilleşmesi gerçeği, onu soyut olandan uzaklaştırır. Bilimin kesin olgulara ulaşması, ondaki inanç bağlamındaki çatışmayı noktalar. Şiirsel özneye göre insan, karbon ve merhametin ötesinde bir şey değildir. Ölümden sonraki insan bedeni için merhamet imgesini kullanarak insanın ölüm karşısındaki acizliğini dile getirir:

Ben geldim

Senden geldim

Sana geldim

Bir avuç karbon

*Bir avuç merhamet.*¹⁶²

Birhan Keskin, şiirlerinde dini inancı ahiret kavramının dışında kader olgusu üzerinden de verir. İslam inancında kadere iman, Allah'a inanmakla paraleldir. "XI" isimli şiirde metinsel özne, kader kavramının tanımını yaparken seslendiği kişinin aksine bir kader anlayışına sahiptir. İnançta şüphe ve kırılmalar, kader düşüncesini şiirsel öznenin alıkoyar. Adil olunmayan bu dünyada, yaşananların gerekçesinin kader olgusuna bağlanmasını anlamlandıramaz. Ayrıca filan sözcüğünü uzatarak kader hakkında söylenen ve anlamlandıramadığı daha birçok şeyin var olduğunu hissettirir. Bu doğrultuda metinsel özne, kendi iradesi dışında geldiği dünyaya yabancı oluşunun sancılarını çeker:

¹⁶¹ Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 29.

¹⁶² Keskin, a.g.e., 29.

Sen değil misin inanan

Hayatın büyük bir kader olduğuna,

kaderi yönlendirmek bile o büyük Kader'in

İçindedir fillllllllllllan.

...

İnanmıyorsun değil mi?

Beni bilmediğim bir dünyaya attı,

*diyyyyyyyyyorum.*¹⁶³

Birhan Keskin'in şiirlerinde bir yaratıcının varlığının olup olmaması söz konusu olsa da şiirsel ben'in, toplumsal bir meselede Allah'ın varlığına sığındığı görülür. Yaratıcının sonsuz gücünden yardım ister. "İskelede bir çırak"ta şiirsel ben, insan aleyhinde adaletsizliğin hâkim olduğu bir düşünceye varır. İnsanların insanlara yaşattığı bu adaletsizlik karşısında Allah'la samimi bir sohbete girer. İnanan bir tarafın karşısına, agnostik olduğunu dile getirdiğı kendisini koyarak bir karşılaştırmaya gider. İnanan kesimin samimiyetsiz ve yeryüzüne zarar verici tutumlarını eleştirir. Allah'ın yarattığı doğaya saygı duyulmamış ve inanç sadece lafta kalmıştır:

Ne diyeyim allahım

ben sana biraz platonığimdir biliyorsun.

Ben bu şüpheyi sırtıma yük edindim, öyle yürüdüm,

Gocunmam da yükümden de beni bilirsin.

Ama bunlar çok iştahlı allahım ve görüyorsun nasıl da dünyevi.

Bunlarmış senin kulların öyle diyorlar biz de kürenin üveyi.

¹⁶³ Birhan Keskin, *Y'ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 22.

*Öyle mi?*¹⁶⁴

Şiirsel ben, Allah’a sorular sorarak aslında dünyasında inanmadığı yaratıcıyı var eder. İnanmak istediği ve yaşanan adaletsizliğe son verecek bir yaratıcıya ihtiyaç duyar. Şiirin devamında öteki dünyanın varlığına değinerek bu dünyanın geçici olduğunu söyler. Ancak bunların olabilmesi için düşündüğü yaratıcının varlığının doğru olması gerekir. İhtimaller üzerinden konuşmayı devam ettirir. Allah’a inandığı halde doğanın genel ritmini bozan kişileri eleştirir:

Allah’ım bunlar tokileri seviyor, betonları, hızlı trenleri.

Oysa ne acelemiz var, ben ki bunca agnostığım yine de biliyorum

*ordaysan nasılsa geleceğiz yanına geri.*¹⁶⁵

Bu şiir, aynı zamanda “muhafazakarlığa bir tepki olduğu kadar kapitalist ekonomi ve kültürün çarpıklıklarına ve içinde yaşanan toplumun adaletsizliklerine yönelik bir eleştiridir.”¹⁶⁶

2.1.6.Yabancılaşma

İnsanın yaşadığı modern toplum hayatı beraberinde birçok önemli sorunu getirmektedir. Bu sorunlardan biri de yabancılaşmadır. Yabancılaşma, insanın varoluşunu anlamlandırmak için kendine yönelmesi sonucunda toplumdaki geleneklerden ve değişmez değerlerden kopma durumudur. Modernizmin doğurduğu yabancılaşma ya da dışsallaşma sürecinde kişi, çevresine olduğu gibi kendi benine de yabancılaşır. Günümüzde hızlı bir değişim sürecine giren toplum, teknolojinin gelişmesi, şehir hayatının gündelik zorlukları, kalabalık şehir hayatında yalnızlaşan ve yalnızlaştıkça yabancılaşan insanı beraberinde getirir. Dolayısıyla böylesi bir durum sonrası toplum, insanların iletişimsel kopmalar yaşadığı bir ortam haline dönüşür. İletişimsizliğin olduğu bir yerde ise yabancılaşma kaçınılmaz olur.

¹⁶⁴ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 25.

¹⁶⁵ Keskin, a.g.e., 25.

¹⁶⁶ Mustafa Günay, “Acının sesi ve küfür olarak şiir”, *Üvercinka Dergisi*, Nisan 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100550> (Erişim Tarihi: 25.08. 2019).

Toplumda görülen yabancılaşma kavramının edebiyata yansımaları, birçok türde olduğu gibi şiirde de kendini gösterir. Birhan Keskin'in şiirlerinde bu tema topluma, doğaya ve başka insanlara karşı duyulan yabancılık hissi şeklinde işlenir. Bazen de kişinin kendi benliğiyle çatışma halleri ve varoluşsal problemlerin doğurduğu yalnızlık hissinden hareketle yabancılaşmaya gidilir. Yalnızlık, iletişimsizlik, anlamsızlık, amaçsızlık, değersizlik ve anlaşılamamanın getirdiği sorunlarla ötekileşmeye gidilerek yabancılaşma işlenir. Şiirin, kısa ve yoğun olduğu durumlarda ise daha çok imgeler üzerinden bu temanın anlatıldığı görülür.

Birhan Keskin'in şiirlerinde benliğin, kendisine ve çevresine karşı mesafeli olduğu görülür. "KÜÇÜK ŞEYLER" ismini verdiği ve şiiri numaralandırarak altı küçürek şiir şeklinde yazdığı "VI" adlı bölümde yabancılaşma temasını, küfür imgesi üzerinden verir. Metinsel özne, dünyanın saçmalığı karşısında kendi dünyasına kapanır. Yakın çevresinden bağlarını kopartan şiirsel benin, yalnızlık ve yabancılık içinde dünyaya karşı öfkesi görülür. Tek dizelik olan bu şiirde metinsel özne, kendini şöyle tanımlar:

*Bir küfür gibi evde oturuyorum.*¹⁶⁷

Toplumda anlaşılamama ya da toplumu anlamama düşüncesinden hareketle insan, varlığına yani kendi özüne iner. Bunun neticesinde kişi, bir çıkmaza girdiğinde çözümü kendi varlığına yabancılaşmada bulur. "Hıdırellez" şiirinde metinsel özne, kendi varlığından uzaklaşarak gerçek beninden kopmak ister. Kendi dışında bir varlığa yönelerek onu yüceltip varlığına yabancılaşır:

Eski bir mağara duvarına çizdiğin bir keçiymidir

belki de ben anne.

Yıllarca taşlarda dillendiğime göre, oy!

*Sen bana bu hıdırellezde adımı yeniden koy.*¹⁶⁸

Şiirsel ben, insan olmanın dışında bir varlığa, bir keçiye dönüşmek ister. Bu mucizesini hıdırellez imgesi üzerinden vererek yeni bir isimde var olmak ister. Böylece

¹⁶⁷ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 50.

¹⁶⁸ Keskin, a.g.e., 57.

şiiirsel ben, özünü bulmak için önce kendine yabancılaşır; sonra da kendini yeni bir bedende ve yeni bir isimde var eder.

İnsanın, kendi kültürüne yabancılaştığı ve yaşadığı varoluş sancıları, beraberinde yabancılaşma problemini getirir. “XIX” şiirinde metinsel özne, gördüğü, yaşadığı ya da anlamaya çalıştığı dünyada kendini bir yere konumlandırıramaması karşısında, kendi varlığını anlamsızlaştırır. Yabancılaştığı beni, artık onun için bir anlam taşımaz. Varlık-yokluk ikilemi üzerinden kendini sorgular:

Varla yok arasındayım

Varla yok arasındayım

Hep, varla yok arasındaydım.

Zaten.

Ben bilmedim ki

niye teyelliyim, niye?¹⁶⁹

Şiiirsel ben, “teyelli” olma imgesini kullanarak varlığının eğreti olduğu mesajı üzerinden topluma yabancılaştığını okura anlatır. Böylece silikleştirdiği bedenini vardan çok, yok düşüncesine yakın görür. Yok olan kendisini, ancak önemsiz bir nesnenin varlığında görür.

Modern toplumda kişiler arası iletişimin azalması, insanın yaşadığı çağa yabancılaşmasına sebep olur. “Penguen” şiirinde şiiirsel ben, kendini insanlardan ötekileştirerek insanlar tarafından avlanıp zarar verilen bir penguene benzetir. Yaşadığı ve tanık olduğu olumsuzluklar yüzünden dünyanın onu yorduğunu söyleyen metinsel özne, insanlarla bir iletişim yakalayamaz. İçine kapandığı dünyasında anlatamadıkları ile toplumdan kendini soyutlaştırır. İnsanların bir olma, bütün olma fikrinden uzak olduğunu görür:

Dünya yordu bizi. Benim de söyleyemediklerim

¹⁶⁹ Birhan Keskin, *Y’ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 32.

Var. Hiç söyleyemeyeceğim onları belki de.

Uzun bir yolu geliyoruz seninle, yolu

geldikçe anlıyorum ki, biz,

*bu dünya üzerinde yürüyemiyoruz bile.*¹⁷⁰

Birhan Keskin şiirlerinde, şiirsel ben toplumda kendini yok gördüğü durumlarda varlığını, bir eşya, bir hayvan ya da bir bitki üzerinden anlatır. “ Düet/B” şiirinde metinsel özne, insanlarla azalan etkileşimini, iletişimsizliğini papatyanın dilsizliğinden hareketle anlatır. Toplumda iletişimi sağlayan dil ortadan kalkınca iletişimsizliğin yarattığı yabancılaşma görülür:

bir papatya kurusu gibi dilsizim işte

*bir papatya kurusu gibi dilsizim işte.*¹⁷¹

Toplumdan bağımsız, bir kenarda varlığı hissedilmeyen bir eşya gibi kendini nesneleştirmek, yabancılaşma kavramının doğurduğu düşüncelerdendir. “Ağrı” şiirinde şiirsel ben, giden sevgilinin ardından yalnızlaşan ve olduğu yerde herkese yabancılaşan birden fazla nesneye dönüşür. Kendi varlığı dışında birçok eşyaya bürünür. Günlük yaşamda karşılaştığımız sıradan nesnelere kendini benzetme düşüncesiyle bedenini silikleştirir:

Kıvrılıp giden dalgın bir yol, yolda eski bir taş,

Limanda bağlı bir tekne, yosunlu bir halat gibi durdum

Uzağımda açık denizdi o yürüdü gitti.

Ben kıyıda ıssız bir ev, ince boğazda gıcırdayan tahta iskele,

*İskelede bir lastik, az ilerde turuncu bir şamandıra,*¹⁷²

¹⁷⁰ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 49.

¹⁷¹ Keskin, a.g.e., 69.

Metinsel ben, kendini gerçekleştirirken dönüşen bir nesnellik içinde kendi varlığını yabancılaştırır. Benliğinin yarattığı zihin halleriyle gerçek beninden uzaklaşır.

Toplumda insanlar arasında cereyan eden iletişimsizliğin yarattığı değersizlik düşüncesi, bireyde yaşadığı topluma karşı yabancılık hissi uyandırır. Kendini topluma ait hissetmeme duygusu, beraberinde hayatın anlamsız olduğu düşüncesini getirir. Bireyde yaşanan bu bulanım, onu kendi dünyasında gittikçe öteki varlık haline dönüştürür. İki bölümden oluşan “KAKTÜS AND TEKSAS” şiirinde metinsel öznenin, toplumdan kendini yavaş yavaş soyutladığı görülür. İçinde yaşattığı duygulardan kimseyi haberdar etmez. Çünkü çevresinde onu anlayan ve onun gibi düşünen birileri yoktur:

Size,

bu odanın alacakaranlığından,

okyanusundan, beni boğan dalgalarından,

tenimde kalan tuzdan ve

yastıklarda kuruyan gözyaşından

hiç bahsetmedim.¹⁷³

Metinsel özne, dünyasında yaşadığı bu süreci insansızlaştırarak bir yalnızlığa gider ve kendini çevresindekilere karşı yabancılaştırır. Çevresinde gördüğü ve anlamlandıramadığı her hangi bir durum karşısında hayatın tuhaflığı üzerine düşünür. İnsanların yaşattığı değersizliğin, bireyde yarattığı kırgınlıklara değinir. Toplumda bilinçsizce artan bireyciliğin, samimiyetsiz kurulan diyalogların yarattığı iletişimsizlik ve yabancılaşma sorunsalı üzerinde durur:

Telefonla birlikte ışığı da kapatıp

bol şanslar deyişiniz, şanslar deyişiniz, deyişiniz

çınlarken içimde,

¹⁷² Birhan Keskin, *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 38.

¹⁷³ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016,107.

bunun beni ne kadar kırdığından

hiç bahsetmedim.

Bahsetmediğim çok şey var daha¹⁷⁴

Metinsel özne, şiirin ikinci bölümünde yaşadığı bu çağın insanlarını, kişisizleştirerek eleştirir. Onlara dair umudunu kaybeder, onlarla yaşadığı dünyayı cehenneme benzetir. Toplumda var olan olumsuzluklardan hareketle insanlara öfke kusar. Öfkesini akrep imgesi üzerinden verir. Böylece yalnızlaştırdığı dünyasına kendinden olmayanı koymaz. Kendini ötekileştirip topluma yabancılaşmakla aslında yaşadığı kirli çağa boyun eğmek istemez:

Sizinle yaşadığım her şey kıyamet,

Sizinle yaşadığım her şey cinnet,

Sizinle yaşadığım her şey cinayetti.

Ruh kirlendi,

kalbimin kenarına atını durduranlar için

akrep beslemekteyim.¹⁷⁵

Birhan Keskin, şiirlerinde modern çağ insanının ruhundaki soğuk iklimi vererek yabancılaşma sorunsalının bireyin dünyasında yarattığı yıkımlar üzerinde durur. İnsanların insanlara yabancılaştığı dünyada, yabancılaşma düşüncesi imgeler üzerinden yansıtılır. Yoz bir toplumun insanlarının, bilinçsiz eylemleriyle bireyin dünyasında ortaya çıkarttığı problemler ele alınır.

2.1.7.Kaçış

İnsanoğlu, yaşamı boyunca özgür, mutlu ve rahat yaşama isteği duyar. Bu isteklerin engellenmesi ya da kısıtlanması durumunda ise çeşitli uyumsuzluklar nedeniyle dünyadan uzaklaşma çabasına girer. Kişi, fiziksel sınırları zorlayarak düşünsel anlamda, iç

¹⁷⁴ Keskin, a.g.e., 108.

¹⁷⁵ Keskin, a.g.e., 109.

dünyasında ütöpik bir yaşam alanı kurar. Çünkü ütopyalara sığınmak, memnun olunmayan yaşam koşullarından bir kaçış halidir. Birey, toplumda yolunda gitmeyen durumlarda realiteden uzaklaşarak kendi dünyasında mutlu olmayı dener. Kaçış ve kendinden uzaklaşmak, bu durumda yapılabilecek en iyi şeydir.

Edebiyatta kaçış teması, genellikle uzaklaşmak ya da sığınmak şeklinde ortaya çıkar. Yaşanılan âlemden memnuniyetsizliğin olduğu zamanlarda hayaller aracılığıyla içine hapsolünmüş dünyadan uzaklaşılır. Nurullah Çetin kaçış şiirleri için; *“Bu tür şiirleri genellikle mutluluğu dışarda değil iç dünyasında yakalamaya çalışan, dış dünya ile sağlıklı bağlantılar kuramamış, hayal kırıklığına uğramış, bir şekilde zarar görüp örselenmiş, ürkmüş ya da yaratılışı gereği içe dönük şairler üretir.”*¹⁷⁶ der. Böylece sayılan bu sebeplerden ötürü birey, düş yoluyla hayali kurulan beldelele, tabiata, eski zamanlara daha doğrusu onu mutluluk ve huzurla saran her şeye sığınır.

Birhan Keskin’in şiirlerinde kaçış teması; yaşanılan dünyanın bütün kirlenmişliklerden arınarak tarihe, tabiata, çocukluğa ve uykuya sığınma şeklinde kendini gösterir. Toplumun gerçeklerinden uzaklaşıp tabiatla iç içe olmanın verdiği huzura sığınılır. Bazen de bireyde görülen yabancılaşma hissinin sonucunda sonu bilinmeyen yollara düşülür.

Günlük yaşamda ıstırap ve sıkıntı içerisinde olanlar, kaygıdan uzak diyarlara gitmek isterler. “TÜLLER VE SİLAH” şiirinde metinsel özne, hayalini kurduğu bir kasabada yaşadığını düşünür. Onu böylesi ütöpik bir kasabaya iten neden ise kavuşulamayan sevgiliyle orda mutlu bir yuva kurma özlemi duyuyor olmasıdır. Düşün sonsuz gücünden faydalanarak ruhunun gizli kalmış özlemlerini dışa vuran şair, gidilen yerde zamanı daha da geçmişe götürerek önceden yaşadığı yermiş gibi gittiği yeri yadırgamaz. Kasaba imgesi üzerinden sevgiliyle kurulan yuva özlemi, bir hayalden öteye gidemez. Toplumsal gerçeklere karşı verilen mücadele, kaçış için seçilen kasaba yolculuğunun kısa olmasına sebep olur:

Önü denizle başlayan rüzgârlı bir kasabadaydık.

Sanki yıllardır oradaydık. Her şey düzelecekti.

¹⁷⁶ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemleri*, 11.baskı, Öncü Kitap, Ankara 2013, 69.

*Orada doğmaya çabalayarak öldük.*¹⁷⁷

Yaşanılan âlemden hayali beldeye gitmek adı altında bulunduğu yerden uzaklaşarak kaçmak hissi “Gördüm bildim tam böyle işte” şiirinde de görülür. Şiirsel ben, mavi ve yeşilin bulunduğu bir mekân hayal eder. Rüya imgesi üzerinden herkesten uzak bir açık denizde bir gemide atlarla yolculuk eder. Atlar imgesiyle çok uzak eski bir zamana, eski bir tarihe gitmek ister. Çünkü yaşadığı çağda mutlu değildir:

Uzakta bazı yollarda bazı kavşaklar

Bazı akşamüstleri, bazı kavşaklar

Bazı kavaklar, sıra sıra

Geceden bir rüya, açık denizde mesela

*Atlar, atları taşıyan gemiler*¹⁷⁸

Şiirsel ben, özlemini duyduğu seyahatin bir rüya olduğu gerçeğine uyanır. Bu acı gerçek karşısında kaçış hayaline hep özlem duyar. Onun dünyasına sızan gerçekleri kabul eder, ancak yine bir rüyaya dalar ve bir yunus balığının karnını kendine mesken eder. Dışarıdan gelebilecek bir müdahale ya da etkiye karşı yunus balığının karnını bir set gibi kullanır:

Hepsi hepsi bir gurbet duygusu gibi

Burnumun direği bir de.

Dünya başıma yıkıldı uyandım bir,

*Bir kabul ettim uyudum Yunus ilinde.*¹⁷⁹

Birhan Keskin’in şiirlerinde rüya, bulunduğu dünyadan kaçmak için bir alternatif olarak sunulur. “Artık her şey tüccarların elinde” şiirinde metinsel özne, kederin onda yarattığı acı karşısında zihninde dünyadan kaçış planı kurar. Ona göre bu kaçış, ancak bir

¹⁷⁷ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 130.

¹⁷⁸ Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 36.

¹⁷⁹ Keskin, a.g.e., 36.

rüya sayesinde olabilir. Rüyanın varlığından bahsetmeden önce şiirsel ben, bir parantez içinde kederli halinden okuyucuyu haberdar eder. İnsanları bu dünyadan kaçıratan sebeplerin kederlerinden kaynaklandığı gerçeğine değinir:

(Kederlerini önüne yol yapıp gidenler vardı ya,

Onlar gibiydik dünyadan kaçmıştık bir gece.)¹⁸⁰

Metinsel ben, bilinmeyen, görülmemiş ancak hayal edilebilen dünyaların özlemi içerisinde rüya âlemine dalar. İnsanlara bahşedilen bu mucizenin bile ilginç yönlerinin olduğunu söyler. Çünkü bireyin bilinçaltı, rüyada devreye girer. Şiirsel ben, kendisine sunulan birden çok kapıya bir anlam veremez. Kaçış için tercih edilen rüyaya dalmak, onu kendi gerçeklerinden kurtaramaz:

Rüyaevi bu. Kapısında bir tuhaf numara.

İsteyen çıkıp istediği yere gidebilsin diye.

Ama kapılar insana, çıkıp gitsin diye mi

Girsin diye mi, rüya da bile olsa.¹⁸¹

Birhan Keskin şiirlerinde, kaçışın ve sığınmanın birkaç yönü vardır. Şairin, sığınakları ve kaçış yerlerinden biri de uykudur. “Taş Parçaları” 42 bölümden oluşan “yalnızlığın, terk edilmişliğin içinden tek bir kişiye, sevgiliye sesleniş”in olduğu uzun bir şiirdir.¹⁸² Şiirdeki bölümler, birbiriyle bağlantılı olduğu halde düzensiz bir biçimde Romen rakamlarıyla sıralanır. Şair, bu parçaları “tıpkı taş parçaları gibi hem bütünün parçaları olarak hem de tek tek değerlendirmek, okumak gerek”tiği mesajını verir.¹⁸³ Bu şiirin bölümlerinden olan “II” adlı şiirde uykuyu bir kaçış, yüklerinden kurtulup rahatlama veya bir özgürlük alanı olarak ele alır. Metinsel ben, yaşadığı dünyada sevgilinin yaptığı zulmün onda yarattığı yıkım karşısında uykuya sığınmak ister. İçine hapsettiği ve kimseye anlatamadığı şeyler, uykusunu kaçırır. Şiirsel ben, uyku halinin bir nebze de olsa onun

¹⁸⁰ Keskin, a.g.e., 30.

¹⁸¹ Keskin, a.g.e., 30.

¹⁸² Mehmet H. Doğan, “Keskin ‘ses’ler”, *Milliyet Kitap Eki*, Haziran 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61450> (Erişim Tarihi: 14.07.2019).

¹⁸³ Metin Celal, “Y’ol’da Ol’mak”, *Cumhuriyet Kitap Eki*, 29 Haziran 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61452> (Erişim Tarihi: 23.07.2019).

acısını hafifleteceğini düşünür. İnsani özellikler yüklediği uykuya seslenip yaşadığı gerçeklerden onu almasını ister:

İçerde tıkanan çılgılık dışarda inliyor

Sabaha karşı

Uyku kabul etmiyor beni

Dışarıdan bir yerden uzuuuuunnnnuzun

Bir inilti kopuyor.

İçimde zulmün duvarları.

Uyuuuuuuuuuu

*Alsana beni koynuna.*¹⁸⁴

Birhan Keskin, bu şiirde de “geleneksel dilbilgisi ve alışılmış sözcüklere taze bir kan vermeyi deniyor. Onlara kazandırdığı yeni anlamla insan, dünya ve varlık sorununu (...) gündeme getirmeyi amaçlıyor.”¹⁸⁵ Şair, türlü yinelemelerle harf tekrarını kullanarak şiirde anlatmaya çalıştığı düşüncüyü, sessel bir form içine yerleştirir.

Birhan Keskin, modern toplumun acıtan değişimi karşısında yalnızlaşan ve bulunduğu toplumda hiç olmanın yarattığı duyguyla bulunduğu yerden uzaklaşmak isteyenleri de şiirinde işler. “XX” şiirinde metinsel özne, kendini huzurlu ve mutlu edecek arayışlar içerisine girer. Ruhundaki yalnızlık çırpınılarından kurtulma çabası olumlu bir sonuç vermez. Kendini, yerini yadırgayan bir nesne olarak görür. Bulunduğu yerden öteki olmanın verdiği duyguyla kaçmak ister. Nerden-nereye uzaklaşmanın bilinmezliğiyle gittiği yerde bir şeyin değişmeyeceği gerçeğini bilir:

Gitmek mi yitmektir kalmak mı artık bilmiyorum

¹⁸⁴ Birhan Keskin, *Y’ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 15.

¹⁸⁵ Önay Sözer, “Birhan Keskin’de Aşkın ‘dünya’ hali”, *Varlık*, Ocak 2011
<https://www.metiskitap.com/catalog/text/61934> (Erişim Tarihi: 07.09.2019).

Yerini yadırgayan eşyalar gibiydim ya ben hep

*Ve inançlı, gitmenin bir şeyi değiştirmedigine.*¹⁸⁶

Metinsel ben, onu yaralayan problemlerden kaçmayı denese de yolculuk boyunca sıkıntıları beraberinde taşıdığını görür. Asıl problem kaynağına bile isteye geri döner. Böylece bitmeyen bir yolculuk ve arayış döngüsü içinde bulur kendini:

Beni hep aynı yerimden yaralayan o eve

*Yine de döneyim döneyim istedim.*¹⁸⁷

Yalnızlığa düşen insan, tabiatı gereği bulunduğu ortamdan kaçıp uzaklaşma düşüncesine girer. İçindeki karamsarlık duygusuyla bir yer arayışına girer. Kaçtığı dünyanın cennetten bir köşeye dönüşmesini ister. Bir yere sığamama ya da göçebelik hali “Taygam” adlı şiirde karşımıza çıkar. Ev imgesi üzerinden mutlu olunacak bir yuva arayan yalnız yolcunun ruh hali şiirde görülür. Ancak gidilmek istenen ev bir türlü bulunamaz. Şiirsel ben, başlangıcı ve bitişi olmayan sürekli bir yolda olma durumunu anlamlandıramaz. Hep bir yerlerden kaçış durumunda olur:

Değil burası bizim evimiz, burası da,

olmaz bize ev burası, burası değil, burası değil

*diye diye kaç yıl oldu yoldayız.*¹⁸⁸

Birhan Keskin, yaşanan dünyaya katlanamayışı “Kesif Su” şiirinde işler. Şiirde metinsel özne, kirlenen dünya karşısında bir kaçış yolu arar. Böylesi bir yaşamın ruh haline yansımaları, puslu ve sarı çin benzetmesi yaparak anlatır. Dünya, insanı rahatsız eden bir kışın soğukluğu kadar itici bir hale dönüşmüştür. Kalabalıklar içinde kaybolan bir şehirde yaşamak çilesine son vermek ister. Şiirsel ben, böyle bir dünyadan kaçıp gideceği mavilikler içinde uzak yerleri düşünür. Çünkü yaşanan dünya onun için bir zehirden başka bir şey değildir:

¹⁸⁶ Keskin, a.g.e.,33.

¹⁸⁷ Keskin, a.g.e.,33.

¹⁸⁸ Keskin, a.g.e., 61.

Puslu ve sarı bir çin sabahı gibiyim bazen

Sağım solum kış, şehir,

Üstüne ay mavisi düşmüş bazen uzak nehir

*Dünya bana göre bazen, bazı zehir...*¹⁸⁹

Birhan Keskin, yaşadığı çağda mutsuz ve umutsuz bir bireyin sorunsalına da şiirinde değinir. “AT” şiirinde şiirsel ben, modern toplumun hızlı değişimi karşısında geçmişe özlem duyar. Özlem duygusu onda bulunduğu yerden kaçıp geçmişe sığınma isteği uyandırır. Geçmişe olan özlemi “at” motifi üzerinden şekillenir. Beton yığınlarına bir gönderme yaparak önce atları yeşil bir çayırda hayal eder:

Yeşil bir çayırda hayali okşasındı yeterdi, onları

Çok şey değildi istediğim, akşamları eski bir ninniye

*koyunlardı başlarını.*¹⁹⁰

Metinsel ben, şiirin devamında çağın onda bıraktığı yorgunluğa değinerek atlardan kendine dost yapar ve onlara bir bir dertlerini anlatır. Yalnızlaşan dünyasında atlar, yalnızlığını gidermiş olur. Onlarla hayal dünyasında muhabbet ettikçe günümüzde türü azalan ya da yok olan atların ismine değinir, onlara özlem duyar. Atların yaşadığı zamanda olmak ister. Böylece yaşadığı realiteden uzaklaşarak eski zamana kaçmak mümkün olacaktır:

Bana da onlara da at oynatan dünya, duydun mu?

Yaz atı , kış atı , kiong , tarpan...hepsi gittiler /

*Bir benatı kaldı benimle şimdi*¹⁹¹

¹⁸⁹ Birhan Keskin, *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 22.

¹⁹⁰ Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 20.

¹⁹¹ Keskin, a.g.e., 20.

Eski zamana özlem duygusu, şiir dilinde de görülür. Eski Anadolu Türkçesi'nde kullanılan şimdi anlamına gelen “imdi” sözcüğü günümüz Türkiye Türkçesinde kullanarak şiirsel ben, eskide yaşama isteğini sözcük üzerinden vurgular:

imdi, bunca yıl içimde taşıdığım atlar

*boşaldılar benden.*¹⁹²

Birhan Keskin'in, şiirlerinde kaçış temasını, çocukların masum dünyasına dönme arzusu üzerinden anlattığı da olur. Uzaklaşmaya çalışılan toplumdan, çocukluğa sığınma isteği büyük ölçüde sorunlardan kaçma düşüncesinden doğar. “Sahra ve Serap...” şiirinde metinsel ben, çocukluk hatıralarını canlandırarak o zamana gitmek ister. Çocuksu duyguların yaşandığı döneme özlem duyulup sıkıntılarla dolu bu diyarlardan kaçmayı arzular. Bir çocuğun rüyasındaki saflığa gitmek, orda varlığını yaşatmak ister. Hayalini kurduğu yere varmak için ruhunu bedeninden ayırır. Özgür olan göçebe ruh, hayal edilene doğru yol alır. Şiirsel ben, bu yolculukta aklı yanına almak istemez; çünkü realiteden uzaklaşmasına engel olacağını düşünür:

Var ettinizdi beni

Hem de yok ettinizdi, bense bir çocuğun rüyasındaki

kartopu kadar gerçek olmak mı istedim.

Şimdi durdurun beni, indirin beni tesellimden

ey ruhum sen yola çık,

ben aklımı eski bahçeye gömeceğim.

*Bu yaylım ateşlerinde yıkanıp sana döneceğim.*¹⁹³

2.1.8.Yalnızlık

Tarih boyunca yalnızlık, edebiyatta çeşitli şekillerde ele alınır. Modern hayatla birlikte yalnızlığın boyutu ve şekli başka bir hale dönüşür. İnsanın yalnızlık hali, iki

¹⁹² Keskin, a.g.e., 20.

¹⁹³ Keskin, a.g.e., 137.

şekilde karşımıza çıkar: birincisi fiziki, ikincisi ise fikri yalnızlıktır. Fiziki yalnızlıkta birey, tek kalmayı seçerek bazen melankolik bir havayla yalnızlığını yaşar. Fikri yalnızlıkta ise kişi, insanlarla iç içe yaşadığı halde kalabalıklar arasında kendini yalnız hisseder. Modern çağ insanının esir olduğu bu duygunun birçok nedeni olabilir. Toplum tarafından anlaşılmama, sosyal hayata ayak uyduramama, ailevi problemler, bastırılmış duygular ve sahip olduğu hayattan memnuniyetsizlik, toplumsal yalnızlığa yol açan önemli sebepler arasında sayılabilir.

İnsanın, varoluşsal kaygılar yaşadığı süreçte de yalnızlığı tercih ettiği görülür. Dolayısıyla kişinin yaşadığı bunalımlar, onun kendini yalnız hissetmesine neden olan diğer önemli bir unsurdur. Kişi böylesi durumlarda insanlardan uzaklaşarak etrafındaki nesnelere yönelerek bir arayış içerisine girer.

Edebiyatımızda yalnızlık teması edebi metinlerde her şair ve yazar tarafından farklı şekilde işlenir. Günümüz sanatçıları, daha çok modern çağın insanlar üzerinde bıraktığı olumsuz etkileri göz önünde bulundurarak yalnızlığı işler. Birhan Keskin, yalnızlığı şiirlerine aksettirirken bu temayı, modern insanın kalabalıklar içindeki bunalımının yarattığı yalnızlık ve toplumsal düzenin yarattığı yalnızlık şeklinde ikiye ayırarak işler. Dikkat çeken bir diğer husus şairin, yalnızlığı insanların içinde yaşadığı kimsesizlik duygusundan hareketle anlatmasıdır. Veysi Erdoğan'a göre "Keskin'in şiirleri, hükmünü hâlâ sürdüren kalabalıkların tekil boyutunu birinci tekil yakınmalarla içselleştirdiğinden buna 'monokalabalık' adlandırması daha uygun düşer."¹⁹⁴

Selim İleri'nin "Toplumsalın alabildiğine karanlık görünümünde bireysel sızı ve iç sızıya kilit vuran şair"¹⁹⁵ olarak nitelendirdiği Birhan Keskin, şiirlerinde yalnızlığa özel bir vurgu yapar. Son kitabı olan *fakir kene* eserinde, yalnızlık teması iki dizelik bir şiirde görülür. "KÜÇÜK ŞEYLER" şiirinin "III" diye numaralandırılan bölümünde, günümüz insanının iletişime kapalı durumu eleştirilir. Metinsel özne, balkonunda yetiştirdiği iki acı biberin birbirlerine gösterdiği şefkati, kendisini yalnız hisseden insanoğlunda görmemeyi hayretler içinde izler. Biberlere anlam yükleyerek aslında insanların eksik yönlerine dikkat çeker:

Ben bunu gözlerimle gördüm, yalan yok, kendi balkonumda!

¹⁹⁴ Erdoğan, a.g.e. <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61348> .

¹⁹⁵ Selim İleri, "Başıma neler geleceğini hissetmişim", *Radikal Kitap*, 18 Mart 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100007> (Erişim Tarihi: 12.04.2019).

*-Bir acı biber bile yanındaki bibere sarılıyordu.*¹⁹⁶

Şiirsel ben, yalnız ruhun yaşadığı duyguları insanoğlunda görüp bir biberde göremeyişini “bile” edatıyla pekiştirir. Düşünemeyen bir bitkinin yanındakine sarılışından hareketle modern insanın kendisini bu mısraların arasında bularak eksiklerini görmelerini ister. Şair, ihtiyaç duyulan bir anda dostlarının yanında bulunmayışının eleştirisini yapar.

Bireysel bunalım ve yalnızlık hali “Depozit” şiirinde ise metinsel özned, ümitsiz bir ruh haline dönüşür. Sorgulamaya başlayan şiirsel ben, varoluşun yarattığı kaygıyla günümüz dünyasından kopar ve kendini yalnız hisseder. Birhan Keskin’in şiirlerinde “İnsanın baştan beri bir anlam, kendi kadar yaşadığı dünyayı anlamlandırma sorunu”nun¹⁹⁷ var olması, yalnızlığı şekillendiren unsurlar arasında yer alır. Metinsel öznenin varoluşsal kaygıları, onun kendisini kimsesiz algılamasına neden olur:

Ağrım geçer, nehirler üstüme akar üstüme

UmDumDu bu dünya,

*Bazen benim sanırım bazen hiçkimsem yok.*¹⁹⁸

Şair, yalnızlık duygusunu biçimsel özelliklerden yararlanarak da verir. Ummak sözcüğünü vurgulayarak insanlar karşısında yaşadığı hayal kırıklığını, bu sözcük üzerinden verir. Hayal kırıklığına sebep olan şey, ağırlaşan dertleri karşısında kendisine bir paydaş bulamamasıdır. Ayrıca “bazen” sözcüğünü tek dizede iki defa kullanarak yalnızlık duygusu karşısındaki acizliğini dile getirir. Dizeye “sanırım” sözcüğünü de ekleyerek bu gerçeğin doğru olmamasını ister.

Birhan Keskin, bazen şiirlerinde hüznün ile yalnızlık ilişkisini birleştirir. “Çöl” şiirinde şiirsel ben, terk edilmiş bir ruhun hüznü karşısında yalnızlığa gömülür. Ancak bu terk ediliş, fiziksel bir yalnızlıktan ziyade fikri bir yalnızlıktır.

¹⁹⁶ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 47.

¹⁹⁷ Halim Şafak, “Birhan Keskin’in ‘siyah bavulu’!”, *Şiiri Özlüyorum Dergisi*, S.17, 20 Mayıs 2006 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61456> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

¹⁹⁸ Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 39.

Yaşadığı dünyayı çölleşen bir düzlüğe benzetir. Ayrıca çöle insani bir özellik olan sağır olma vasfını vererek insanların çölleşen düşüncelerini de eleştirir:

Bu sağır bu anlamsız bu ağır düzlükte

Dur diyor ayaklarım, dinlen, bekle.

Her şey her şey terk etmiş seni

*Bir taşın bir kumun gölgesi bile*¹⁹⁹

Şiirsel ben, anlaşılmamak duygusundan hareketle yalnızlaşan dünyasından herhangi bir nesneye sığınmaktan bile umudunu keser. Bu yalnızlığın yarattığı keder karşısında hayata dair bir kıvılcım bekler. Yaşadığı ümitsizliği giderecek küçük bir ses arayışına girer. Metinsel özne, duymak istediği sesi alfabenin son harfinden bilinçli olarak seçer. Böylece umudunu son ana kadar kaybetmek istemez:

Derinden yankıyı yüzeye,

Yüzeyden derine

*Bir z sesi olsun yeter, bana ondan söyle*²⁰⁰

Yalnızlığın bir başka izine ise şairin “AFRİKA” şiirinde rastlanılır. Şiirsel ben, kendisini insan olmanın ötesine götürerek bir file benzetir. Aslında fille kendisini özdeşleştirerek içinde bulunduğu hayattan bir şekilde kopma yoluna gider. Anlaşılamama duygusundan ileri gelen bu yalnızlık, metinsel özneyi bir hayvana dönüştürür:

Savanda, sararmış kuru otlar arasında

Dolanın yalnız bir fil gibiyim.

Durduk yerde bir Iguassu şelalesi,

*Ya da aklımdan şimşekler geçir benim.*²⁰¹

¹⁹⁹ Keskin, a.g.e., 28.

²⁰⁰ Keskin, a.g.e., 28.

Şairin, tek dörtlükten oluşan bu şiirinde yalnızlık, imgeler üzerinden okura verilir. Önce bir file dönüşen şiirsel ben, daha sonra Brezilya’da dünyanın en büyük şelalesi olan Iguassu şelalesini tasavvur eder. İçindeki keder o kadar büyüktür ki dünyanın en büyük şelalesindeki su, ancak file dönüşen şiirsel bene yeter. Yalnızlığın onda yarattığı hüznü yok edebilecek gücü, şelale suyunda bulur.

Birhan Keskin, yalnızlığı eserlerinde bazen bir kaçış olarak da ele alır. Bir nevi toplumdan kaçan bireyin yalnızlığa sığınma hali görülür. “Karıncı” şiirinde yaşananlar karşısında güçlü bir sabır kazanan bireyin, kendini zamanla toplumdan soyutladığı dile getirilir. Şiirine “Karıncı” ismini koymas da gerçek hayatta karıncaların büyük bir kararlılıkla hedefine odaklanıp sabırlı bir hal sergilemelerindendir. Şiirsel ben, sabrın netice vermemesinden dolayı etrafındaki kalabalıklardan umudunu keserek yalnız bir ruh halini tercih eder:

Ah! yine de yolumdaki kederi kimse bilmesin,

büyüsün, genişlesin, dolansın ömrümü;

kapısı kapalı çoktandır, penceresi dargın.²⁰²

İnsanlara karşı güvenini kaybeden metinsel özne, anlaşılamama durumundan muzdarip olduğunu şiirde dile getirir. Etrafındaki kalabalıklara rağmen yalnızdır. Anlaşılmaktan vazgeçtiği için içinde tuttukları, yaban bir çığlığa dönüşür:

Kim anlayacak bu kor işaretleri?

Kimsenin dilinden okunması içimde ufalan.

Ovada ve dağda saklı bir mavi için

düştümdü yola. Benim de yaban bir çığlığım vardı,

Çok zaman oldu, teslim ettim onu rüzgâra.²⁰³

²⁰¹ Birhan Keskin, *Ba*, 7.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, 23.

²⁰² Birhan Keskin, *Kim Bağışlayacak Beni*, 8.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 15.

²⁰³ Keskin, a.g.e., 15.

Kalabalıklar arasında yalnızlaşmak “ DELİLİRİKLER II” şiirinde farklı bir şekilde resmedilir. Metinsel öznenin hissettiği psikolojik yalnızlık, şekilsel olarak okura sunulur. Zihnindeki dünya ile yaşanan dünya arasındaki farklılıklar, şiirsel bende bir mide bulantısına dönüşür. Yaşam boyunca yaşadığı dertleri dinleyecek bir insan bulamaz etrafında. Anlayışsız insanların etrafında olmayışının memnuniyetini dile getirir. Bu memnuniyet, kendini daha yüksekte ve üstün görmekten ileri gelmez. Onu anlamayacak kişilerin, zihnini gereksiz yere meşgul etmesini istemez. Yalnızlığını etrafında duran boş sandalyelerden hareketle anlatır. Etrafındaki bütün sandalyeler boştur ve onu yanından almak isteyen insanlara seve seve vermek ister:

Aslında

hazin bir öyküdür bu

anlatmaya yakışmaz sesiniz

yanımdaki bütün sandalyeler boş,

alabilirsiniz.²⁰⁴

İnsanlara karşı kaybedilen güven hissi, şiirsel benin kendisini toplumdan soyutlamasına neden olur. Yıllarca kapısı açılmayan yapılarda, kendini topluma karşı hapseder. Geçen zamana rağmen değişmeyen bir toplumla tekrar karşılaşır. Bu keder karşısında iç bulantısı yaşar:

Gaseyan...

Yıllar sonra kente çıktım

Örümcek ağlarının, paslanmış kapılarının ardından

Kente çıktım,

Yıllardır sallanan bir sandalyenin ardından

Tozlar içinden.²⁰⁵

²⁰⁴ Keskin, a.g.e., 152.

Toplum tarafından fikren dışlanmak hissi, bireyi yalnızlığa iten nedenler arasında sayılır. “Eksik Cinayetler” şiirinin “II” isimli bölümünde metinsel özne, yalnızlığı bir zindana benzetir. Zindana dönüşen bu yalnızlığa sebep olan ise toplumun kendisidir. Şiirsel ben, yaş aldıkça çocukluktan uzaklaşmanın kederi karşısında üzülür. Büyümek ona toplumu eleştirme kabiliyeti kazandırır ancak ondan çocukça mutlulukları uzaklaştırır. Toplumdan ve yaşadığı çevreden fikren kopan şiirsel ben, toplumun düşüncelerinden bir kaçış arar. Bir çıkış yolu bulamayan metinsel özne toplumun yarattığı zindanda yalnızlığa kendini mahkûm eder:

Ben büyüdüm

akasyalar öldü

üzgünüm.

dışınız çok kalabalıktı

beni içinizdeki zindana attınızdi²⁰⁶

İnsanoğlu yaratılışı itibari ile iletişime açık sosyal bir varlıktır. Başkalarıyla sevinçlerini, hüznlerini, başarılarını, dertlerini paylaşma ihtiyacı duyar. Bahsedilen bu duygular paylaşılmadıkça birey terk edilmişlik, yabancılık ya da kimsesizlik duygusuna bürünür. Bu da onu yalnızlığa iter. Birhan Keskin’in *CİNAYET KİŞİ* şiir kitabının girişinde herhangi bir başlığı olmayan şiirde şair, yalnızlığı varoluşsal bir problem olarak anlatır. Yalnız olma halini, şiire bir başlık vermeyerek herhangi bir yere ait olmama üzerinden okura anlatır. Başlıksız bu şiirde, kendisiyle baş başa kalan kişinin yalnızlık sancıları görülür. Yalnızlığını ortadan kaldıracak bireylerin varlığını bildiği halde devam eden bu durum karşısındaki çaresizliğini dile getirir:

Birbirini tamamlamak üzere varolanlar

birbirini tamamlamıyor,

kendime dökülüyorum,

²⁰⁵ Keskin, a.g.e., 152.

²⁰⁶ Keskin, a.g.e., 114.

2.2.Toplumsal Temalar

2.2.1.Toplumdaki Değerlerin Yitimi ve Eleştirisi Üzerine

Evrensel insani değerler, insanlık tarihi boyunca birçok edebi metinde işlenir. Edebiyatın insanları bütünleştirici gücünden haberdar olan şair ve yazarlar, eserlerini çoğu zaman insan sevgisi, değeri ve hoşgörüsü üzerine biçimlendirir. Bu doğrultuda karakterlerin düşünce dünyaları belli bir amaca hizmet ederek toplumu ve çevreyi ulaşılmak istenen değerler etrafında toplar. Ancak ortak kültür mirası bu hususta göz önünde bulundurulur.

İnsan sevgisi ve değerinin dayandığı edebi metinlerde adalet, barış, eşitlik, özgürlük, demokrasi ve insan hakları gibi temalar baş gösterir. Eserlere yansıtılan bu temaları belirleyen ise şair veya yazarın kendi düşünsel tutumudur. İnsan onuruna ve haysiyetine verilen saygının yanında yaşanan dünyaya da bir saygı söz konusu olur.

Birhan Keskin, toplumsal değerler üzerine yazdığı şiirleriyle dikkat çeken günümüz şairlerindendir. Özellikle son iki şiir kitabında bu etkiyi daha iyi görmek mümkündür. İlk dönem şiirlerinde bireysel konular ağırlıktayken son dönem şiirlerinde toplumsal meselelere doğru gittiği görülür. Gerçek hayatı şiirlerinin potasında eriten şair, okurla arasında güçlü bir bağ kurar. Ona göre bir şairin “Yalan söyleme hali yok ama başka bir dünya kurma hali var. O dünyayı kurarken, çok bilindik bir dünyadan ve çok bilindik ahlaktan tabii ki uzakta olacak.”tır.²⁰⁸ Böylece bilindik olmayan bir dünya üzerinden okura, var olan problemleri sorgulama olanağı sunar.

İnsanı ve toplumu sarsan sorunlar karşısında bir çağrı niteliğinde olan Birhan Keskin’in şiirleri, toplumsal değerler üzerine şekillenir. Kendisi de şairliğine toplumsal bir misyon yükler ve “Hiç kimse durup dururken şiir yazmaz. Bilakis, düzenle ilgili ve genel olarak bir rahatsızlığı olduğu için yazar. Yoksa, kendini dünyayla son derece barışık hisseden bir insanın şiir yazmasını beklemeyiz.” der.²⁰⁹ Toplumsal hassasiyetleri son derece gelişmiş olan Birhan Keskin, şiirlerinde insanın saygın olduğu, aşağılanmaya ve

²⁰⁷ Keskin, a.g.e., 83.

²⁰⁸ Gülgün, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2954>.

²⁰⁹ Yeni, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3028>.

zulme layık olmayan bir birey olduğu üzerinde durur. Dolayısıyla insanı değersizleştiren her şeye karşı başkaldırı ve eleştiri görülür şiirlerinde. Savaşların toplum ve insanlık üzerindeki olumsuz etkisi, işçilerin zorlu mücadelesi, sınıf farklılığı, sokak çocukları gibi insan değeri üzerine birçok tema şiirlerinde görülür. Ayrıca şair, sadece insan değeri üzerine değil toplumda değer arz eden doğaya verilen zararı da şiirlerinde işler. Bu doğrultuda betonlaşmaya doğru hızla giden toplumun eleştirisini de yapar.

Birhan Keskin, toplumsal meseleleri şiirlerinde işlerken, karakterleri genellikle günlük hayatta karşılaştığımız ancak dikkat etmediğimiz sıradan kişilerden seçer. Toplumun onlara bakış acısını ve tutumunu eleştirmeyi ihmal etmez. Toplumda gördüğü adaletsizlikleri, insana verilmeyen değeri, hoşgörüyü ve insan haklarına saygıyı okura anlatmak ister. Şiirlerinde “Artık metal bir plakaya dönüşmüş yeryüzüne, ya da onca zulümlerine, kan dökmelerine karşın hiçbir şey olmamış gibi davranan ‘medeniler’in arsız yüzüne” rastlarız.²¹⁰

2.2.1.1. İnsan Değeri

Birhan Keskin’in şiirlerinde insan değeri, önemli bir unsurdur. Şiirlerinde ezilen halktan yana bir duruş, küçük insanlara yönelik merhamet duygusu, insancıl bir bakış acısı dikkat çeker. Bu düşüncenin temelinde insan sevgisi ve değeri yatar. Şiirlerinde insanın mutluluğuna engel teşkil edecek her şeyin yaşamdan çıkartılması gerektiği görülür. Toplumda kısa sürede oluşacak mutluluğu ise çoğu zaman sosyal adalet ilkesine bağlar. İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda bu adaletin sağlanması gerektiğini düşünür. Davit Harvey “ Sosyal Adalet ve Şehir” eserinde “*ihtiyaç, birçok farklı faaliyet kategorisine göre tanımlanabilir-bunlar zaman içinde pek değişmezler.*”²¹¹der. İnsanların ihtiyaç kategorisini şu şekilde sıralar: “*1.gıda, 2.konut, 3.sağlık hizmeti, 4.eğitim, 5.toplumsal ve çevresel hizmet, 6.tüketim malları, 7.boş zamanların değerlendirilmesi olanakları, 8.semt konforları, 9.ulaşım hizmetleri.*”²¹² Toplumda bu ihtiyaçlardan birinin tıkanması halinde sosyal adalet ilkesi anlamını yitirir. Çünkü her insanın önemsedığı asgari düzeyde²¹³ başat gerekliliklerdir bunlar. Birhan Keskin’in şiirlerinde, toplumda aksayan bu ihtiyaçların insan ve toplum üzerindeki etkisine yer verir.

²¹⁰Turan Karataş, “Ve katılıyor dünya giderek”, *Yeni Şafak Kitap Eki*, 5 Mayıs 2010 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61926> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

²¹¹ Davit Harvey, “*Sosyal Adalet ve Şehir*”, (Çev.: Mehmet Morali), Metis, İstanbul, 2009, 98, (Esin orijinali 1973’te yayımlanmıştır).

²¹² Harvey, a.g.e., 98.

Toplumun alt tabakasını oluşturan insanların yaşam kavgası, işçi sınıfının zor çalışma koşullarının görüldüğü şiirlerde, toplumda eksik olan adaletin eleştirisi yapılır. “Sokaktan bir tinerci geçer” şiirinde metinsel öznenin sokak tinercisiyle empati kurmaya çalıştığı görülür. Şiirde sokak dili tercih edilerek şiirsel ben bir sokak insanı gibi konuşturulur. Yaşanılan hayata mecbur kalınan tinerci ve buna sebep olan “beyler” diye tanımladığı kişilerle diyaloga giren metinsel özne, sokağın kirli bir yer olduğunu söyler. Güçlü olanın kazandığı bu dünyada kendileri için bir huzur olamadığını dile getirir:

Sokağın kiri sokağın taşından kayıyor, kaygan beyler!

Ben sizinle hiç göz göze gelmedim.

Gözlerim kayıyor, baksan göreceksin, kayıyor her yer.

El yamanmış bey yamanmış, tamam beyler!

Haramdır bize rahat yer zaten, zaten rahat yer beyler!

Mecburen sustalı bıçak benim bu hayatım

*Sizin hayatınıza arkadan dayanan, arkadan dayanan beyler!*²¹⁴

Birhan Keskin, toplumsal sınıflar arasındaki zıtlıkları, çelişkileri yansıttığı şiirlerinde adalet kavramını okurun zihninde tekrar tekrar çizer. “ Kardeş payı” şiirinde, olmayan bir adaletin çemberinde bıraktığı halkın dünyasını okurla buluşturur. Metinsel özne, ikilikler üzerinden toplumsal eşitsizliği dile getirir. Bir kuru ekmeğe muhtaç kalan halkın karşısına dünya mutfağını bilen bir kesimi koyar. Aynı zamanda toplumsal problemlerle mücadele eden halk yine ezilirken; diğer kesim gününü gün eden vurdumduymaz bir halde yaşamını devam ettirir:

Bana ekmeğin kabuğu

Sana steak sana fusion sana dünya mutfağı

Sana fitness sana ozon odalarında sağlık

²¹⁴ Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 49.

Bana sokaklarda can havli bana biber gazı

(...)

Senin parmağına pırlanta, senin yüzüne tuscany ışığı

Alnıma kömür karası benim. Alnıma kara yazı

Sana sessiz sakın deniz orman manzarası şehrin içinde

Bana ev diye dört duvar çatı diye çınlayan bu ne²¹⁵

Metinsel özne, şiir boyunca toplumda görülen haksızlığı, eşitsizliği karşılaştırır. Toplumda gördüğü adaletsizlikleri ve insana verilmeyen değeri, ironik bir dille eleştirir. Büyük evlerde yaşayan zenginlerin yaşamını gören şiirsel ben, küçük evinin çatısını ve küçüklüğünü sorgulamaya gider. Şiirin son kısmında 17.yy halk edebiyatı şairi Kul Himmet'in sözlerine rastlarız. Şair, bu dünyanın geçici olduğu, mal ve mülkün kimseye kalmayacağını halk ozanının iki dizelik şiiriyle dile getirerek şiirini bitirir:

Diyeceğim;

Tüm bedesten senin

olsa ne fayda benim²¹⁶

Şair, şiirin temasını güçlendirmek için metinlerarasılık tekniğiyle şiirinde yer verdiği halk ozanının sadece şiirinden faydalanmaz; aynı zamanda divan edebiyatından yola çıkarak şiirini beyit halinde yazar. Böylece şiirinde farklı bir biçim tercih ederek modern düşüncelerini eskinin potasında eritir.

Birhan Keskin'in küçük insanların dünyasını gerçekçi bir tavırla çizdiği diğer bir şiiri "Öteki" şiiridir. Kenar semtlerde ve darda kalmışların hikâyesini şiirinde işler. Şiirsel ben, halktan yana bir tavır tercih eder. Okura adaletsizliği görebileceği yerden seslenir. Bunu yine zıtlıklar üzerinden anlatır. Ancak bu sefer daha sert bir dil tercih eder. Çünkü yaşananları kabul eden bir kesimle karşılaşır. Öfkesi bunu kabul eden kesime değil,

²¹⁵ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 30.

²¹⁶ Keskin, a.g.e., 31.

onlara bunu dayatan sistem ve bunu yaşatan yüksek kesimdir. Zaten şiirin başlığını “Öteki” diye seçerek ezilen kesimin toplumda ötekileştirilmesini anlatır:

Ama siz yükseleceksiniz hep bembeyaz,

Onlar aşağıda siyah kalacak!

Sizin başınız bulutlarda dursun onlar balçıkta bacak!

Siz tatlı rüyalarınızı görün, onlar terleyip sıçrayacak!

Kavunun kabuğuna bıçağı indirin siz, onlar kaçışacak.

*Genişleyin siz merkezde onlar kenarda daralacak!*²¹⁷

Toplumcu-gerçekçi bir anlayışla devam eden metinde şiirsel benin kinayeli anlatımı, dikkat çeker. Sosyal eşitsizliği ve adaletsizliği içinde barındıran topluma ve üst tabakadaki insana inceden inceye dokundurur. Onların haksız ve yanlış tutumlarının kırıcı noktalarına değinir. Bilinen ölüm gerçeğinden habersiz gibi davranan “Siz” diye bahsettiği kişileri, şiirde ötekilerden farklı bir yerde konumlandırarak “siz” sözcüğü üzerinden bir ayırımı gider. Her şeyin en güzelini ve en özelini kendine layık gören yüksek kesimin karşısına avam diye bahsettiği ezilen kesimi yerleştirir. Ancak şiirsel ben, küçük insanların tasvirini yaparken zengin kesimin dünyasındaki tabirleri onlar için kullanmayı tercih eder:

Siz nasıl da menekşe gözlüsünüz onlarsa hep aç gözlü!

Ah siz ölümsüzsünüz dünya üstünde, onlar ölümlü.

Ve siz nasıl da güzel kokuyorsunuz, insanın hası

Onlar kenarda kirliler; onlar atık, onlar sası.

Ah siz, nasıl da “Siz”siniz buram buram, onlar avam.

*Bu cahilin, yoksulun, barbarın ıstık neyine, onlar ziyan!*²¹⁸

²¹⁷ Birhan Keskin, *Y’ol*, 9.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 73.

²¹⁸ Keskin, a.g.e., 73.

Birhan Keskin, edebiyatı kullanarak toplumdaki adaletsizlikleri görmemizi sağlar. İnsan haklarını toplumda var olan problemlerden yola çıkarak şiire konu eder. Ancak salt gerçekler olduğu gibi değil imgeler ya da alaycı bir dil kullanılarak verilir. Şiirlerinde arzu edilen ve ideal olan adaletin eksikliğinin yarattığı yıkımları sıralanır. “Darıdünyalılar” şiirinde metinsel ben, yoksul insanların zorluklarına değinir. Düşünce özgürlüğünün dışında, fiziki koşulların özgürlüğe engel yarattığı nedenler üzerinde durur. İnsanların dar alanlarda yaşamak zorunda kalmasını, fakirliğe bağlar:

Evlerimiz sokağımızda bizim üst üste yığılmış. Öyle yakınız!

Biliriz yan yana sokulmak bu dünyadaki yoksulluğumuzdan.

Kimine dünya gerek, dünyaya kazzık gerek, çakmak gerek!

*Biz dünyada cevize sığdık nasılsa gideceğiz diye burdan.*²¹⁹

Şairin şiirlerinde, insan haklarından söz etmenin yanında zor durumda kalanlara çözüm üretemeyenlerin eleştirisine de rastlanılır. “Vicdan” şiirinde şiirsel ben, adalet öğeleri üzerinden insan felsefesi tartışması yapan sözde aydın insanlara seslenir. İcraatın lafta değil uygulamada olması gerekliliğine değinir. Metinsel özne, toplumda maddi imkanları kısıtlı olanları, toplum gerçeği adı altında anlatmanın yetersiz kaldığına, aynı zamanda sorunlarla kuşatılmış insanlara yol gösterme ve el uzatmanın gerekliliğine inanır:

İkide bir lafını edince kefareti sanıyorsun.

İçti boşalıyor, anlamıyorsun

Bazen sıcak koynunda sanıyorsun onu sen

Şöyle ılık ılık önümüze önümüze taşıyorsun

Köşenden yontmataş kalem kalem görünce

Atkestanesi sanıyorum seni ben.

Üşüyene battaniye örtmüyor,

²¹⁹ Keskin, *Soğuk Kazi*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 50.

*Gereksiz kükrüyorsun sen.*²²⁰

Birhan Keskin, değerler üzerine şiirlerini oluştururken toplumda yeterli değeri göremeyen çocukları da anlatmayı ihmal etmez. Zorlu yaşam koşullarının, çocuklar üzerinde bıraktığı olumsuzluklara şiirlerinde rastlanır. “ Ücretsiz dert kitabı” şiirinde toplumun aksayan yanlarının bir çocuktan götürüleri, okura verilmek istenir. Yarınları olmayan, çalışmak zorunda kalan küçük adamlar şiirde anlatılır:

Nerede uçuk benizli bir gün varsa

O güne, o uçuk renge benziyorlar

Yarım çocukluk, tuğlasız gençlik,

*Say ki bir ömür sıvanmamış duvar.*²²¹

Metinsel özne, geleceği umutsuz olan çocukları tuğlasız duvar imgesi üzerinden verir. Çocuklar yaşanan toplumun birer aynasıdır. Ne yazık ki tutulan aynadan memnun kalmayan şiirsel ben, “Ücretsiz dert kitabı” diyerek günümüz eğitim sistemini de eleştirir. Günümüzde devlet okullarında ücretsiz dağıtılan ders kitaplarına göndermede bulunur. Hatta çocukların küçük yaşta okuması gerektiği kitapları, bir harfi değiştirerek “ders” değil “dert” kitabı diye tasvir eder. Çocuk olmanın gerekliliği dışında başka uğraşlara mecbur bırakılan, mendil satan çocuklara üzüldür ve onların yükünü ağır bulur:

Biricikken onların da gençliği

Adları öyle duruyken herkes kadar

Ve dünya yatak olacakken onlara

Onlar dünyaya... ellerinde selpaklar,

Neye benziyor sokaklarımız, evlerimiz

Şehirlerimiz ki ona benzesin çocuklar?

²²⁰ Keskin, a.g.e., 53.

²²¹ Keskin, a.g.e., 52.

Sırtını dönmüş de güne bir efkâr

*cigarasıyla birlikte yorgun tütüyorlar.*²²²

2.2.1.2. Çarpık Kentleşme

İnsan, diğer canlılarla birçok ortak noktaya sahiptir. Bu ortak noktaların başında aynı doğal çevrede yaşamaları gelir. İnsanoğlu, içinde yaşadığı doğal çevrenin bütün imkânlarından fayda sağlayarak beslenme, korunma, barınma ve estetik haz gibi doğanın birçok yönünden yararlanır. Yaşamak için doğaya muhtaç olan insan, bu yüzden doğa ile sürekli olarak ilişki içindedir. Onun toplumsal yaşam içinde geliştirdiği sosyo-kültürel ilişki şekilleri, doğaya tutumunu belirlemede önemli rol oynar. Günümüzde ne yazık ki doğa ve doğal yaşama gereken önem verilmemektedir.

Hızla şehirleşen bir toplum ve beraberinde yaşanan değişimler, doğanın ruhuna ve dokusuna zarar verir. Dünyada ve ülkemizde artan nüfusun sonucunda ihtiyaçların şekli, toplumda farklı bir hal almıştır. Bu farklılıkların başında, yoğun betonlaşma ve beraberinde gelen çarpık kentleşme vardır. İnsanlara daha iyi bir yaşam sunma düşüncesinden yola çıkılarak yapılan bu değişimler, doğanın dokusuna aykırı bir hal alır.

Birhan Keskin, toplumda yaşanan bu yanılsamalara ve yanlış tutumlara dikkat çeker. Şiirlerinde “teknolojinin insanı yabancılaştırması, binalarınsa insanı yalnızlaştırmasını” konu edinir.²²³ Yok edilen yeşil alanlar, betona gömülen insanlar, doğanın tahribatı şiirlerinde göze çarpar. Buna sebep olan yetkililere eleştiride bulunarak sorumsuz insanların yanlış hamlelerini ironik bir dille ele alır. Keskin’in şiirlerinde “İlk isyan, şehrin içinde, doğaya, ağaca, yaşamının nefes alıp vermenin önüne dikilen ‘beton’adır. (...) Şimdinin ‘toki, beton ve hızlı tren seviciliğine’ karşı koyar.” şair²²⁴

“Tespîh” isimli şiirde de betona sıkışmış insanlar ele alınır. Toplumumuzda “konutun yalnızca bir ‘ihtiyaç karşılama’ aracı olmayıp bir toplumsal ilişki aracı olduğu düşünülürse”²²⁵ yok edilen doğanın yerine yan yana üst üste inşa edilen yapıların insan ilişkilerinde bıraktığı tahribat kaçınılmaz olur. Betonlaşmanın getirdiği yıkımlara

²²² Keskin, a.g.e., 52.

²²³ Ayşe Begüm Çelik, “Bir İmkansızlık Tasarımı(1): Kolektif Bellek ve Şiir”, *Mesele Dergisi*, Nisan 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100889> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

²²⁴ Ömer Erdem, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/text/99810>.

²²⁵ Manuel Castells, *Kent Sınıf İktidar*, (Çev.: Asuman Türkün), Phoenix Yayınevi, Ankara, 2017, 48.

rağmen hayal edilen çok katlı binaların varlığı, şiire konu edilir. Şiirsel ben, dar gelirli insanların bile üst üste yığılmış betondan evlerde yaşama hayaline anlam vermeye çalışır. Bu hayaline kavuşan insanların eski yaşam tarzı ile yeni yaşam tarzı arasındaki geçiş sürecinin aksak taraflarına değinir. Eski geleneklerden kopamayan kenar mahallenin yeni yaşam tarzına ayak uydurma çabası görülür:

Pası belirgin bu demir bu gıcırdayan kapı; kapı hayali

Bu sokak, sokaktaki bu horoz nereden bu kedi

Bu üst üste duran ev hayalleri

Bu bu evlerden kuşlara silkelenen sofr bezleri

Bu yarısı sokaktaki dalgalanan tül

Bu tülü uzaktan yırtan sesler bu; vuuuu

Bu meydana çıkınca tartaklanmış meydan hayali

Hayalin içinde dolaşan başıboş adamlar bu

Bu hem kör hem sağır hem dilsiz Sami²²⁶

Birhan Keskin, şehirlerimizde hızla yayılan betonlaşma ve yok edilen ağaçların insanların üzerinde oluşturduğu öfkeyi de işler. Ona göre bazı insanlar, hayret ve hayranlık duyduğu tabiatla özdeşleşme isteği taşırken; bazıları ise birtakım rantlar elde etmek için tabiatı talan eder. Birhan Keskin'in ifadesiyle talan edilen "ağaçlar bizim kardeşimiz! Bizim hasretimiz onlar..."²²⁷ Bu düşüncelere uygun olarak "Çimenlerin efendisi" şiirinde "metropollerde kaybolan doğa, aynı zamanda insanın da kaybolması anlamına gel"ir. Bu nedenle de şiir; "insana ve doğaya aykırı politikalara karşı bir başkaldırı ve manifesto olarak okunabilir."²²⁸ Metinsel özne, yeşil alanlarla bezenmiş sokakları, dört duvardan örülmüş evlerden daha güvenilir bulur. Çimenlerden dost edinir, onlara sırtını dayar. Sokaklardaki bu yeşillikleri yok edecek olan gücün karşısında durmaya hazırdır:

²²⁶ Birhan Keskin, *fakir kene*, 4.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 16.

²²⁷ Çakır, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/6179> .

²²⁸ Mustafa Günay, "Acının sesi ve küfür olarak şiir", *Üvercinka Dergisi*, Nisan 2016 <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100550> (Erişim Tarihi: 25.08. 2019).

Ben canımı sokakta buldum efendim!

Ben çimenlere yaslamışım ömrümü

Birbirinin önünde yumulanlar varken

Beni dize bilmez sanma

*Beni dize gelmez san!*²²⁹

Metinsel özne, gücü elinde bulunduranlar kişilere her şeyin farkında olduğunun mesajını verir. Toplumda dönen düzenbazlıklara ve buna göre ayarlanan menfi ilişkilere karşı uyanık olduğunu söyler. Okuyan aydın bir birey olduğunu “beni dize bilmez sanma” cümlesiyle vurgular. Aslında burada dize derken bu ifadeden hem okuma yazma bilen biri olduğu aynı zamanda da şiirle ilgili olduğu anlamı çıkar. Yani dize sözcüğünde çokanlamlılığı kullanarak okura şiir bilen duyarlı olacağı mesajını vermek ister. Ayrıca “dize” sözcüğü bir sonraki mısra da kullanılarak bu sefer yazılışları ve söylenişleri aynı fakat anlamı farklı olan cinas sanatına başvurur. Şiirde söz sanatı üzerinden anlam pekiştirilmeye çalışılır.

Şiirsel ben, doğanın tahribatının sadece insanlar üzerinde bir olumsuzluk yarattığı düşüncesinde değildir. Yapılan betondan yapılar, aynı zamanda hayvanların da doğal yaşamını kısıtlar. Kişi, şehirleşme adı altında tabiatın dokusuna verilen zarara öfkelenir. Hayvan haklarının savunucusu olarak kendini görür. Böylece bir kuşun hatırına bile olsa yanlış yapıların takipçisi olur:

Kuşların hatırını cebimde tutarak konuşuyorum

Öyle kırıntılı, Gak!

Betonu icat edene yazıklar olsun!

*(Şehir denen şeyinizin şeyisine fuck)*²³⁰

²²⁹ Keskin, a.g.e., 27.

²³⁰ Keskin, a.g.e., 27.

Şehirlerde yüz binlerce insanın bir arada yaşaması artan kalabalıklarla birlikte, insanda nefes alma ihtiyacını artırır. İnsanlarda nefes alınacak yer olarak yeşil bir alanın olması isteği doğar. Şehri bir edebi metne benzetirsek ve bu metin noktalama işaretlerinden yoksunsa bir okur olarak nerede dinlenip nefes almamız gerektiğini de bilemeyeceğiz demektir: “*Cümlelerin noktalama işaretleri –virgül, nokta, iki nokta, ünlem işareti ve diğerleri- şehirde küçük bir bahçeye, bir kavşağa, anakapıya, karşılık gelir. Bütün bunlar sadece şehri tekdüzelikten kurtarmak, yapının homojenliğini bozmak, bina cephelerine ahenk vermek, yayalara mola, çocuklara uygun köşeler ve saklanacak yerler önermeye değil, okumayı kolaylaştırmaya da yöneliktir.*”²³¹ Bundan dolayıdır ki yeşil alanlar insanoğlunun nefes alacağı köşelerden çok daha fazlasıdır. Ayrıca kenti güzelleştirmek adına yapılanlar kentin orijinal dokusuna zarar verir. Şehrin doğal dokusu ile şehir asıl estetiğe ulaşır. Metinsel ben, bu alanı yok etmeye çalışan insanların betona olan bu tutkusunu anlayamaz. Bir yağmur sonrası yayılan kokunun huzurunu, betonda bulamayacağı gerçeğini yetkili güçlere anlatmak ister. Bir imgeye giderek çimleri, bir şehrin perçemine benzetir. Yani şehrin görsel estetiğini yeşil bir doğada var eder:

Yağmurdan sonra yayılan huzurun adıyla konuşuyorum:

Bak sana çimenlerin derin nefesiyle, soruyorum;

*Şehrin perçemleri sizin gözlerinize niye batıyor?*²³²

Şiirsel ben, medeniyet adı altında yapılan bu değişikliklerin ve yanlış tutumların toplumda bazı yanlışlamalara sebep olduğunu düşünür. Betonlaşma eyleminin, aslında insanları medeni olmanın dışında insani olandan uzaklaştırdığı gerçeğini bilir. Bu yüzden medeniyeti yanlış anlayanlar için sert bir dil kullanarak: “*Bu medeniyet denen şeyin naylon poşetine koyayım.*” der. Şair, bir söyleşisinde yaşadığımız çağı şöyle nitelendirir: “*Ben şunu anladım ki; bu çağın adını “tüccar” koymalıyız. Unuttuğumuz değil de hiçbir zaman tam olarak kavuşamadığımız, insanda bir hasret gibi duran temel bir şey var bana göre; bu gezegene de hayata da saygı.*” der.²³³

²³¹ Thierry Paquot, *ŞEHİRSEL BEDENLER*, (Çev.: Zeynep Bengü), Everest Yayınları, İstanbul, 2011, 71.

²³² Keskin, a.g.e., 27.

²³³ Figen Şakacı, “Birhan Keskin: ‘Her şey tüccarların elinde’”, *Radikal Kitap Eki*, 9 Nisan 2010 <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3034> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

2.2.1.3.Savaş ve Sonrasının Yarattığı Tahribat

Birhan Keskin, şiirlerinde insanların yanlış tutumlarına, yapılan savaşları da ekler. Her milletin, topluma rahatlığı ve huzuru götürmek adına girdiği savaş gerçeğinin arka yüzünü anlatır. “*Savaş insanın insanla değil, devletin devletle olan bir ilişkisidir.*”²³⁴ düşüncesinden hareketle, şiirlerini topluma, insanlığa huzuru getirmek adına çağrı niteliğinde kullanır. Onun şiirleri “*savaş ve ölüm haberleri geldikçe her şeyin ‘modernismo’ dan da öteye geçip bizi sıkı durmaya, dayanıklı ve mücadeleci, güçlü bireyler olmaya çağırdığı bu uğrakta, tam da bu koşullar nedeniyle imdadımıza yetiş*”ir.²³⁵ Savaşın etkileri, çocuk ve yetişkinlerde farklı tahribatlar bırakır. Ölümün ötesindeki diğer olumsuzlukların toplumdaki yansımaları üzerinde durur. Yoksulluk, özürlülük, psikolojik rahatsızlıklar, sosyal düşüş, savaş sonrası ortaya çıkan olumsuz etkiler arasında sayılabilir.

Birhan Keskin, Irak savaşının başladığı yıllarda savaşın onda bıraktığı tesirle “Bağdat” isimli şiirini yazar. Savaşın şiiri olamayacağını savunan şair, burada öfkesini “tersine bir anlatım” yoluyla ortaya koyduğunu söyler. Bundan dolayı da insanların dünyaya fırlatıldığı o ilksel, saf halini vurgulayarak savaşların varlığına bir anlam yükleyemez.²³⁶ Kentin, savaşa başlamadan önceki hali tasvir edilir. Savaştan habersiz hayatın genel akışı verilir. Birden gelen savaşla Bağdat, bombalanan bir kente dönüşür. Savaşın nedenleri düşünülür ve mantıklı bir açıklama bulunamaz:

Dünya ılık bir yuvayken

Uyurken, altındayken senin. Kimsenin kuşu kuşkusu yokken

Öyle saf, öyle saf,

Yarılmamışken, bir yarımız öbürüyle dururken

Böyleyken, durup dururken böyle,

Niye bombalarlar bizi Figen,

²³⁴ Hannah Arendt, *Şiddet Karşısı Söylem*, (Çev.: Hasan Çiçek), Bilge Adamlar, İstanbul, 2009, 102.

²³⁵ Necmiye Alpay, “Bizim bu şeylere ihtiyacımız vardı”, *Milliyet Kitap*, Mart 2016
<https://www.metiskitap.com/catalog/text/100035> (Erişim Tarihi: 14.05.2019).

²³⁶ Şakacı, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3034> .

*Bağdat'ı neden?*²³⁷

Birhan Keskin “ Bağdat” şiirinden sonra savaş temalı “Gazze” şiirini de yazar. Bu şiirde savaş alışlagelenden farklı olarak çok boyutlu ele alınır. Şair, savaşı en ince ayrıntısına kadar verdiği halde savaşın toplumda bıraktığı izleri tam olarak yansıtamadığını düşünür. Bu nedenle de “ ben savaşı yazamam, yazamadım. Nasıl yazılamayacağını yazdım bir bakıma.” der.²³⁸ Şiirde uzayan savaş ile birlikte savaşın varlığına alışan kişiler ele alınır. Günlük sıradan bir olay gibi savaş haberleri yapılır. Metinsel özne, duygudan ve duyarlılıktan yoksun insanların eleştirisini yapar. Artan ölü ve yaralı sayılarının fazlalığı, toplumu savaş fikrinden uzaklaştıramaz. Şair, toplumdaki ilerlemenin ve huzurun savaşarak oluşturulacağı düşüncesinin yanlışlığına dikkat çeker:

Gazze 'de hava bulutlu on yedi derece,

Nem yüzde 16, rüzgar saatte 13 kilometre.

Saldırıda ondokuzuncu gün, yirminci gece.

Ölü sayısı binin üstünde, yaralı binlerce.

Şimdi önüme dört çöl fotoğrafı koydum.

Dört mecaz olsun diye serin, kanlı dünyaya

Duygusal konuşmak için şairler var diyor,

*Okkadar dallama birileri tv'de Gazze üstüne*²³⁹

Ölümün bir başka hali olan savaşların korkunç manzaralarını, şiirsel ben çocukların ölmüş bedenleri üzerinden anlatır. Toplumsal gerçeklik veya toplumsal yaşamın yanlış tutumları ve sonuçları gözler önüne serilir. Doğar doğmaz bebeklerin savaşta ölmelerinin sebebi olarak diğer insanlar görülür. İnsanlıktan uzak olan bu kişiler, şeytandan daha kötü bir varlık olarak nitelendirilir:

Naylonlara bezlere sarmışlar, büyümeden...

²³⁷Birhan Keskin, *Soğuk Kazı*, 5.baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, 54.

²³⁸Şakacı, a.g.m., <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3034> .

²³⁹ Keskin, a.g.e., 56.

Büyümeden allahım bakmam,

Bakamam onlara... onlar mermiden,,,

Bu çocuklar korrrrrrrrkunç

Vurulmuş allahım.

İnsan; insan ne ki,

Şeytanın bacağı kırık kalıyor

İnsan derken.²⁴⁰

Şair, “Bağdat” ve “Gazze” şiirlerinde insanın insana yaptığı kötülükleri “dünyanın fiziksel katılaşmasının ruhlara taşıdığı taşlaşma” olarak yorumlar.²⁴¹

Birhan Keskin, insanı toplumsal ve bireysel düşüncelerin sentezinden geçirerek şiirde işler. Şiirlerinde toplum adı verilen toplumsal çevrede yaşayan insan, birçok yönüyle eleştirilir. Bütünlük düşüncesinden hareketle kolaylaştırılmaya çalışılan toplumsal yaşam, insanların da etkisiyle çıkmaz bir hal alarak sorunların bolca olduğu bir şeye dönüşür. Değer yargılarının giderek önemszenmediği bir yer olan dünya, çekilmez bir hal alır. İnsanlar yapı gereği sosyal varlıklar olduğu için her zaman başkalarıyla etkileşim içinde olma ihtiyacı duyarlar. Etkileşim artıkça dünyayı kendine zehreden insanların eleştirisi, Birhan Keskin şiirlerin de görülür. “Soğuk Kazı” şiirinde şiirsel ben, insanların el birliğiyle yaşamlarının kalitesini düşürme gayretlerini anlatır:

Birbirimize baka baka, Üzüümü yedik

Çekirdekten bize ne! Birbirimize baka baka, Pöh! Birbirimizi yıka

Yıka gittiğimiz yolun boyu bir arpa. Birbirimize baka baka,

Binlerce yıldır dünyada.

²⁴⁰ Keskin, a.g.e., 57.

²⁴¹ Ömer Erdem, “Soğuk Kazı”, *Dünya Kitap Eki*, 4 Haziran 2010
<https://www.metiskitap.com/catalog/text/61928> (Erişim Tarihi: 04.07.2019).

Toplum, bireylerin arasındaki ilişkilerin toplamından meydana gelir. Etkileşim sürecinin sonunda, iyisiyle kötüsüyle toplumda bir değer ortaya çıkar. Metinsel özne, sorumsuz ve tembel bir insan topluluğunun bir yere varamayacağı gerçeğini okurla paylaşır.

Birhan Keskin, toplumda bir olmanın önemine değinerek şiirlerinde bütünlükten uzak bir milletin karşılaşacağı zorlukları gösterir. Toplumdaki birtakım değer yargılarının bu zorluk sürecindeki önemine dikkat çeker. İnsan değeri ve doğaya saygı bu değerlerin başatı olma özelliğine sahiptir. Ne zamanki bu değerler kaybolur, toplum bir kargaşaya bir düzensizliğe doğru kayar. Şair, sosyo-ekonomik statü, din, kültür, cinsiyet ne olursa olsun insan değerinin her koşulda önemini koruması gerekliliği üzerinde durur. İnsan sevgisi içinde bütün canlılara karşı saygı duyulması düşüncesi, toplumu yüceltecek ve toplumdaki bağları güçlendirecektir.

SONUÇ

Birhan Keskin, Türk edebiyatında hem içerik hem de biçim ve söyleyiş açısından kendine özgü bir şiir evreni yaratmayı başarmış şairlerden biridir. Onun şiirlerinde işlediği temaları esas alan bu çalışmadan hareketle şu sonuçlara varmak mümkündür:

Birhan Keskin'in ele aldığı temaları belirleyen temel koşullar, kendi yaşantısı ve toplumsal olaylardır. Bireyi ve toplumu işlediği şiirlerinde şairin asıl gayesi, okura estetik zevk vermenin dışında, insanları duyarlı olmaya davet etmektir. Şair; doğaya, çocuklara, kadınlara, hayvanlara, tabiata kısacası yeryüzüne dair her şeye sevgiyle yaklaşan bir toplum ister. Bu doğrultu da şiirlerinde çok seslilik göze çarpar.

Şiirlerinde ele alınan temalara bakılınca Birhan Keskin'in, bireyi ve dolayısıyla toplumu huzursuz eden her ne varsa bunlara dikkat çekmek istediği görülür. Şair, toplumdan kopuk, yalnızlığa bürünen, yaşadığı yerden kaçmak isteyip topluma ve kendisine yabancılaşan bireyin problemlerine yer verir. Ayrıca insanın kaçınılmaz yazgısı olan ölüm temasına da farklı açılardan yaklaşır. İnsanlara ve bütün canlılara korunak olan doğanın güzelliklerine dikkat çekmeyi ihmal etmez. Bu doğrultuda doğaya ve tabiata zarar veren insanlara şiirleriyle karşı koyup onları eleştirir. Çağımız problemlerini işlerken toplumun ihmal ettiği değerlere de dikkat çeker. Birhan Keskin'in şiirlerinde çok yönlü temalara rastlamak mümkündür. Şairi buna iten ise hayata bakış açısı ve topluma karşı duyarlı kişiliğidir.

Birhan Keskin yaşama dair ne varsa şiirlerinde işlemeye özen gösterir. Temalarını zıtlıklar üzerinden vererek yaşamdaki gerçekliğiyle ele alır. Örneğin aşkın kişide bıraktığı güzel duyguları işlerken aşkın yarattığı yıkımları ve ayrılıkları da beraberinde verir. Kişinin seçtiği yalnızlığı ve bu yalnızlığın olumsuz getirilerini karşılaştırır. Bireysel konuların dışında toplumsal sorunları da zıtlıklar üzerinden anlattığı olur. Bir toplumda yaşanan savaşlar, tecavüzler, ekonomik sıkıntılar, cinayetler ve buna sebep olan alt yapıları karşılaştırır. Zamanında alınamayan ya da yanlış alınan kararların sonuçlarının neler olduğunu ortaya koyar. Şair ele aldığı konulara dair düşüncelerini, çoğu zaman ironik ve eleştirel bir dille yapar.

Şiirlerde yer verildiğini gördüğümüz bir diğer tema “insan değeri”dir. Birhan Keskin, toplumda alt sınıfı oluşturan dar gelirli insanlar, sokakta yaşamak zorunda

birakılan çocuklar, işçi sınıfı olarak ezilen kesim üzerinden yoksulluğun ve diğer koşulların yarattığı öteki olma durumunu irdeler. Eleştirisini yaparken adalet kavramına dikkat çeker. Burada çoğu zaman dini boyutun devreye girdiği ve adalet dağılımının buradan eleştirilmeye başlandığı görülür. Şair, bir yaratıcının adaletsiz dağılımından bunu devam ettiren insanlara dek eleştirisini sürdürür. İnsanların insanlara yaptığı zulüm ve haksızlıklar karşısında şiirini şekillendirir. Eleştirisini yaparken toplumu, insanlığa davet etmeyi de ihmal etmez. Toplumu yaşanan eşitsizlikler ve çirkinlikler karşısında bütün ve bir olmaya çağırır. Adaletsiz gelir dağılımı, insana değer vermeme gibi sorunlar devam ettikçe işsizlik ve yoksulluğun da devam edeceğini vurgular. Adaletten yoksun bir toplumun asla medeniyete kavuşamayacağı gerçeğini hatırlatır. Değer verilmeyen kadınlar ve çocukları, toplumun aynası olarak görür. Günümüzde yaşanan kadın cinayetleri, bir neden olmaksızın insanların öldürülmeleri, sebepsiz yapılan işkenceler şiirlerinin de konusu olur.

Birhan Keskin'in yeryüzüne ve insanlara karşı duyarlı duruşu, her fırsatta şiirde kendisini hissettirir. Toplumsal meseleler, çoğu zaman güncel olan olaylardan beslenir. Öyle ki şiir kitaplarındaki kronolojik sıraya bakılmaksızın Türkiye'nin yakın tarihini şiirlerindeki imgelerden bulabiliriz. Şair, toplumsal olayları verirken salt düşüncelerden yola çıkmaz; onları simgeleştirerek okura sunar. Çünkü okurunun da seçkin olmasını ister. Şairin istediği okur; kendi gerçeklerini, şairin ve toplumun gerçeklerini, ortak bir düşüncede yoğurup zihnini yoran okurdur. Zira şairin kendisi de toplumdaki bütün problemleri kucaklayabilecek bir şiir anlayışına sahiptir. Şair, yok edilen kadın kimlikleri, halkın ezilmişliği, doğaya bırakılan tahribatlar, insanların yoksulluğu, sokak çocuklarının sorunları, evlerine kapanıp kalmış yaşlıların yalnızlıkları ve buna benzer nice problemlere kafa yorup şiirinde yer verir. Birhan Keskin, toplumsal çıkmazların bireyde yarattığı psikolojik buhranları da şiirinde işler. Modern dünyanın bireyde yarattığı yalnızlık ve yabancılaşma ön plana çıkarılır. Toplumun normları karşısında yetersiz kalan birey, anlaşılmazlığa düşer ve toplumla arasına set çekerek yabancılaşır. Bireydeki bu yabancılaşma, insanlar arasında iletişimsizliğe sebebiyet verir. Toplumun çıkmazları, böylece birey çıkmazlarına dönüşür. Büyüyen kentler karşısında dünyası küçülen bireyler üzerinde durur. Toplumdan bireye bireyden topluma sorunlar, bir döngü şeklinde devam eder. Her döngüde sorunlar, bir öncekini de yanına alarak büyür ve içinden çıkılamayan bir hal alır. Birhan Keskin, toplumu olumsuz besleyen dolayısıyla bireye de tesir eden sorunlara vurgu yapar. Bundan dolayıdır ki şairin şiirlerinde bireysel temalarda toplumsal

izler, toplumsal temalar da ise bireysel meselelerin izlerine rastlamak mümkündür. Bütün temalar arasında oldukça güçlü bir bağ ve ilgi mevcuttur.

Edebiyat tarihimizde birçok şair toplumsal sorunları şiirde işlemiştir; ancak Birhan Keskin'in kullandığı dil, seçtiği sözcükler ve ara ara okura öneride bulunup yol göstermesi, onu diğer birçok şairden ayıran önemli bir özelliktir. Diğer önemli bir nokta ise okura bazı şiirlerinin gerçek bir hikâyesinin var olduğunu hissettirmesidir. Bunu yaparken günlük hayatta karşılaştığımız halkın kullandığı sözcükleri seçtiği görülür. Ancak bu dil, çok yalın ve açık bir dil değildir. İmgelerle örülmüş bir dilin yanında yaşanan olayı çağrıştıracak sözcükler tercih edilir. Şairin sözcüklere yaptığı küçük dokunuşlarla okuru yormayan bir üslupla karşılaşırız.

Birhan Keskin'in şiirlerinde göze çarpan diğer bir husus, biçimsel bir kaygının olmamasıdır. Onun şiirleri, hem biçim olarak sanat kaygısından uzaktır hem de anlatılanlar günlük hayatta karşılaştığımız sıradan ama hassas olaylardır. Ancak bu şairin biçimi hiç önemsemediği anlamına gelmez. Çünkü şiirinde söz sanatlarına ve ahengi oluşturacak dize yapısına, aliterasyonlara, asonanslara da yer verir. Ancak biçim, Birhan Keskin'in şiirlerinde anlamdan sonra gelir.

Şiirlerinde farklı teknikleri ve biçimleri deneyen Birhan Keskin, minimal tarzda yazdığı şiirleriyle de karşımıza çıkar. Son dönem şiirleri ise minimal şiirden ziyade klasik öykü halini alır; ancak bu örnekler, bir iki şiirden fazla değildir. Yalnız şairin son dönem tercih ettiği bu biçim, ileriki dönemlerde çıkartacağı şiir kitapları hakkında da okura bir ipucu verecek niteliktedir.

Birhan Keskin, işlediği temaları kullandığı diliyle de destekler. Biçimsel yenilikleri anlamın çok önüne katmadan sözcüklerle oynadığı da görülür. Anlamı vurgulamak adına başvurduğu bu söz oyunlarına özellikle son dönemlerde rastlanılır. Harfleri değiştirip sözcüğün çağrışım gücünden faydalanarak ya da harfleri uzatarak sözcüğün anlamını vurgular. Biçimsel kaygıyı şiirlerinde çok öne çıkarmaz. Çoğu zaman serbest bir dilin yanında serbest biçimle de şiirlerini yazar. Bazı şiirlerine başlık vermeyerek sadece romen rakamları ile numaralandırdığı da olur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Birhan Keskin, şiirleriyle okurda yaşama, dünyaya, topluma ve onun en önemli parçası olan bireye dair bir duyarlılık ve bilinç geliştirme çabası sergiler. Bu doğrultuda şair, şiirlerinde ele aldığı farklı temalar ve bu temalara karşı geliştirdiği duyarlı, çağrışım ve imgeye dayalı ironik bakış açısı ile dikkatleri üzerine çekerek son dönem Türk şiirinde kendine özgü bir tarz yaratmayı başarır.

KAYNAKÇA

- Alpay, N. (2016). “Bizim bu şeylere ihtiyacımız vardı”, **Milliyet Kitap** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100035> (Erişim Tarihi: 14.05.2019).
- Arendt, H. (2009). **Şiddet Karşıtı Söylem**. (Çev.: Hasan Çiçek). İstanbul: Bilge Adamlar.
- Castells, M. (2017). **Kent Sınıf İktidar**. (Çev.: Asuman Türkün). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Celal, M. (2006). “Y’ol’da Ol’mak”. **Cumhuriyet Kitap Eki** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61452> (Erişim Tarihi: 23.07.2019).
- Cengiz, M. (2006). **Şiirin Gücü**. İstanbul: Digraf Yayıncılık.
- Çakır, S. (2016). “Birhan Keskin: ‘O ağaçlar bizim kardeşimiz!’ ”, **Cumhuriyet Kitap Eki** <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/6179>(Erişim Tarihi: 04.03.2019).
- Çelik A. (2016). “Bir İmkansızlık Tasarımı(1): Kolektif Bellek ve Şiir”, **Mesele Dergisi** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100889> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).
- Çetin, N. (2013). **Şiir Çözümleme Yöntemleri**. Ankara: Öncü Kitap.
- Çonoğlu, S. (2007). **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde ÖLÜM**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğan, H. (2006). “Keskin ‘ses’ler”, **Milliyet Kitap Eki**, <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61450> (Erişim Tarihi: 14.07.2019).
- Erdem, Ö. (2016). “Hidrofor”, **Radikal Kitap**, <https://www.metiskitap.com/catalog/text/99810> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).
- Erdem, Ö. (2010). “Soğuk Kazı”, **Dünya Kitap Eki**, <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61928> (Erişim Tarihi: 04.07.2019).
- Erdoğan, V. (2016). “Aşk, Tabiat ve Dünya Algısı Bağlamında Fakir Kene”, **Egoist Okur**, <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100044> (Erişim Tarihi: 17.03.2019).
- Erdoğan, V. (2012). **AKLIN AZABI Birhan Keskin Şiirinde Hatıra Medeniyeti**. İstanbul: Granada Yayınları.
- Erdoğan, V. (2006). “Birhan Keskin’in şiirine genel bir bakış denemesi” <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61348> (Erişim Tarihi: 17.04.2019).
- Erez, E.(2016). “Mutlu güneşler gönderen kitap”, **Edebiyat Haber** <https://www.metiskitap.com/catalog/book/6166> (Erişim Tarihi: 29.02.2019).
- Ferhad, H. (2005). “Siyah bir ışık damlası”, **Cumhuriyet** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61344> (Erişim Tarihi: 28.05.2019).

Ferhat H., Kayıran Y., Ergülen H., Çapan C., Doğan H. (2013). “10. Altın Portakal Şiir Ödülü Seçici Kurul Karar Tutanağı” **10. Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Birhan Keskin Şiiri ve Ba.** (2.Baskı). (Haz.: Ahmet Tüzün, Yüksel Büyükuysal). İstanbul: Metis Yayınları.

Gülgün, S. (2006). “İkimiz de üryan şiir yazıyoruz”, **Milliyet Kitap Eki** <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2954> (Erişim Tarihi: 20.05.2016).

Günay, M. (2016). “Acının sesi ve küfür olarak şiir”, **Üvercinka Dergisi** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100550> (Erişim Tarihi: 25.08. 2019).

Hannah R. (2003). **Erkek İşi//Kadın İşi.** (Çev.: Meltem Erkmen). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Harvey, D.(2009). **Sosyal Adalet ve Şehir.** (Çev.: Mehmet Moralı). İstanbul: Metis. (Eserin orijinali 1973’te yayımlanmıştır).

İleri, S. (2016). “Başıma neler geleceğini hissetmişim”, **Radikal Kitap** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100007> (Erişim Tarihi: 12.04.2019).

İnce, Ö. (1995). **Şiir ve Gerçeklik.** İstanbul: Can Yayınları.

Karakaş, B. (2010).“Keskin, Ezel gününden beri hem kadın hem şair”, **Sabah Pazar Eki** https://www.sabah.com.tr/pazar/roportaj/2010/04/04/keskin_ezel_gununden_beri_hem_kadin_hem_sair (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

Karataş, T. (2010). “Ve katlaşıyor dünya giderek”, **Yeni Şafak Kitap Eki** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61926> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

KAYGUSUZ, S. (2017). **KARADUYGUN.** (6. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, B. (1999).“Levent Yılmaz: ‘Şiir, neşe ve tedirginliktir’”,**Radikal** <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2899> (Erişim Tarihi: 15.07.2019).

Keskin, B. (2016).“Murathan Mungan: ‘Bir kolum çolaktır şiir yazarken’”, **Radikal Kitap** <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/6204> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Keskin, B.(2015). **Ba.** (7. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, B. (2016). **fakir kene.** (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, B. (2016). **Kim Bağışlayacak Beni.** (8. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, B.(2016). **Soğuk Kazı.** (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, B.(2016). **Y’ol.** (9. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Kiremitçi, T. (2003). “Birhan Keskin’in yeryüzü halleri...”, **Varlık** <https://www.metiskitap.com/catalog/text/6336> (Erişim Tarihi: 25.08.2019).

Komisyon. (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. (Cilt: II).İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özer, P. (2002) “Birhan Keskin: ‘Yeryüzü karşısında konuşmak ne zor!’ ”, *Cumhuriyet Kitap* <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2934> (Erişim Tarihi: 12.05.2019).

Özmen,G.(2010). “Çorak dünyamızda ‘Soğuk Kazı’”,*Radikal Kitap Eki* <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61924> (Erişim Tarihi: 25.04.2019).

PaQuot, T. (2011). *ŞEHİRSEL BEDENLER* (Çev.: Zeynep Bengü). İstanbul : Everest Yayınları.

Pierre, B. (2014). *Eril Tahakküm*. (Çev.: Bediz Yılmaz).İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Serpil, S.(2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul : İletişim.

Sözer, Ö.(2011). “Birhan Keskin’de Aşkın ‘dünya’ hali”, *Varlık* <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61934> (Erişim Tarihi: 07.09.2019).

Sunay, S.(2016). “Bir Avuç Sımsıkı Harf”, *Remzi Kitap Gazetesi* <https://www.metiskitap.com/catalog/text/100692> (Erişim Tarihi: 17.08.2019).

Şafak, H.(2006).“Birhan Keskin’in ‘siyah bavulu’!”, *Şiiri Özlüyorum Dergisi* <https://www.metiskitap.com/catalog/text/61456> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Şakacı, F. (2006). “Birhan Keskin: ‘Şiir benim iyiliğimdir!’ ”, <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/2953> (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

Şakacı, F. (2010). “Birhan Keskin: ‘Her şey tüccarların elinde’”, *Radikal Kitap Eki*, <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3034> (Erişim Tarihi: 22.08.2019).

Tarıman B.(2013). “Penguen 1, Penguen 2 Şiirleri Dolayımında Bedenin Yoksullaşması ve Birhan Keskin Şiirini Anlama Çabası”, *10. Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Birhan Keskin Şiiri ve Ba.* (Haz: Ahmet Tüzün, Yüksel Büyükuysal). İstanbul: Metis Yayınları.

Yavuz, H. (2010). *Okuma Biçimleri VARLIĞIN VE SANATIN DİLİ*. İstanbul : Timaş Yayınları.

Yeni, H.(2019). “Birhan Keskin: ‘Birhan Keskin’le birkaç saat’ ”, *Elle* <https://www.metiskitap.com/catalog/interview/3028> (Erişim Tarihi: 15.09.2019).

ÖZGEÇMİŞ (EK-13)

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :Emine AKTARLI
Uyruğu :T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri :1987/SİLVAN
Telefon : 5380428741
Öğrenci Numarası :
Faks :
E-mail :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora		
Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	2019
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-----	-----	-------

Yabancı Dil
İngilizce

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

07/10/2019

Tez Başlığı / Konusu:

“Birhan Keskin’in Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme”

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 125 sayfalık kısmına ilişkin, 07/10/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %4 (yüzde dört) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

07/10/2019
Emine AKTARLI

Adı Soyadı : Emine AKTARLI
Öğrenci No :
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı
Statüsü : Y.Lisans■

Doktora□

DANIŞMAN
Prof Dr. Selma BAŞ

ENSTİTÜBAYI
U.Y.G.U.N.D.U.R

07/10/2019
Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü